

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική ομάδα ΕΚΠΑ

ΝΕΟ
ΕΛΛΗ
ΝΙΚΗ

Γ
Λ
Ω
Σ
Σ
Α

Επιλέγω και επικοινωνώ

Γ' Γυμνασίου

ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Νεοελληνική Γλώσσα

Επιλέγω και επικοινωνώ

Γ' Γυμνασίου

ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονίστρια / Αξιολογήτρια	Φωτεινή Φανουράκη Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Αγγελική Καραγγέλου Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Ευαγγελία Σκέμπερη Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Σπυρίδων Αναστασάτος Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Λαμπρινή Πάλμου Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών
Υπεύθυνη Διδακτικού Πακέτου για το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής	Γεωργία Τσίγκα , Σύμβουλος Β΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνος Πράξης

Διονύσιος Μουρελάτος

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Αναπληρωτής Υπεύθυνος Πράξης

Στυλιανός Μαυρατζάς

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Συγγραφική Ομάδα ΕΚΠΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών

Σειρά: ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ

Νεοελληνική Γλώσσα

Επιλέγω και επικοινωνώ

Γ' Γυμνασίου

ΒΙΒΛΙΟ ΑΣΚΗΣΕΩΝ

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΠΑ

Επιστημονική υπεύθυνη έργου: Ευγενία Μαγουλά, Καθηγήτρια Γλωσσολογίας, ΕΚΠΑ.

Επιστημονικός υπεύθυνος Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΕΚΠΑ.

Συντονισμός συγγραφής και επιστημονική επιμέλεια περιεχομένου εγχειριδίων Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αναπληρωτής Καθηγητής Διδακτικής της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, ΕΚΠΑ.

Συντονισμός Γ΄ Γυμνασίου: Αχιλλέας Κωστούλας (Δρ. Γλωσσολογίας, ΕΔΙΠ Πανεπιστημίου Θεσσαλίας), Αντώνης Μιχαηλίδης (Καθηγητής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Master Φιλολογίας).

Συγγραφική ομάδα Γ΄ Γυμνασίου: Αθανάσιος Μιχάλης, Αχιλλέας Κωστούλας, Αντώνης Μιχαηλίδης, Σοφία Δεληδάκη (Καθηγήτρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Δρ. γλωσσολογίας), Κωνσταντίνος Κακαρίκος (Δρ Γλωσσολογίας, Ερευνητής Ακαδημίας Αθηνών), Κατερίνα Παναγιώτου, (Master γλωσσολογίας, Καθηγήτρια), Δήμητρα Σερακιώτη (Δρ. γλωσσολογίας, Διδάσκουσα ΤΕΙ, Καθηγήτρια δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης).

Εμπειρογνώμονες Προγράμματος Σπουδών: Ευγενία Μαγουλά, Ναπολέον Μήτσης, Αθανάσιος Μιχάλης.

Ειδικός σύμβουλος ΙΕΠ για θέματα νεοελληνικής γλώσσας: Γεώργιος Μπαμπινιώτης.

Συμβουλευτική ομάδα: Άννα Ιορδανίδου (Ομότιμη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Πατρών), Σπυριδούλα Βαρλοκώστα (Καθηγήτρια ΕΚΠΑ), Μιχάλης Γεωργιαφέντης (Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΚΠΑ), Δημήτριος Μιχελιουδάκης (Επίκουρος Καθηγητής ΑΠΘ), Γεωργία Κατσούδα (Ερευνήτρια Α΄, Ακαδημίας Αθηνών), Φαίη Αντωνίου (Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΕΚΠΑ).

Φιλολογική επιμέλεια: Αντώνης Μιχαηλίδης.

Εικονογράφηση, Σχεδίαση γραφικών, Φωτογραφίες, Γραφιστική επιμέλεια, Σελιδοποίηση: Ευτυχία Λινάρδου e.lina's creative.

Ψηφιακά Μαθησιακά Αντικείμενα: Σύμβουλος παρακολούθησης σε τεχνικά θέματα: Κωνσταντίνος Τσιμπάνης, Τμήμα Πληροφορικής, ΕΚΠΑ.

Δικαιούχος συγγραφής: Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Πανεπιστημίου Αθηνών ΕΑΔΠΠΑ-Εκδόσεις ΕΚΠΑ.

Υπεύθυνος έργου ΕΑΔΠΠΑ-Εκδόσεις ΕΚΠΑ: Νικόλαος Θωμαΐδης, Καθηγητής Αναλυτικής Χημείας, ΕΚΠΑ.

Πίνακας Περιεχομένων

Ενότητα 1

Από την επιβίωση στην ποιοτική ζωή 6

Ενότητα 2

Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνείς οργανισμοί: Προκλήσεις και προοπτικές 16

Ενότητα 3

Δημοκρατία: Ελευθερία και ευθύνη 28

Ενότητα 4

Ψηφιακός κόσμος 39

Ενότητα 5

Συζητώντας για ηθικά διλήμματα 52

Ενότητα 6

Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας 63

Ενότητα 7

Αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις του μέλλοντος 78

Θεωρητικό Παράρτημα (Μέρος Α΄) 93

1. Γραμματική της Πρότασης: Σύνταξη 93

1.1 Η φράση 93

1.2 Η πρόταση 93

1.3 Η σειρά των όρων σε μια πρόταση 95

2. Γραμματική της Πρότασης: Σημασιολογία 95

2.1 Σημασιολογικοί ρόλοι 95

2.2 Συντακτικές σχέσεις και σημασιολογικοί ρόλοι 96

2.3 Τροπικότητα 98

2.4 Δείξη 98

2.5 Η διαφοροποίηση του νοήματος 99

3. Λεξιλόγιο 100

3.1 Κυριολεκτική και μη κυριολεκτική χρήση 100

3.2 Συνώνυμα, αντώνυμα, υπώνυμα, υπερώνυμα 101

3.3 Παραγωγή και σύνδεση 102

3.4 Μεταβολή της σημασίας των λέξεων 102

3.5 Δανεισμός 103

Εισαγωγή και οδηγίες
για εκπαιδευτικούς

Εμπεδώνουμε τα εξηγητικά κείμενα
Θυμόμαστε τα χαρακτηριστικά του
λεξιλογίου

Επαναλαμβάνουμε τις λειτουργίες της
γλώσσας (μεταφορά και κυριολεξία)

Θυμόμαστε πώς αναλύονται οι προτά-
σεις

Θεματική
Ενότητα

1

Από την επιδίωξη στην
ποιοτική ζωή

Εμπεδώνουμε τα κείμενα που εξηγούν

Εντοπίζουμε την εξήγηση σε κείμενο

Διαβάστε το παρακάτω κείμενο και (α) υπογραμμίστε τα σημεία όπου υπάρχει εξήγηση, (β) χαρακτηρίστε το είδος της εξήγησης (ακολουθιακή, παραγοντική, συνεπαγωγική), (γ) εντοπίστε το οργανωτικό σχήμα της εξήγησης και (δ) αιτιολογήστε την απάντησή σας.

Η οικονομία της καθημερινής επιτήρησης της ζωής μας

Φανταστείτε να ξεκινάγαμε μια ημέρα για τη δουλειά και να συνειδητοποιούσαμε ξαφνικά ότι στους δρόμους το 90% των αυτοκινήτων που κυκλοφορούν είναι από μία μάρκα μόνο. Φανταστείτε να διαπιστώναμε πως 95% των Ελλήνων είναι όλοι συνδρομητές σε μία εφημερίδα. Φανταστείτε τα μισά από όλα τα ρούχα που θα αγοράσουμε αυτά τα Χριστούγεννα να προέρχονται από ένα κατάστημα.

Δεν θα ήταν μια ανησυχητική, μια ανατριχιαστική πραγματικότητα;

Να λοιπόν μερικά πραγματικά στατιστικά στοιχεία, που αφορούν καθημερινές μας δραστηριότητες και ας αναρωτηθούμε αν πρέπει να ανησυχούμε:

Καθημερινά 90% των αναζητήσεων που κάνουμε στο διαδίκτυο πραγματοποιούνται στην ψηφιακή πλατφόρμα μίας εταιρείας, της Google. Από τους ενήλικες χρήστες του διαδικτύου, το 95% έχουν λογαριασμό στο Facebook. Τα μισά από τα έσοδα που προέρχονται από το ηλεκτρονικό εμπόριο στις Ηνωμένες Πολιτείες πηγαίνουν σε μία εταιρεία, στην Amazon. Η ψηφιακή διαφήμιση αυξήθηκε για μια χρονιά ακόμα το 2018, αλλά το 90% από τα νέα χρήματα πήγαν στο Facebook και στην Google. Το 95% όλων των υπολογιστών που λειτουργούν αυτή τη στιγμή χρησιμοποιούν λογισμικό από δύο εταιρείες, ή τη Microsoft ή την Apple. Οι «FAANG» (Facebook, Apple, Amazon, Netflix και Google), οι πέντε αυτές εταιρείες έχουν συνολική κεφαλαιοποίηση μεγαλύτερη από το ακαθάριστο εθνικό προϊόν της Γαλλίας. Και φυσικά, σήμερα το Facebook έχει περισσότερους χρήστες από τους κατοίκους της πολυπληθέστερης χώρας του κόσμου, της Κίνας.

Ο πλούτος που συγκεντρώνει η Silicon Valley είναι πια συγκρίσιμος με αυτόν της παγκόσμιας φαρμακοβιομηχανίας ή της Wall Street. Επί πλέον όμως, ο τρόπος πλουτισμού της είναι πρωτοφανής στην ανθρώπινη ιστορία. Το τελευταίο διάστημα, όλο και περισσότεροι ακαδημαϊκοί εξετάζουν πώς η άνοδος της Silicon Valley επηρεάζει όχι μόνο τη λειτουργία της οικονομίας, αλλά και την ποιότητα της δημοκρατίας.

Μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα παρουσίαση έχει κάνει η καθηγήτρια του Harvard, Shoshana Zuboff. Η δρ. Zuboff ξεκινά εξηγώντας πώς ο άνθρωπος δημιούργησε οικονομία από τη φύση. Για παράδειγμα, πήρε τη γη και τη μετέτρεψε σε «real estate» [ακίνητα]. Πήρε τη δουλειά και τη μετέτρεψε σε εργασία (από «work» σε «labor»). Η Silicon Valley λοιπόν ανακάλυψε πώς μπορεί να δημιουργήσει μια καινούργια αγορά από την προσωπική ανθρώπινη εμπειρία.

Καταγράφοντας, απαραίτητη και χωρίς συναίνεση, την προσωπική ανθρώπινη εμπειρία, τη μεταφράζει σε συμπεριφορικά δεδομένα, τα οποία στη συνέχεια με τις σύγχρονες στατιστικές μεθόδους, με τις αυξημένες υπολογιστικές δυνατότητες, με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης και του «machine learning», τα μετατρέπει σε προγνωστικά δεδομένα. Αυτά τα καινούργια προγνωστικά προϊόντα, δηλαδή η καθημερινή προσωπική μας εμπειρία, είναι το νέο εμπόρευμα, σε αυτήν την τελευταία εξέλιξη του καπιταλισμού, τον οποίο η δρ. Zuboff ονομάζει «Surveillance Capitalism».

Δηλαδή «Καπιταλισμός της Επιτήρησης» ή της παρακολούθησης.

Πλέον δεν είμαστε αγοραστές, είμαστε χρήστες, είμαστε «users», και θρискόμαστε κάτω από εικοσιτετράωρη παρακολούθηση από τα ίδια τα κινητά μας τηλέφωνα, από τους προσωπικούς μας υπολογιστές, από τις τηλεοράσεις μας και τις «έξυπνες συσκευές» μας. Οι προσωπικές μας εμπειρίες πουλιούνται και αγοράζονται με τη μορφή προγνωστικών στοιχείων, που είναι πανάκριβα και πολύτιμα.

Σιαφολέας, Σ. (2020, 2 Ιανουαρίου). Η οικονομία της καθημερινής επιτήρησης της ζωής μας. *The Daily Post*.

κεφαλαιοποίηση: η συνολική αξία μιας εταιρείας.

Ακαθάριστο Εθνικό/Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ): η αξία των προϊόντων και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα κάθε χρόνο.

Silicon Valley: η περιοχή της Καλιφόρνιας στην οποία είναι συγκεντρωμένες όλες οι εταιρείες υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας Wall Street: αναφέρεται στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης.

Μαθαίνουμε για τη σημασία των λέξεων

Βρίσκουμε τα συνώνυμα

Στις επόμενες περιόδους αντικαταστήστε τις υπογραμμισμένες λέξεις ή φράσεις με νοηματικά ισοδύναμες, διατηρώντας όσο γίνεται το αρχικό νόημα.

1. Η υγεία της οικονομίας μιας χώρας και η υγεία των πολιτών της συνήθως συνδέονται, αλλά με τρόπους που μπορεί και να προκαλούν έκπληξη.
2. Σε βάθος χρόνου η καλή κατάσταση της οικονομίας ευνοεί την υγεία.
3. Άλλες έρευνες που έγιναν σε διαφορετικές περιόδους στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ κατέληξαν σε ανάλογα συμπεράσματα.
4. Η οικονομική ανάπτυξη μας προσφέρει περισσότερους πόρους να φροντίσουμε την υγεία μας.
5. Απέδειξαν ότι κατά τα δύο τρίτα οι αυξημένοι θάνατοι οφείλονται στην ατμοσφαιρική ρύπανση.
6. Όταν, όμως, η οικονομία βασίζεται στη γεωργία και στην κτηνοτροφία, η εικόνα αλλάζει.
7. Ο δείκτης δνησιμότητας υποχωρεί όταν οι αγροτικές οικονομίες αναπτύσσονται.
8. Διαδέτουν και περισσότερο ελεύθερο χρόνο να ξεκουραστούν.

Αντικαθιστούμε με αντώνυμα

Ξαναγράψτε τις παρακάτω προτάσεις αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με τα αντώνυμά τους, διατηρώντας, όμως, όσο γίνεται το αρχικό νόημα.

1. Η ευρωπαϊκή οικονομία αντιμετώπισε μια μακρά περίοδο ύφεσης και ανεργίας.
 Η ευρωπαϊκή οικονομία για μεγάλο χρονικό διάστημα χαρακτηρίστηκε από απουσία ανάπτυξης και απασχόλησης.
2. Η συνέχιση της χρήσης υδρογονανθράκων θα μεγεθύνει το οικονομικό και περιβαλλοντικό κόστος για τις σύγχρονες κοινωνίες.

3. Χρειάζεται επείγοντως να μπει ανεπιστρεπτί φρένο στην αλόγιστη εξάντληση των πλουτοπαραγωγικών πόρων του πλανήτη και στην καταστροφή της βιόσφαιρας λόγω της ρύπανσης.

4. Αυξάνεται διαρκώς η ανησυχία για την εξάντληση των φυσικών πόρων και την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

5. Για να συνεχίσει να αναπτύσσεται η κοινωνία μας και να εξασφαλίζονται η επάρκεια φυσικών πόρων, η σταθερότητα και η διάρκεια, προϋποτίθεται η οικολογική μας συνειδητοποίηση.

✓ Δημιουργούμε παράγωγες και σύνθετες λέξεις

Δημιουργήστε σύνθετες ή παράγωγες λέξεις από τις υπογραμμισμένες στο επόμενο κείμενο. Στη συνέχεια, χρησιμοποιήστε τις λέξεις που σχηματίσατε για να επαναδιατυπώσετε τις πληροφορίες του κειμένου.

Το σύνολο των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στη γη, το νερό και την ατμόσφαιρα αναφέρεται συχνά με τον όρο «περιβαλλοντικό αποτύπωμα». Μπορεί να πιστεύουμε ότι ο αντίκτυπος των δικών μας δραστηριοτήτων δεν είναι και τόσο σημαντικός ή να μη μας περνάει καν από το μυαλό ότι ορισμένες δραστηριότητες, όπως η κατανάλωση κρέατος, έχουν αντίκτυπο στο περιβάλλον. Επειδή, όμως, η προστασία του πλανήτη είναι σημαντική, πρέπει όλοι μας να μειώσουμε το περιβαλλοντικό μας αποτύπωμα. Για παράδειγμα, μπορούμε να κάνουμε ανακύκλωση και να αντικαταστήσουμε στην καθημερινότητά μας τα πλαστικά μιας χρήσης με είδη πολλαπλών χρήσεων, να απενεργοποιούμε τις συσκευές, όταν δεν τις χρησιμοποιούμε, και να σβήνουμε τα φώτα.

✓ Βρίσκουμε τα υπερώνυμα

Βρείτε ένα υπερώνυμο για καθεμία από τις επόμενες ομάδες λέξεων και γράψτε τον ορισμό του.

Τα **υπερώνυμα** είναι γενικές λέξεις που περιλαμβάνουν σημασιολογικά πολλές έννοιες με ειδικότερη σημασία, τα **υπώνυμα**. Για παράδειγμα, στο ζεύγος «λουλούδι – τριαντάφυλλο» η λέξη «λουλούδι» είναι υπερώνυμο και η λέξη «τριαντάφυλλο» υπώνυμο. Τα υπερώνυμα συναντώνται συχνά σε επιστημονικά, δημοσιογραφικά και εκπαιδευτικά κείμενα για να παρουσιαστούν γενικότερες έννοιες και πληροφορίες.

ηλιακή ενέργεια αιολική ενέργεια υδάτινη ενέργεια

απολύσεις ανεργία ακρίβεια ανασφάλεια

ρύπανση μόλυνση λιώσιμο πάγων αύξηση μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη

αλκοόλ κάπνισμα πολυφαγία ναρκωτικά

εισοδήματα φόροι επιδόματα παροχές

✓ Ο οικονόμος και η ...οικογένειά του

Με τη βοήθεια ενός λεξικού αναζητήστε τις σημασίες που μπορεί να πάρει η λέξη «οικονόμος». Ποια από τις σημασίες αυτές συγγενεύει περισσότερο με τη σφαίρα της οικονομίας και των χρηματικών συναλλαγών;

- α) στο σπίτι σημαίνει.....
- β) σε ένα ίδρυμα σημαίνει.....
- γ) ως επίθετο σημαίνει.....

Μια λέξη με περισσότερες από μία σημασίες ονομάζεται **πολύσημη**. Ποιες πολύσημες λέξεις γνωρίζετε; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, κάποιες λέξεις είναι πολύσημες;

✓ Η «οικονομία» και οι ...σημασίες της

1. Συνδυάστε τη λέξη «οικονομία» με τα επίθετα που ακολουθούν και σχηματίστε ονοματικές φράσεις (ΟΦ).
2. Μπορείτε να καταλάβετε τη σημασία τους χωρίς συμφραζόμενα;
3. Αναζητήστε στο διαδίκτυο τις ΟΦ και για καθεμία από αυτές καταγράψτε ένα παράδειγμα που βρήκατε. Μπορείτε τώρα να καταλάβετε από τα συμφραζόμενα τη σημασία της κάθε φράσης;

Η «οικονομία» ανάλογα με το επίθετο που συνοδεύει αποκτά κάθε φορά νέα σημασία, διαφορετική από την πρωτοτυπική της.

“ ανοιχτή, δημόσια, εθνική, ιδιωτική, κλειστή, κυκλική, παγκόσμια, πράσινη, τοπική ”

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.

✓ **Η τύχη της λέξης «οικονομία»**

Όταν περιγράφεται η οικονομία ενός κράτους, μπορεί να χρησιμοποιηθούν κάποια από τα παρακάτω επίθετα. Ποιες από τις ονοματικές φράσεις που προκύπτουν πιστεύετε ότι έχουν θετική και ποιες αρνητική σημασία;

“ *αδύναμη, αναδυόμενη, αναπτυγμένη, αναπτυσσόμενη, ανθηρή, ασταθής, ευημερούσα, ισχυρή, σταθερή, υπανάπτυκτη* ”

Όταν χρησιμοποιείται μια λέξη με θετική σημασία για να περιγραφεί μια λιγότερο θετική κατάσταση, αυτό λέγεται «**ευφημισμός**». Ποιους ευφημισμούς γνωρίζετε;

Θετική σημασία	Αρνητική σημασία

✓ **Αναπτυγμένη ή ανεπτυγμένη;**

Αναζητήστε στο διαδίκτυο παραδείγματα χρήσης στα οποία εμφανίζονται οι φράσεις «αναπτυγμένη» και «ανεπτυγμένη οικονομία». Υπάρχει διαφορά στη συχνότητα εμφάνισής τους; Γιατί πιστεύετε ότι μπορεί να συμβαίνει αυτό;

Το ζεύγος λέξεων «αναπτυγμένη» / «ανεπτυγμένη» αποτελεί παράδειγμα **διτυπίας** (μία σημασία να αποδίδεται με δύο παρόμοιες μορφές).

Περισσότερες δραστηριότητες

Συνώνυμα

Αντιστοίχιση

Εννοιολογικός Χάρτης

✓ Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Στο βιβλίο μαθήματος παρουσιάζονται διαφορετικές απόψεις για την αιολική ενέργεια, δηλαδή την ενέργεια που παράγεται από τον άνεμο. Σε ποιες άλλες φράσεις έχετε ακούσει τη λέξη «ενέργεια»;

- Δείτε τις εικόνες και θυμηθείτε πώς λέγεται η κάθε μορφή ενέργειας.
- Αντιγράψτε τις λέξεις κάτω από τις αντίστοιχες εικόνες.
- Ποιες από τις μορφές αυτές χαρακτηρίζονται ως «πράσινη» ενέργεια;

“ αιολική, γεωθερμική, ηλεκτρική, ηλιακή, πυρηνική, υδροηλεκτρική ”

Περισσότερες δραστηριότητες

Ομόρριξες λέξεις

Σταυρόλεξο

Μαθαίνουμε για τις λειτουργίες της γλώσσας

Από την κυριολεκτική στη μεταφορική χρήση

Αντικαταστήστε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες που θα έχουν κυριολεκτική λειτουργία και συγκρίνετε τις διαφορετικές διατυπώσεις ως προς το ύφος.

1. Όταν, όμως, κάποιοι ξένοι εγκληματούν, τότε Τύπος, ΜΜΕ και προπάντων απλοί πολίτες αρχίζουν να χτυπάνε όλες τις καμπάνες του κινδύνου και του μίσους. Ας προσπαθήσουν να νιώσουν τον καθημερινό φόβο τους μην τους διώξουν ξαφνικά, μη χάσουν την πενιχρή δουλειά τους, μη μείνουν πάλι ξυλάρμενοι σε φουρτούνες και δύελλες. Προπάντων, ας προσπαθήσουν να φανταστούν τις ανοιχτές πληγές τους για το σπίτι που παράτησαν, τους γονιούς και τα παιδιά που άφησαν πίσω και που περιμένουν να ζήσουν από το πικρό ψωμί της ξενιτιάς.
2. Τι έκανες τον φόβο σου; Πώς τον ταΐζεις; Πώς τον κοίμιζεις; Πώς τον ξυπνούσες;
3. Έχω κι εγώ μια καρδιά από χώμα.

Από τη μεταφορική στην κυριολεκτική χρήση

Για καθεμία από τις λέξεις που σας δίνονται να δημιουργήσετε δύο προτάσεις. Στη μία θα χρησιμοποιείτε την κυριολεκτική της σημασία και στην άλλη τη μεταφορική.

αετός, μαύρος, παγίδα, καταβροχθίζει, αναδύεται, γάτα

ΚΥΡΙΟΛΕΚΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

ΜΕΤΑΦΟΡΙΚΗ ΧΡΗΣΗ

Οι διαφορετικές λειτουργίες της γλώσσας

Στα παραδείγματα που ακολουθούν τι σημαίνουν οι υπογραμμισμένες λέξεις;

1. Από τον τρόπο που μιλούσε καταλάβαινες πως είχε μέσα του πολλή ζωντάνια.
2. Ο σεισμός χτύπησε την καρδιά της πόλης.
3. Προσπάθησε να τρως σοκολάτες με μέτρο, αν θέλεις να έχεις καλή υγεία.
4. Όταν μου χαμογέλασε, άγγιξα την ευτυχία!
5. Ο Νικόλας είπε μερικά ανέκδοτα για να ξεστάνει το κλίμα.

Μερικές φορές, όταν μιλάμε και γράφουμε, αξιοποιούμε τη μεταφορική λειτουργία της γλώσσας. Για παράδειγμα, η λέξη «κεφάλαιο» σημαίνει «ένα μέρος ενός βιβλίου». Αν, όμως, πούμε «Όταν τελείωσα το δημοτικό έκλεισε ένα μεγάλο **κεφάλαιο** για μένα», τότε μιλάμε για τη ζωή μας και όχι για βιβλία και διάβασμα!

Ας θυμηθούμε πώς αναλύονται οι προτάσεις

Επιπλέον δραστηριότητα

Αναγνωρίζουμε τα είδη των φράσεων

Αντιστοιχίστε τα υπογραμμισμένα τμήματα (λέξεις και φράσεις) της πρώτης στήλης με το κατάλληλο στοιχείο της δεύτερης στήλης.

1. Η ψηφιακή διαφήμιση αυξήθηκε για μια χρονιά ακόμη το 2018.
2. Ο τρόπος πλουτισμού της είναι πρωτοφανής στην ανθρώπινη ιστορία.
3. Ξεκινά εξηγώντας πώς ο άνθρωπος δημιούργησε οικονομία από τη φύση.
4. Αυτά τα καινούργια προγνωστικά προϊόντα είναι το νέο εμπόρευμα.
5. Πλέον δεν είμαστε αγοραστές, είμαστε χρήστες.
6. Πήρε τη γη και τη μετέτρεψε σε real estate.
7. Φανταστείτε να ξεκινάγαμε μια μέρα για τη δουλειά...
8. Καθημερινά 90% των αναζητήσεων που κάνουμε στο διαδίκτυο πραγματοποιούνται στην ψηφιακή πλατφόρμα μιας εταιρείας, της Google.

- Ονοματική φράση
- Ρηματική φράση
- Προθετική φράση
- Επιρρηματική φράση

Αναγνωρίζουμε τις συντακτικές σχέσεις

Στις επόμενες περιόδους να δηλώσετε τη συντακτική σχέση που επιτελεί κάθε υπογραμμισμένος όρος.

1. Ζούμε σε μια χώρα όπου ο ήλιος, ο άνεμος και το νερό βρίσκονται σε αφθονία.
2. Η καθαρή ενέργεια είναι το εισιτήριό μας για έναν καλύτερο κόσμο.
3. Πρέπει όμως να εργαστούμε εντατικά, για να τον κάνουμε πραγματικότητα.
4. Συμμετέχουμε σε διαβουλεύσεις, καταθέτουμε προτάσεις πολιτικής για την καθαρή ενέργεια.
5. Η στροφή στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας είναι μονόδρομος.
6. Τοποθετούμαστε σε μια περίοδο που η κλιματική κρίση παραμένει μία από τις σημαντικότερες ανησυχίες της νέας γενιάς.

- Υποκείμενο
- Συμπλήρωμα συνδετικού ρήματος (κατηγορούμενο)
- Συμπλήρωμα ρήματος (αντικείμενο)
- Ονοματικός προσδιορισμός
- Επιρρηματικός προσδιορισμός

Ανακεφαλαίωση, αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμός

Ανακεφαλαίωση

Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις με βάση όσα μάδατε στην ενότητα αυτή, ανατρέχοντας σε όλα τα βιβλία (μαθήματος, ασκήσεων και παραγωγής λόγου).

1. Πόσα είδη φράσεων μπορεί να συναντήσω σε μια πρόταση; Πόσα από αυτά είναι υποχρεωτικό να υπάρχουν;
2. Πώς αναγνωρίζω ένα εξηγητικό κείμενο; Τι πρέπει να προσέξω όταν δημιουργώ ένα τέτοιο κείμενο;
3. Πότε είναι πιο κατάλληλη η κυριολεκτική και πότε η μεταφορική λειτουργία της γλώσσας;
4. Πώς επηρεάζει η σειρά των όρων το νόημα ενός κειμένου;
5. Πόσο επηρεάζεται από το περιεχόμενο το νόημα που δημιουργεί μια λέξη, φράση ή εικόνα;

Αυτοαξιολόγηση

Ας ξαναδούμε κάποιους από τους στόχους της ενότητας αυτής. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι έχετε καταφέρει τους στόχους αυτούς;

	Ισχύει απόλυτα	Μάλλον ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει καθόλου
Διαβάζω με ευκολία δημοσιογραφικά, επιστημονικά και πολιτικά κείμενα για την οικονομία.	☐	☐	☐	☐
Γνωρίζω λεξιλόγιο σχετικό με την οικονομική ζωή.	☐	☐	☐	☐
Καταλαβαίνω πώς μια λέξη μπορεί να αποκτά διαφορετικές σημασίες ανάλογα με τη χρήση της.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να εναλλάσσω το ύφος μου ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να αναλύω προτάσεις με βάση τη σύνταξη ή τη σημασία τους.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να διατυπώνω την άποψή μου χρησιμοποιώντας με κατάλληλο τρόπο λέξεις και εικόνες.	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός

Συζητήστε στην τάξη τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποια από τα θέματα που δίχτηκαν στην ενότητα αυτή είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πιο χρήσιμα για άτομα της ηλικίας σας; Γιατί είναι σημαντικό να μπορείτε να εκφράζετε τις σκέψεις και τις απόψεις σας για τα θέματα αυτά;
- Ποιο είναι το πιο χρήσιμο στοιχείο που μάδατε στην ενότητα αυτή;
- Υπάρχουν θέματα για τα οποία θα θέλατε να μάδετε περισσότερα; Πού μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες;

Αξιοποιούμε τα λεξικογραμματικά
μέσα του κειμένου για να διαβάσουμε
κριτικά

Εξασκούμαστε στην παραγωγή και τη
σύνδεση

Διευρύνουμε το λεξιλόγιό μας

Μελετούμε τους τρόπους δήλωσης του
τόπου και του χρόνου

Μαθαίνουμε για διάφορους κειμενι-
κούς τύπους

Εξοικειωνόμαστε με την πολυτροπική
παρουσίαση της πληροφορίας

Θεματική
Ενότητα

2

Ευρωπαϊκή Ένωση και διεθνείς οργανισμοί:
Προκλήσεις και προοπτικές

Προβλήματα και προοπτικές στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα από μια εφημερίδα, όπου περιγράφονται οι συνέπειες των κυρώσεων (τιμωρητικών οικονομικών μέτρων) που αποφάσισε η ΕΕ σε βάρος της Ρωσίας.

- Πώς θα χαρακτηρίζατε τη στάση του συντάκτη απέναντι στην ΕΕ; Σε ποια σημεία του κειμένου στηρίζετε την απάντησή σας;
- Στο συγκεκριμένο κείμενο παρατηρείτε επίκληση στη λογική ή επίκληση στο συναίσθημα; Πού εντοπίζετε τα στοιχεία αυτά; Πώς εξυπηρετούν τους στόχους του δημιουργού;

Οι ηγέτες της ΕΕ συνεχάρησαν τον εαυτό τους, όταν αποφάσισαν να επιβάλουν κυρώσεις στη Μόσχα εξαιτίας της Ουκρανίας, αλλά δεν σκέφθηκαν εν πλήρει εκτάσει τις οικονομικές συνέπειες της διακοπής των εξαγωγών φυσικού αερίου από τη Ρωσία. Οι κυβερνήσεις δεν έδωσαν τη δέουσα προσοχή στα μέτρα στήριξης προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις, για να μετριάσουν το πλήγμα του ακριβότερου φυσικού αερίου και η ζήτησή του δεν μειώθηκε τόσο γρήγορα όσο θα μπορούσε. Εν τω μεταξύ, οι κυβερνήσεις δεν έκαναν αρκετά για να προετοιμάσουν τους πολίτες για τα δύσκολα, που έρχονταν, ενώ η αλληλεγγύη εντός ΕΕ εξανεμίζεται και ο κίνδυνος λαϊκιστικών αντιδράσεων τα επόμενα χρόνια αυξάνεται. Η Γαλλία απέκλεισε τη δυνατότητα για αγωγή φυσικού αερίου από την Ισπανία στα Πυρηναία. Παρ' όλα αυτά, οι ηγέτες της ΕΕ σημείωσαν κάποια πρόοδο στην επίλυση των διαφορών τους. Μια εντυπωσιακή εκστρατεία για περισσότερο φυσικό αέριο από τρίτους καθώς και ο ασυνήθιστα ήπιος καιρός συνέβαλαν στη μείωση των τιμών του φυσικού αερίου στο ένα τρίτο των δυσθεώρητων επιπέδων στα τέλη Αυγούστου, παρ' όλο που εξακολουθούν να είναι πέντε φορές υψηλότερες από ό,τι πριν από δύο χρόνια. Ταυτόχρονα, η ΕΕ έχει επιταχύνει τη μετάβασή της προς πιο πράσινες μορφές ενέργειας. Ως αποτέλεσμα, εκτιμάται πως θα έχει φθηνή και καθαρή ενέργεια από τα μέσα της δεκαετίας του 2030.

Ντίξον, Ο. (2022, 3 Νοεμβρίου). Προβλήματα και προοπτικές στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εφημερίδα *Η Καθημερινή*. [Απόσπασμα]

Αναδιατυπώσεις

Διαβάστε το παραπάνω απόσπασμα. Στη συνέχεια, διατυπώστε ξανά το περιεχόμενό του συμπληρώνοντας τα κενά στο κείμενο που ακολουθεί.

Όταν η ηγεσία της ΕΕ _____ από τη Ρωσία, δεν πρόσεξε πώς _____ ούτε φρόντισε για τον _____ της τιμής του φυσικού αερίου. Ο _____ της δυνατότητας κατασκευής ενός αγωγού στα Πυρηναία περιέπλεξε την κατάσταση. Ωστόσο, τελικά η τιμή του φυσικού αερίου _____ στο ένα τρίτο, ενώ παράλληλα η ΕΕ _____ πιο γρήγορα προς πιο πράσινες μορφές ενέργειας. Έτσι, οι ειδικοί _____ πως σύντομα η Ευρώπη θα απολαμβάνει φθηνή ενέργεια.

Μπορείτε να μετατρέψετε τις ονοματικές φράσεις σε ρηματικές ή το αντίστροφο.

Σκεφτόμαστε για τη δήλωση της αιτίας

Στο κείμενο συνδέονται δύο γεγονότα: ο πόλεμος στην Ουκρανία (2022 -) και οι κυρώσεις σε βάρος της Ρωσίας. Με πόσους τρόπους μπορείτε να διατυπώσετε τη σχέση αυτή; Η διατύπωση «εξαιτίας της Ουκρανίας» αποκαλύπτει κάτι για τη στάση του συντάκτη;

Εξετάζουμε τα συνώνυμα και τη χρήση τους

Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με συνώνυμές τους σε ανεπίσημο ύφος. Θα ταίριαζαν στο κείμενο οι αναδιατυπωμένες φράσεις; Τι επιτυγχάνουν οι δημιουργοί του κειμένου επιλέγοντας τις συγκεκριμένες λέξεις; Πόσο εύστοχες σας φαίνονται οι επιλογές τους;

1. Οι κυβερνήσεις δεν έδωσαν τη δέουσα προσοχή.

.....

.....

.....

2. Η αλληλεγγύη εντός ΕΕ εξανεμίζεται.

.....

.....

.....

3. Οι ηγέτες [...] δεν σκέφθηκαν εν πλήρει εκτάσει τις οικονομικές συνέπειες.

.....

.....

.....

Μαθαίνουμε για το ειδικό λεξιλόγιο

Το κείμενο στη σελίδα 17 αποτελεί μια οικονομική/πολιτική ανάλυση. Να εντοπίσετε πέντε λέξεις ή φράσεις που ανήκουν στο ειδικό λεξιλόγιο του κειμένου, δηλαδή λέξεις που δεν θα συναντούσαμε σε άλλα, μη εξειδικευμένα κείμενα ή σε κείμενα γενικού περιεχομένου. Στη συνέχεια, να συντάξετε ένα γλωσσάρι, για να βοηθήσετε την κατανόηση του κειμένου από άτομα που δεν είναι εξοικειωμένα με τέτοια κείμενα.

Λέξη/φράση	Ορισμός
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

Συζήτηση περί «αγωγής»

Ας θυμηθούμε τις πολύσημες λέξεις

Στα παρακάτω παραδείγματα ποια είναι η σημασία της λέξης «αγωγή»; Θεωρείτε πως υπάρχει κάπου μεταφορική χρήση της γλώσσας; (Θεωρητικό Παράρτημα, 3.1)

1. Το Εμπορικό Επιμελητήριο υπέβαλε αγωγή εναντιωνόμενο στην πώληση.
2. Εναλλακτική αγωγή δεν σημαίνει, βεβαίως, υποκατάσταση της συμβατικής ιατρικής αλλά συμπλήρωμά της.
3. Αυτή η αγωγή πρέπει να ξεκινά από την παιδική ηλικία και να συνεχίζεται στην εφηβική.

Οι λέξεις σε χρήση

Δημιουργήστε δύο δικές σας προτάσεις, μία με κυριολεκτική και μία με μεταφορική χρήση της λέξης «αγωγός».

Καταλαβαίνουμε τη σημασία των λέξεων από τα συνδεδεμένα τους

Η λέξη «αγωγός» μπορεί να εμφανίζεται και μέσα σε πολλές άλλες λέξεις. Τι θα μπορούσαν να σημαίνουν οι παρακάτω λέξεις;

παιδαγωγός.....

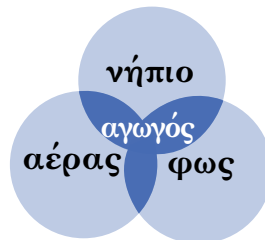
πετρελαιοαγωγός.....

υδραγωγός.....

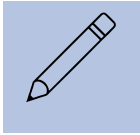

Σχηματίζουμε λέξεις

Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις από τη λέξη «αγωγός». Γράψτε προτάσεις με τις νέες λέξεις.

Μαθαίνουμε λέξεις και φράσεις για τους διεθνείς οργανισμούς

Λέξεις που έχουν σχέση με διεθνείς οργανισμούς

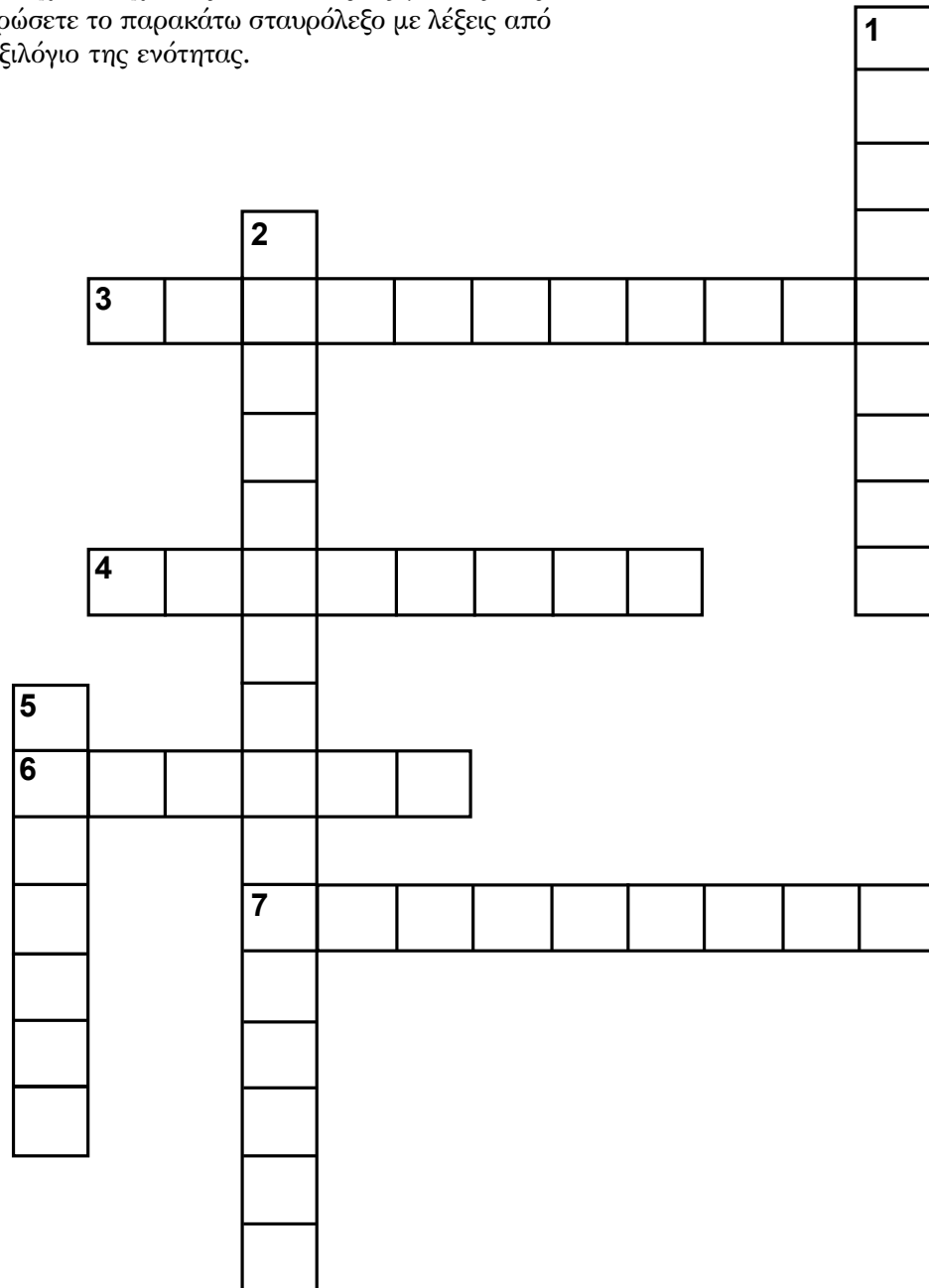
Να συμπληρώσετε το παρακάτω σταυρόλεξο με λέξεις από το ειδικό λεξιλόγιο της ενότητας.

ΚΑΘΕΤΑ

1. Η ένωση δύο ή περισσότερων κρατών-μελών.
2. Έρχομαι σε συνεννόηση με κάποιον για να πετύχω μια συμφωνία.
5. Στη διάσκεψη αυτή συμμετέχουν οι αρχηγοί κρατών.

ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ

3. Το Ευρωπαϊκό ... αντιπροσωπεύει τους πολίτες της Ένωσης και εκλέγεται άμεσα από αυτούς.
4. Συνάντηση επίσημων προσώπων της ΕΕ για τη λήψη αποφάσεων.
6. Αυτά διαμορφώνουν κάθε χρόνο γενικούς προσανατολισμούς οικονομικής πολιτικής στην ΕΕ.
7. Αυτός που του έχει δοθεί επίσημα ένα συγκεκριμένο καθήκον στο πλαίσιο της ΕΕ.

✓ Διεύρυνση λεξιλογίου

- Διαβάστε στην ιστοσελίδα του Περιφερειακού Κέντρου Πληροφόρησης του ΟΗΕ (unric.org/el) για τους 17 στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης. Επιλέξτε πέντε στόχους και συζητήστε τι σημαίνουν.
- Αν τα ελληνικά δεν είναι η πρώτη σας γλώσσα, γι' αυτό μπορείτε να διαβάσετε για τους στόχους σε κάποια γλώσσα που γνωρίζετε, στην ίδια ιστοσελίδα. Συζητήστε με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας πώς λέγονται οι στόχοι που επιλέξατε στα ελληνικά και στη γλώσσα σας.

Φράσεις που σχετίζονται με τους διεθνείς οργανισμούς

Αντιστοιχίστε τα δύο μισά των προτάσεων που παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα. Αν δεν γνωρίζετε τι σημαίνουν οι λέξεις με έντονα στοιχεία, προσπαθήστε να μαντέψετε το νόημά τους από τα συμφραζόμενα. Στη συνέχεια, εξηγήστε τις λέξεις με δικά σας λόγια.

1. Κάποια στιγμή η αυστηρή περιοριστική **νομισματική**
2. Σύμφωνα με δημοσιογραφικές πηγές, στη Σύνοδο θα συζητηθεί η **ενταξιακή**
3. Την 1η Μαρτίου 2017 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το **πολιτικό**
4. Το 2024 το ελληνικό δίκαιο προσαρμόστηκε στο **ευρωπαϊκό**

α) **διαδικασία** της Αλβανίας.

β) **σχέδιο** για το μέλλον της Ευρώπης.

γ) **κεκτημένο** αναγνωρίζοντας την ισότητα στον γάμο ανεξαρτήτως φύλου.

δ) **πολιτική** πρέπει να ολοκληρωθεί.

Υπώνυμα και υπερώνυμα

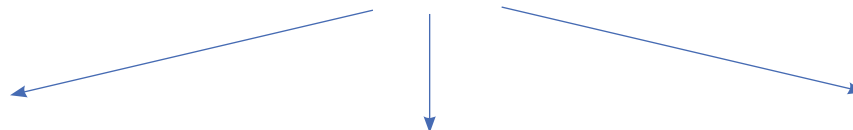
Ποιες από τις παρακάτω λέξεις μπορούν να αποτελέσουν υπώνυμα του υπερώνυμου «διεθνής οργανισμός»;

συμμαχία, κοινοπολιτεία κρατών, περιφέρεια, μη κυβερνητική οργάνωση, συννομοσπονδία καταναλωτών, πολυεθνική εταιρία

Διεθνής οργανισμός

Περισσότερες δραστηριότητες

Ευρωπαϊκή Ένωση

Διεθνείς οργανισμοί

Κρυπτόλεξο

Μιλάμε για τον τόπο και τον χρόνο

Εντοπίζουμε τους προσδιορισμούς τόπου και χρόνου

Ξαναδιαβάστε το κείμενο της υποενότητας «Προβλήματα και προοπτικές στην Ευρωπαϊκή Ένωση» και υπογραμμίστε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς του χρόνου και του τόπου (τα σημεία που αναφέρονται στο «πότε;» και το «πού;»).

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

Χρόνου	Τόπου

✓ Εξερευνούμε εναλλακτικές διατυπώσεις

Διαλέξτε έναν προσδιορισμό τόπου και χρόνου από το ίδιο κείμενο και γράψτε τον ξανά με διαφορετικό τρόπο. Σε τι διαφέρει το νόημα στις δύο διατυπώσεις; Ποια θεωρείτε πιο επιτυχημένη και γιατί;

συνέβαλαν στη μείωση των τιμών [...] στα τέλη Αυγούστου

οι τιμές μειώθηκαν όταν τελείωσε ο Αύγουστος/τέλος Αυγούστου, μειώθηκαν οι τιμές κ.ά.

✓ Σχολιάζουμε τους προσδιορισμούς τόπου και χρόνου

Τι είδους προσδιορισμούς (τόπου, χρόνου) εντοπίζετε στο παρακάτω κείμενο; Μπορούν να διατυπωθούν διαφορετικά ή να παραλειφθούν;

Η Γενική Συνέλευση ανακήρυξε την 24η Ιανουαρίου ως Διεθνή Ημέρα Εκπαίδευσης, για να γιορτάσει τον ρόλο της εκπαίδευσης για την ειρήνη και την ανάπτυξη. Το δικαίωμα στην εκπαίδευση κατοχυρώνεται στο άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (α.χ.ε). Η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τι είναι και τι κάνει. Ανακτήθηκε από: <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/el> [Διασκευή]

Ας θυμηθούμε τους κειμενικούς τύπους

Διακρίνουμε την ιστορική αφήγηση, την επιχειρηματολογία και την εξήγηση
Πώς θα χαρακτηρίζατε τα παρακάτω αποσπάσματα: ιστορική αφήγηση, εξήγηση ή επιχειρηματολογία; Να δώσετε από δύο (2) γλωσσικά χαρακτηριστικά που σας βοήθησαν να απαντήσετε.

Κείμενο Α

Η Ευρωπαϊκή Ένωση βασίζεται στο κράτος δικαίου. Όταν όλοι οι πολίτες έχουν ίσο δικαίωμα ενώπιον του νόμου και κάθε ενέργεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηρίζεται σε Συνθήκες που έχουν εγκριθεί οικειοθελώς και με δημοκρατικές διαδικασίες από τις χώρες μέλη της, τηρείται η νομοθεσία. Η εφαρμογή της νομοθεσίας και η απονομή της δικαιοσύνης έχουν ανατεθεί σε ανεξάρτητους δικαστικούς λειτουργούς. Οι χώρες της ΕΕ έχουν εκχωρήσει τη δικαιοδοσία σε τελευταίο βαθμό, για θέματα που άπτονται του ενωσιακού δικαίου, στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του οποίου οι αποφάσεις πρέπει να γίνονται σεβαστές από όλους.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (α.χ.ε). Η Ευρωπαϊκή Ένωση. Τι είναι και τι κάνει. Ανακτήθηκε από: <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/el> [Διασκευή]

Κείμενο Β

Ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΕΣ) ενισχύθηκε περαιτέρω με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1999. Η Συνθήκη αυτή διεύρυνε τις ελεγκτικές αρμοδιότητες του σε περισσότερους τομείς πολιτικής και επισημοποίησε τη συμβολή του στην καταπολέμηση της απάτης. Η Συνθήκη της Νίκαιας, η οποία υπογράφηκε το 2001, έδωσε έμφαση στη συνεργασία του ΕΕΣ με τα εθνικά όργανα ελέγχου των κρατών μελών. Η Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009, επιβεβαίωσε εκ νέου την εντολή του Συνεδρίου. Εισήγαγε επίσης αλλαγές στον τρόπο διαχείρισης και ελέγχου των ενωσιακών πόρων, ενισχύοντας τις αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σε θέματα προϋπολογισμού και υπογραμμίζοντας την ευθύνη των κρατών μελών για την εκτέλεσή του.

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (α.χ.ε.). Ιστορική αναδρομή. Ανακτήθηκε από: <https://www.eca.europa.eu/el/history>

Το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο είναι ο εξωτερικός ελεγκτής της ΕΕ από την ίδρυσή του, τον Οκτώβριο του 1977.

Θυμόμαστε τη θεωρία

Δήλωση
του τόπου

Δήλωση
του χρόνου

Περισσότερες δραστηριότητες

Επιρρηματικοί
προσδιορισμοί του τόπου

Επιρρηματικοί
προσδιορισμοί του χρόνου

Η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΕ

Εντοπίζουμε τις γλωσσικές επιλογές και τους στόχους ενός κειμένου

Το παρακάτω κείμενο είναι ομιλία της Προέδρου της Δημοκρατίας, Κατερίνας Σακελλαροπούλου, στο δείπνο για τα 40 χρόνια από την ένταξη της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες, στις 27 Μαΐου 2021. Διαβάστε το κείμενο και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις.

1. Ποιος απευθύνεται σε ποιον; Υπάρχουν άλλοι αποδέκτες εκτός από αυτούς που αναφέρονται ρητά;
2. Ποιος είναι ο στόχος του κειμένου;
3. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει το κείμενο; Ποια γλωσσικά χαρακτηριστικά σάς οδηγούν στο συμπέρασμά σας;

Εκλεκτοί προσκεκλημένοι, Distinguished guests,

Γιορτάζουμε σήμερα μια σπουδαία ημέρα για τη χώρα μας. Μια επέτειο με ισχυρούς συμβολισμούς που υπερβαίνει την πολιτική συγκυρία, καθώς ανατρέχει στο κορυφαίο γεγονός της μεταπολιτευτικής μας ιστορίας, την ένταξη της Ελλάδας το 1981 στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και μετέπειτα Ευρωπαϊκή Ένωση. [...]

Η χώρα μας άλλαξε ριζικά τα τελευταία 40 χρόνια. Η Μεταπολίτευση, η πιο ειρηνική και προοδευτική περίοδος της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας, συμπίπτει με τη χρυσή εποχή της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Τροφοδοτείται από αυτήν και αλληλεπιδρά σε μια σχέση με υπαρξιακή για την Πολιτεία μας σημασία. Η ελληνική οικονομία οφείλει πολλά στους ευρωπαϊκούς πόρους. Από τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα της δεκαετίας του '80 στα ΕΣΠΑ της τελευταίας εικοσαετίας και στο Ταμείο Ανάκαμψης στις μέρες μας, τα έσοδα της χώρας από τα ευρωπαϊκά ταμεία στάθηκαν οι υλικές προϋποθέσεις του μετασχηματισμού της ελληνικής κοινωνίας. Η κοινωνική κινητικότητα των Ελλήνων απέκτησε άλλη ταχύτητα και δυναμική. Η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων και κεφαλαίων και η είσοδος της πατρίδας μας στην Ευρωζώνη συνέβαλαν σε μια συνεχή και βιωματική, οικονομική και πολιτισμική ώσμωση με τους Ευρωπαίους εταίρους μας. Οι νέοι μας ταξίδεψαν και σπούδασαν στο εξωτερικό, με το πρόγραμμα ERASMUS. Η συμμετοχή της Ελλάδας στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού κεκτημένου δεν είχε, ωστόσο, μόνο πρόσρημο οικονομικό ή κοινωνικό, αλλά και κατεξοχήν δεσμικό και πολιτικό. Η μεταπολιτευτική μας δημοκρατία ήταν και είναι η πιο πλήρης του πολιτικού μας βίου. Ακόμη και σε οξυτάτες κρίσεις, όπως η δεινή οικονομική ύφεση της τελευταίας δεκαετίας, οι δεσμοί μας επέδειξαν αντοχή. Ουδέποτε εξέπνυσε η πίστη και η πεποίθηση ότι η Ελλάδα είναι πιο δυνατή και προστατευμένη μέσα στην Ευρώπη, ότι εδώ, στην ευρωπαϊκή οικογένεια, βρίσκεται δεμελιακά η δέση της.

Σακελλαροπούλου, Α. (2021, 27 Μαΐου). Ομιλία στο δείπνο για τα 40 χρόνια από την ένταξη της Ελλάδος στις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες. [Απόσπασμα, διασκευή].

Κειμενοοργανωτικές λέξεις και συνοχή κειμένου

- Στο παρακάτω απόσπασμα τι δηλώνει η συνδετική λέξη «ωστόσο»; Ποια η σημασία της στο κείμενο και πώς συμβάλλει στη συνοχή του;
- Εντοπίστε και άλλες κειμενοοργανωτικές λέξεις και φράσεις και συζητήστε πώς συμβάλουν στη συνοχή του αποσπάσματος.

*Η συμμετοχή της Ελλάδας στη διαμόρφωση του ευρωπαϊκού κεκτημένου δεν είχε, **ωστόσο**, μόνο πρόσρημο οικονομικό ή κοινωνικό, αλλά και κατεξοχήν δεσμικό και πολιτικό.*

✓ **Ετυμολογία και αντιδάνεια**

- Μπορείτε να μαντέψετε τη σημασία της λέξης «ώσμωση»;
- Η λέξη «ώσμωση» είναι αντιδάνειο (Θεωρητικό Παράρτημα, 3.5.2) από το αγγλικό osmosis. Να αναζητήσετε στο λεξικό την ετυμολογία της.

“

Η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων και κεφαλαίων και η είσοδος της πατρίδας μας στην Ευρωζώνη συνέβαλαν σε μια συνεχή και διωματική, οικονομική και πολιτισμική, **ώσμωση** με τους Ευρωπαίους εταίρους μας.

”

✓ **Μαθαίνουμε για τα πολυλεκτικά σύνδετα**

Στο κείμενο της σελίδας 24, οι υπογραμμισμένες φράσεις αποτελούν πολυλεκτικά σύνδετα (Θεωρητικό Παράρτημα, 3.3). Γράψτε άλλα πέντε (5) παραδείγματα με το επίθετο «ευρωπαϊκός» (μπορείτε να αλλάξετε γένος, πτώση και αριθμό).

1.

2.

3.

4.

5.

Περισσότερες δραστηριότητες

Λεξικογραφικά μέσα
δήλωσης τόπου

Λεξικογραφικά μέσα δήλωσης
τόπου και χρόνου

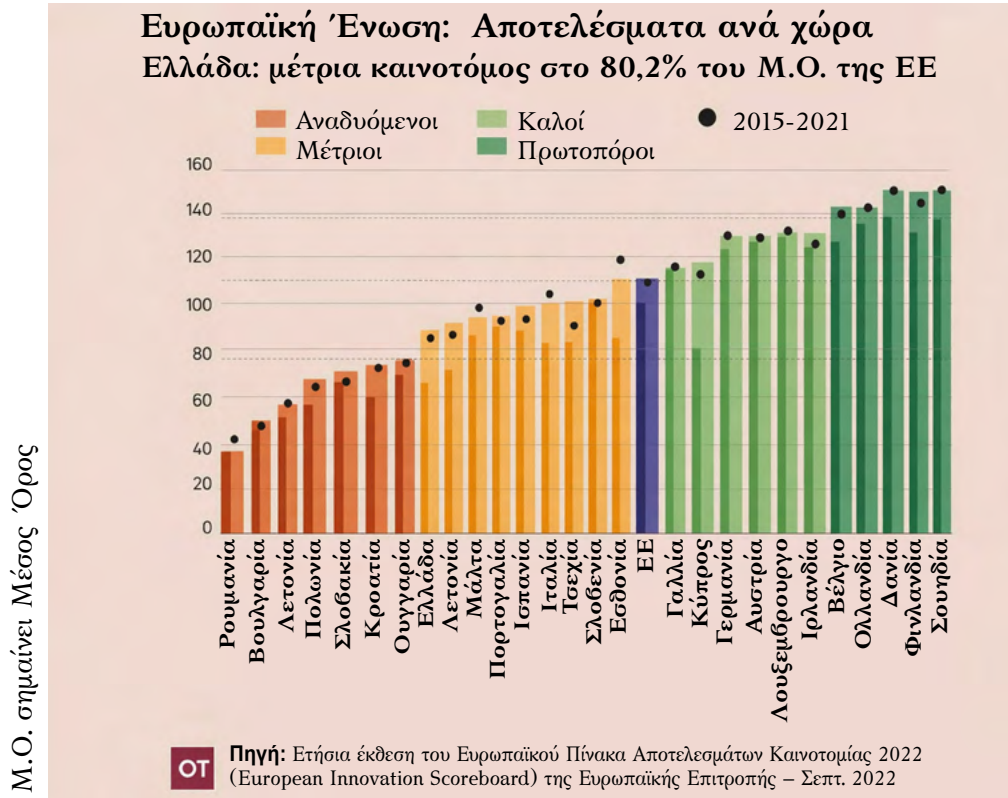
Λεξικογραφικά μέσα
δήλωσης χρόνου

Αναλύουμε τα γραφήματα

Ανάγνωση πολυτροπικού κειμένου

Το παρακάτω γράφημα προέρχεται από την ετήσια έκθεση του ευρωπαϊκού πίνακα αποτελεσμάτων καινοτομίας 2022. Τι στοιχεία μπορείτε να αντλήσετε μέσα από αυτό;

Κεφαλά, Δ. Β. (2022, 28 Σεπτεμβρίου). Καινοτομία: Η Ελλάδα μεταξύ των τριών χωρών στην ΕΕ με τη μεγαλύτερη βελτίωση. *Οικονομικός Ταχυδρόμος*.

✓ Ανάγνωση πολυτροπικού κειμένου

Με βάση τον παραπάνω πίνακα, χαρακτηρίστε τις προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ).

	(Σ)	(Λ)
1. Η χώρα με τη μεγαλύτερη καινοτομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση για το 2022 είναι η Δανία.	☐	☐
2. Η Ελλάδα παρουσιάζει μέτρια απόδοση στο 100,2% του ΜΟ, σύμφωνα με τον ευρωπαϊκό πίνακα της ετήσιας έκθεσης αποτελεσμάτων καινοτομίας 2022.	☐	☐
3. Στις αναδυόμενες χώρες ανήκει η Λετονία.	☐	☐
4. Το Λουξεμβούργο πλησιάζει σε ανάπτυξη περισσότερο τη Σουηδία από ό,τι το Βέλγιο.	☐	☐
5. Η Εσθονία και η Γαλλία βρίσκονται κοντά στον ΜΟ της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	☐	☐

✓ Προσδέτουμε κείμενο στο γράφημα

Να γράψετε ένα σύντομο άρθρο 100 λέξεων σχετικά με τη θέση της Ελλάδας, το οποίο να συνοδεύει τον παραπάνω πίνακα σε μια σχολική εφημερίδα.

Ανακεφαλαίωση, αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμός

Ανακεφαλαίωση

Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις με βάση όσα μάδατε στην ενότητα αυτή, ανατρέχοντας σε όλα τα βιβλία (μαθήματος, ασκήσεων και παραγωγής λόγου).

1. Πότε είναι προτιμότερο να χρησιμοποιούμε παραδειγματική αφήγηση και πότε επιχειρηματολογία για να υποστηρίξουμε την άποψή μας;
2. Με ποιους τρόπους μπορεί να βοηθήσει μια εικόνα, ένας χάρτης κ.λπ. στην κατανόηση ενός κειμένου;
3. Ποιος είναι ο πιο συνηθισμένος τρόπος να παρουσιαστούν οι πληροφορίες σε ένα αφηγηματικό κείμενο; Πότε και γιατί θα μπορούσε να παραβιαστεί αυτή η σειρά;
4. Ποιος είναι ο ρόλος λέξεων και φράσεων, όπως «στην αρχή...», «στη συνέχεια» κ.ά., σε μια αφήγηση;

Αυτοαξιολόγηση

Ας ξαναδούμε κάποιους από τους στόχους της ενότητας αυτής. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι έχετε επιτύχει τους στόχους αυτούς;

	Ισχύει απόλυτα	Μάλλον ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει καθόλου
Διαβάζω με ευκολία κείμενα για τους διεθνείς οργανισμούς.	☐	☐	☐	☐
Γνωρίζω λεξιλόγιο σχετικό με τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.	☐	☐	☐	☐
Καταλαβαίνω τις διαφορές ανάμεσα σε κείμενα, όπως η ιστορική αφήγηση, η εξήγηση και η επιχειρηματολογία, και γνωρίζω να τα χρησιμοποιώ εκεί που ταιριάζουν.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να χρησιμοποιώ πολλούς διαφορετικούς τρόπους για να δηλώνω την αιτία, τον τόπο και τον χρόνο.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να εντοπίζω πληροφορίες σε κείμενα σχετικά με τους διεθνείς οργανισμούς και να κατανοώ την άποψη των δημιουργών τους.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να υποστηρίξω την άποψή μου χρησιμοποιώντας κατάλληλα την ιστορική αφήγηση, την εξήγηση και την επιχειρηματολογία.	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός

Συζητήστε στην τάξη τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποια από τα θέματα που δίχτηκαν στην ενότητα αυτή είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πιο χρήσιμα για άτομα της ηλικίας σας; Γιατί είναι σημαντικό να μπορούμε να εκφράζουμε τις σκέψεις μας για τα θέματα αυτά;
- Ποιο είναι το πιο χρήσιμο στοιχείο που μάδατε στην ενότητα αυτή;
- Υπάρχουν θέματα για τα οποία θα θέλατε να μάδετε περισσότερα; Πού μπορείτε να βρείτε πρόσθετες πληροφορίες;

Θυμόμαστε πώς δηλώνεται η σύγκριση

Μελετούμε τα λεξικογραμματικά μέσα δήλωσης του τρόπου και του ποσού

Εξασκούμαστε στη διατύπωση ορισμών

Σκεφτόμαστε για τα εξωγλωσσικά στοιχεία έκφρασης

Εμπεδώνουμε τη χρήση των σημείων στίξης

Θεματική
Ενότητα

3

Δημοκρατία: Ελευθερία και ευθύνη

Ας θυμηθούμε τη σύγκριση

Μελετούμε τα παραδείγματα

Στις παρακάτω προτάσεις από τα κείμενα της ενότητας του βιβλίου μαθητή να εντοπίσετε:

- Τι συγκρίνεται, με τι και ποιο είναι το συγκριτικό στοιχείο.
- Πώς δηλώνεται ο β' όρος σύγκρισης σε κάθε περίπτωση. Στην περίπτωση που παραλείπεται, να τον συμπληρώσετε.
- Να εντοπίσετε τι δηλώνει κάθε σύγκριση: υπεροχή, υστέρηση ή ισότητα.

Επιπλέον δραστηριότητα

1. Η προσέλευση των νεαρών ατόμων στις εκλογές είναι χαμηλότερη από το παρελθόν.

- Συγκρίνεται με
ως προς (συγκριτικό στοιχείο).....
- Β' όρος σύγκρισης:

Κυκλώστε τη σύγκριση:

ΥΠΕΡΟΧΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΙΣΟΤΗΤΑ

2. Άτομα και σύνολα ανθρώπων προτίμησαν να διαδηλώσουν διεκδικώντας μια καλύτερη ζωή παρά να μείνουν με τα χέρια σταυρωμένα.

- Συγκρίνεται με
ως προς (συγκριτικό στοιχείο).....
- Β' όρος σύγκρισης:

Κυκλώστε τη σύγκριση:

ΥΠΕΡΟΧΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΙΣΟΤΗΤΑ

3. Πρέπει πάντα να υπολογίζουμε και τη μειοψηφία. Η πλειοψηφία δεν είναι απαραίτητα καλύτερή της.

- Συγκρίνεται με
ως προς (συγκριτικό στοιχείο).....
- Β' όρος σύγκρισης:

Κυκλώστε τη σύγκριση:

ΥΠΕΡΟΧΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΙΣΟΤΗΤΑ

4. Τα σύγχρονα δημοκρατικά πολιτεύματα αναπτύχθηκαν μέσα από θυελλώδεις και σκληρούς κοινωνικούς αγώνες. Αποτελούν πιο δύσκολη μορφή διακυβέρνησης από παλαιότερες τόσο ως προς την ίδρυσή τους, όσο και ως προς τη διατήρησή τους.

- Συγκρίνεται με
ως προς (συγκριτικό στοιχείο).....
- Β' όρος σύγκρισης:

Κυκλώστε τη σύγκριση:

ΥΠΕΡΟΧΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΙΣΟΤΗΤΑ

5. Στόχος μας ήταν να δούμε πώς η έκθεση σε διαφορετικές προσβλητικές εκφράσεις διαφορετικής βαρύτητας πυροδοτεί τη ζήτηση για πιο στιβαρή διαχείριση περιεχομένου.

- Συγκρίνεται με
ως προς (συγκριτικό στοιχείο).....
- Β' όρος σύγκρισης:

Κυκλώστε τη σύγκριση:

ΥΠΕΡΟΧΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΙΣΟΤΗΤΑ

Οι κανόνες και οι νόμοι στη ζωή μας

Εντοπίζουμε τις δηλώσεις ποσού και τρόπου

Στο παρακάτω κείμενο να υπογραμμίσετε τις λέξεις ή φράσεις με τις οποίες δηλώνεται ο τρόπος (το μέσο ή το όργανο) και να κυκλώσετε αυτές με τις οποίες δηλώνεται το ποσό. Στη συνέχεια, να αναφέρετε τη μορφή με την οποία παρουσιάζεται κάθε φορά ο τρόπος ή το ποσό.

Κανόνες και νόμοι: σε τι τελικά χρησιμεύουν;

Φαντάσου ότι ζεις σε μια κοινωνία στην οποία οι συμπεριφορές των ανθρώπων που συναντάς είναι απρόβλεπτες: βλέπεις κάποιον και δεν μπορείς να συνεννοηθείς μαζί του, σαν να είναι εξωγήινος. Δεν αντιλαμβάνεσαι αν έχει την πρόθεση να σου επιτεθεί ή να σε χαιρετήσει! Απρόβλεπτες συμπεριφορές θα πει πως δεν υπάρχουν κανόνες: δεν ξέρουμε πώς να συμπεριφερθούμε όταν ερχόμαστε σε επαφή με έναν άνθρωπο ή με μια κατάσταση. Η συλλογική ζωή χρειάζεται απαραίτητα τους κανόνες και μάλιστα μερικές φορές είμαστε τόσο συνηθισμένοι σε αυτούς που ξεχνάμε ότι υπάρχουν. Παραδείγματος χάρη, σκέφτεσαι τώρα καθόλου ότι αυτό εδώ το κείμενο που διαβάξεις το καταλαβαίνεις, γιατί είναι διατυπωμένο με βάση γλωσσικούς κανόνες που σου είναι ήδη γνωστοί πριν καλά καλά πας σχολείο; Οι κανόνες και οι νόμοι ρυθμίζουν και διευκολύνουν τη ζωή μας. Μας παρέχουν ασφάλεια με την κανονικότητα που προσφέρουν. Προσπάθησε να φανταστείς την καθημερινή ζωή στους δρόμους χωρίς τους κανόνες του Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Ο κάθε οδηγός και πεζός να πηγαίνει όπου και όπως θέλει. Στην Ελλάδα έχουμε τόσα θύματα τροχαίων δυστυχημάτων επειδή, εκτός των άλλων, δεν τηρούμε τον Κώδικα Οδικής Κυκλοφορίας. Φαντάσου ποιες θα ήταν οι συνέπειες αν δεν υπήρχαν καθόλου νομικοί κανόνες οδικής κυκλοφορίας. Αλλά οι νόμοι μάς δίνουν και δικαιώματα. Είναι κάτι που συνήθως το ξεχνάμε.

Και τι με νοιάζουν εμένα όλες αυτές οι θεωρίες;

Μα ζεις, όπως όλοι μας, μέσα στους κανόνες και τους νόμους. Κανόνες της γλώσσας (με δύο σίγμα), κανόνες συμπεριφοράς (στον πληθυντικό, παρακαλώ, μεταξύ αγνώστων), κανόνες ενδυμασίας (δεν ταιριάζει το κόκκινο με το λαχανί ρούχο) κανόνες διατροφής (όχι λιπαρά), κανόνες οικογενειακούς (άργησες, κομμένο το χαρτζιλίκι), αλλά και νόμους. Νόμους ποινικούς (απαγορεύεται η εξύβριση), αστικούς (κληρονομείς το ακίνητο), διοικητικούς (το σχολείο ξεκινά στις 8.15 π.μ.). Το πραγματικό ερώτημα είναι αν θα θελήσεις να συμμετάσχεις στη διαμόρφωση των κανόνων και των νόμων που αφορούν τη ζωή σου—αυτό εξάλλου σημαίνει δημοκρατία—ή αν θα αφήσεις άλλους να το κάνουν αυτό αντί για σένα, αδιαφορώντας και χωρίς να το καταλαβαίνεις.

Κανόνες και Νόμοι: Σε τι τελικά χρησιμεύουν; Δημοκρατία και εκπαίδευση. Ίδρυμα της Βουλής.

Θυμόμαστε τη θεωρία

Δήλωση
του ποσού

Δήλωση
του τρόπου

Περισσότερες δραστηριότητες

Πώς δηλώνεται
το ποσό;

Πώς δηλώνεται
ο τρόπος;

Ορίζουμε τα γλωσσικά ανθρωπίνα δικαιώματα

Τα γλωσσικά ανθρωπίνα δικαιώματα

Εργαστείτε σε δυάδες και απαντήστε στις ακόλουθες ερωτήσεις συμπληρώνοντας τον πίνακα:

- Τι πιστεύετε ότι είναι ένα «δικαίωμα»; Προσπαθήστε να δώσετε τον ορισμό του.
- Τι προσθέτει στον παραπάνω ορισμό του δικαιώματος ο προσδιορισμός «ανθρώπινο»;
- Προσπαθήστε να επεκτείνετε τον ορισμό σας, ώστε να περιλαμβάνει και τον προσδιορισμό «γλωσσικό» (βλ. Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου).

Δικαίωμα είναι

Ανθρώπινο δικαίωμα είναι... ..

Γλωσσικό ανθρωπίνο δικαίωμα είναι... ..

✓ Μελετούμε τα παραδείγματα

Χαρακτηρίστε τους παραπάνω ορισμούς που συντάξατε ως προς την κατηγορία στην οποία ανήκουν (σημασιολογικός ή καταστασιακός). Ποιος ορισμός σας φαίνεται πιο χρήσιμος στην περίπτωση αυτή;

✓ Αφού θυμηθείτε όσα συζητήσαμε για τους ορισμούς, να εντοπίσετε παρακάτω την **οριστέα έννοια**, το **γένος** και την **ειδοποιό διαφορά**. Υπάρχουν και τα τρία σε κάθε ορισμό;

1. Δικαίωμα είναι μια απαίτησή μας (κάτι που δικαιούμαστε) σύμφωνα με έναν άγραφο ή γραπτό νόμο.

- Οριστέα έννοια
- Γένος (υπερώνυμο)
- Ειδοποιός διαφορά

2. Ανθρώπινο δικαίωμα είναι όσα δικαιούνται όλοι οι άνθρωποι απλώς και μόνο επειδή είναι ανθρωπίνα όντα. Είναι οικουμενικά και βασίζονται στην αρχή του σεβασμού του ατόμου. Η βασική θεώρησή τους είναι ότι κάθε άτομο είναι ένα ηθικό και λογικό ον που αξίζει να του φέρονται με αξιοπρέπεια.

- Οριστέα έννοια
- Γένος (υπερώνυμο)
- Ειδοποιός διαφορά

3. Γλωσσικά δικαιώματα είναι το σύνολο των δικαιωμάτων των ανθρώπων να χρησιμοποιούν τη μητρική τους γλώσσα για διοικητικούς, νομικούς και πολιτιστικούς σκοπούς, να την αναπτύξουν και να την προωθούν, καθώς και το δικαίωμα των παιδιών να έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση μέσω της μητρικής τους γλώσσας. Τα γλωσσικά δικαιώματα περιλαμβάνονται στα γενικότερα ανθρωπίνα δικαιώματα, ειδικότερα στα πολιτισμικά, και προστατεύονται από διεθνείς οργανισμούς (π.χ. Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα).

- Οριστέα έννοια
- Γένος (υπερώνυμο)
- Ειδοποιός διαφορά

Χειρονομίες & μορφασμοί

Ανταλλαγή απόψεων

- Αφού παρατηρήσετε τις παρακάτω εικόνες με τις χειρονομίες και τους μορφασμούς:
- να αποδώσετε το νόημα κάθε εικόνας με λόγια.
 - να συζητήσετε σε ποια κατάσταση/συνθήκη θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν.

Είδη
χειρονομιών
και
μορφασμών

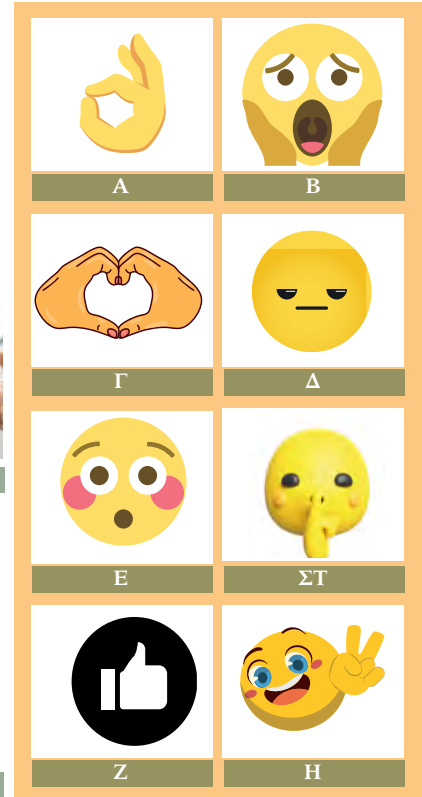
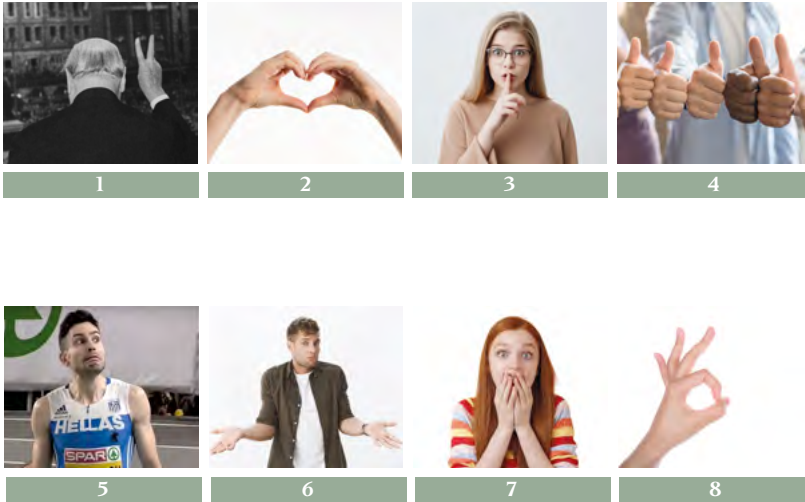
Όπως η γλώσσα, έτσι και κάποια από τα εξωγλωσσικά στοιχεία είναι αυθαίρετα και συμβατικά. Οι συμβολικοί μορφασμοί και οι χειρονομίες (**συμβολικά εξωγλωσσικά στοιχεία**) είναι σχετικά αδιαφανή ως προς τη δήλωση νοήματος. Ωστόσο, κάποιες χειρονομίες και μορφασμοί προσπαθούν να μιμηθούν αυτό στο οποίο αναφέρονται. Για παράδειγμα, πώς δηλώνουμε με τις παλάμες μας ότι κάποιος διαβάζει; Αυτά είναι τα **μιμητικά εξωγλωσσικά στοιχεία**, στα οποία η σχέση αυτού που δείχνουμε (σημαινόμενο) με τον τρόπο που το δείχνουμε (σημαίνον) δεν είναι συμβατική/αυθαίρετη αλλά σχέση εικονικότητας.

Μορφασμοί, χειρονομίες και emoji

Στον γραπτό λόγο τα συναισθήματα, όπως και τα επιφωνήματα, δηλώνονται με **σχολιαστικά σημεία στίξης**, (π.χ. δαυμαστικό, αποσιωπητικά ή, μερικές φορές, το ερωτηματικό σε κάποιες χρήσεις του). Στον σύγχρονο ψηφιακό λόγο, όμως, και ιδιαίτερα στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, τα συναισθήματα μπορούν πολύ πιο αποτελεσματικά να δηλωθούν με τις γνωστές «φατσούλες» και τις «χειρονομίες», τα **emoji**.

- ✓ Μπορείτε να αντιστοιχίσετε τις χειρονομίες και τους μορφασμούς της δραστηριότητας με τα κατάλληλα emoji; Αποδίδονται οι σημασίες των συμβολικών και των μιμητικών χειρονομιών και μορφασμών με αποτελεσματικό τρόπο στη διαδικτυακή επικοινωνία; Οι «φατσούλες» και οι χειρονομίες αυτές χρησιμοποιούνται σε όλες τις μορφές της ψηφιακής επικοινωνίας;

- ✓ **Μιμητικές χειρονομίες**
Ξαναδείτε τις χειρονομίες και τους μορφασμούς στην παραπάνω άσκηση. Σε ποιο σημείο του διπλανού διαγράμματος θα τα τοποθετούσατε;

Ας δυμηθούμε τα σημεία στίξης

Να εξηγήσετε πώς χρησιμοποιούνται τα σημεία στίξης στα παρακάτω παραδείγματα.

1. Αφαιρεί από τον λόγο τη «διπολική» του ιδιότητα...
2. Η εξουσία ασκείται με τον λόγο περισσότερο απ' ό,τι με τη φυσική επιβολή και την τεχνική υπεροχή (τη μυϊκή δύναμη ή τα όπλα).
3. Το πραγματικό ερώτημα είναι αν θα θελήσεις να συμμετάσχεις στη διαμόρφωση των κανόνων και των νόμων που αφορούν τη ζωή σου – αυτό εξάλλου σημαίνει δημοκρατία – ή αν θα αφήσεις άλλους να το κάνουν αυτό αντί για σένα αδιαφορώντας και χωρίς να το καταλαβαίνεις.
4. Και τι με νοιάζουν εμένα όλες αυτές οι θεωρίες;

Περισσότερες δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Διεκδικούμε δικαιώματα για εμάς και άλλους

A. Προστασία των αστέγων

B. Προστασία των ζώων

Γ. Προστασία του περιβάλλοντος

Δ. Προστασία των ΑΜΕΑ

Ε. Προστασία των παιδιών

Προετοιμασία δέματος

Επιλέξτε ένα από τα παραπάνω πέντε θέματα και συζητήστε αν πιστεύετε ότι γίνονται αρκετές προσπάθειες από τους αρμόδιους σε σχέση με αυτό. Τι επιπλέον θεωρείτε ότι πρέπει να γίνει; Διατυπώστε με σαφήνεια 3-4 αιτήματα που θεωρείτε απαραίτητα.

Παραγωγή λόγου

- Χρησιμοποιώντας τις σημειώσεις σας να δημιουργήσετε μια ανάρτηση για ένα μέσο κοινωνικής δικτύωσης, με την οποία θα ενημερώσετε την κοινότητα για το ζήτημα που σας απασχολεί και για τη δράση που θα πραγματοποιήσετε ως μαθητική κοινότητα.
- Να επιλέξετε και την κατάλληλη συνοδευτική φωτογραφία.
- Να δημιουργήσετε μία αφίσα που να παρουσιάζει τη δράση σας στην υπόλοιπη τάξη.

Περισσότερες δραστηριότητες

Σταυρόλεξο

Κρυπτόλεξο

Η σιωπή μπροστά στη «γλώσσα της εξουσίας»

Διερεύνηση θέματος

Καταγράψτε περιπτώσεις όπου ένα μέλος μιας συζήτησης μπορεί να επιβάλλει την άποψή του στα άλλα. Πότε μπορεί να γίνει αυτό και με ποιους τρόπους μπορεί να επιβληθεί; Ένα παράδειγμα συναντάμε όταν η διευθύντρια του σχολείου ζητά από έναν μαθητή να την ακολουθήσει στο προαύλιο. Μπορεί να το ζητήσει με ήπιο ή και με πιο έντονο ύφος, ανάλογα με τις συνθήκες.

Περίπτωση	Τρόποι επιβολής εξουσίας
1. Η διευθύντρια ενός σχολείου ζητά από έναν μαθητή να τη συνοδεύσει στο προαύλιο.	Μπορεί να χρησιμοποιήσει αυστηρό ύφος και έντονο τρόπο ομιλίας.
2.	
3.	
4.	

Εντοπίζουμε τις δηλώσεις του τρόπου

Αφού διαβάσετε το παρακάτω κείμενο, εντοπίστε τους τρόπους με τους οποίους αναφέρεται ότι ασκείται η εξουσία.

Η εξουσία ασκείται με τον λόγο περισσότερο απ' ό,τι με τη φυσική επιβολή και την τεχνική υπεροχή (τη μυϊκή δύναμη ή τα όπλα). Η εξουσία ασκείται σε μεγάλο βαθμό με τις ιδέες, άρα με τη γλώσσα, με τις λέξεις. Αν όμως μπορεί να ασκείται εξουσία με τις λέξεις, τότε οι λέξεις έχουν δική τους δύναμη. [...] Ορισμένες φορές ένα πρόσωπο με ανώτερο κύρος επιβάλλει με τον λόγο την εξουσία του στους άλλους, οι οποίοι συναινούν και σιωπούν. Σε αυτές τις περιπτώσεις ο προφορικός λόγος, που συνήθως είναι διαλογικός, μετατρέπεται σε μονόλογο. [...] Η επιβολή αυτή είναι από μόνη της άσκηση βίας. Αφαιρεί από τον λόγο τη «διπολική» του ιδιότητα και από τον δέκτη τον ρόλο του εξίσου κύριου προσώπου της ομιλίας. Ο λόγος μετατρέπεται σε μονόλογο, άρα εξουσιάζει τους δέκτες. Ο μονόλογος του πομπού μετατρέπει τη σιωπή του δέκτη σε υποταγή, γιατί τον εμποδίζει να ασκήσει τον ρόλο του δέκτη, έστω και αρνούμενος την επικοινωνία.

Φραγκουδάκη, Α. (1987). *Γλώσσα και ιδεολογία: Κοινωνιολογική προσέγγιση της ελληνικής γλώσσας* (σελ. 151, 182). Οδυσσέας.

Δήλωση του τρόπου

Στα παραδείγματα που εντοπίσατε πώς δηλώνεται γλωσσικά ο τρόπος;

Παραγωγή λόγου

- Διαλέξτε ένα από τα παραπάνω παραδείγματα και αναδιατυπώστε με όσο περισσότερες μορφές γίνεται τη δήλωση του τρόπου.
- Συζητήστε αν αλλάζει σε κάτι η σημασία, όταν αλλάζει η μορφή.

Μιλάμε για την ελευθερία και την ευθύνη

Δημιουργούμε ορισμούς

Γράψτε έναν σύντομο ορισμό για το πώς αντιλαμβάνεστε τις λέξεις «ελευθερία» και «ευθύνη», έτσι όπως θα εμφανιζόταν σε ένα λεξικό. Ενισχύστε τον ορισμό δίνοντας παραδείγματα από την καθημερινή ζωή για τον τρόπο με τον οποίο γίνονται σήμερα αντιληπτές.

Λέξη	Ορισμός	Παράδειγμα
ελευθερία		
ευθύνη		

✓ Διευρύνουμε το λεξιλόγιό μας

Στο παρακάτω κείμενο υπογραμμίστε όλες εκείνες τις λέξεις και φράσεις που συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με τη δημοκρατία (συνθήκες και διαδικασία). Να τις κατατάξετε σε απλές και σύνδετες λέξεις στον πίνακα που ακολουθεί.

Η δημοκρατία έχει κόστος. Την αιώνια επαγρύπνηση που έλεγε ο Τόμας Τζέφερσον. Η δημοκρατία δεν τελειώνει με τις εκλογές. Οι πολίτες έχουν υποχρέωση διαρκούς συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Ελέγχουν αυτούς που εξέλεξαν, πιέζουν -με δημοκρατικά μέσα μόνο- για τη λήψη των αποφάσεων που θεωρούν σωστές, εναντιώνονται σε κάθε απόπειρα καταστρατήγησης των νόμων· είτε αυτή επιχειρείται από τα πάνω είτε από τα κάτω, δηλαδή από ομάδες πολιτών που θέλουν να επιβάλουν με παράνομες πράξεις τη θέλησή τους. Στη δημοκρατία, κανένας σκοπός δεν αγιάζει τα αντιδημοκρατικά μέσα και η καταστρατήγηση των νόμων -δηλαδή η ακύρωση της θέλησης της πλειοψηφίας- δεν μπορεί ποτέ να νοηθεί ως δημοκρατική πράξη.

Μανδραβέλης, Π. (2012, 13 Μαΐου). Εφημερίδα *Καθημερινή*.

Απλές λέξεις	Σύνδετες λέξεις

Ανακεφαλαίωση, αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμός

Ανακεφαλαίωση

Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις με βάση όσα μάδατε στην ενότητα αυτή, ανατρέχοντας σε όλα τα βιβλία (μαθήματος, ασκήσεων και παραγωγής λόγου).

1. Σε τι διαφέρει ένας κανόνας από έναν νόμο; Πώς εκφράζεται γλωσσικά αυτή η διαφορά;
2. Με ποιον τρόπο μπορεί μια προσωπική μαρτυρία να κάνει πιο αποτελεσματικό ένα κείμενο; Σε ποια κείμενα δεν ταιριάζει τόσο πολύ;
3. Είναι όλοι οι τρόποι δήλωσης του τρόπου και του ποσού εναλλάξιμοι; Γιατί υπάρχουν τόσο διαφορετικοί τρόποι για να δηλωθεί ο ίδιος σημασιολογικός ρόλος;
4. Με ποιους τρόπους θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί καταχρηστικά η γλώσσα;

Αυτοαξιολόγηση

Ας ξαναδούμε κάποιους από τους στόχους της ενότητας αυτής. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι έχετε επιτύχει τους στόχους αυτούς;

	Ισχύει απόλυτα	Μάλλον ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει καθόλου
Διαβάζω με ευκολία κείμενα που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά (π.χ. νόμους και κανόνες).	☐	☐	☐	☐
Γνωρίζω αρκετό λεξιλόγιο ώστε να εκφράζομαι με ακρίβεια αλλά και να προσαρμόζω το ύφος μου στις ανάγκες του κειμένου.	☐	☐	☐	☐
Ξέρω πότε ταιριάζει να χρησιμοποιώ μια προσωπική μαρτυρία και πότε όχι.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να δημιουργώ ένα αποτελεσματικό κείμενο κανόνων, ανάλογα με το πρόσωπο στο οποίο απευθύνομαι.	☐	☐	☐	☐
Καταλαβαίνω πώς λειτουργούν τα εξωγλωσσικά στοιχεία (π.χ. οι μορφασμοί και οι χειρονομίες) για να συμπληρώσουν τα νοήματα των κειμένων.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να υποστηρίξω πειστικά την άποψή μου χρησιμοποιώντας γραπτό και προφορικό λόγο.	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός

Συζητήστε στην τάξη τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποια από τα θέματα που δίχτηκαν στην ενότητα αυτή είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πιο χρήσιμα για άτομα της ηλικίας σας; Γιατί είναι σημαντικό να μπορείτε να αρθρώνετε τις σκέψεις σας για τα θέματα αυτά;
- Ποιο είναι το πιο χρήσιμο στοιχείο που μάδατε στην ενότητα αυτή;
- Υπάρχουν θέματα για τα οποία θα θέλατε να μάδατε περισσότερα; Πού μπορείτε να βρείτε πρόσθετες πληροφορίες;

Μελετούμε τα λεξικογραμματικά
μέσα δήλωσης του σκοπού, της αιτί-
ας και του αποτελέσματος

Εξασκούμαστε στη σύνδεση αιτίων
και αποτελεσμάτων

Διευρύνουμε το λεξιλόγιό μας

Σκεφτόμαστε για τα εξωγλωσσικά
στοιχεία έκφρασης

Θυμόμαστε πώς λειτουργούν η συνο-
χή και η συνεκτικότητα σε κείμενα

Μαθαίνουμε να αξιοποιούμε αποτε-
λεσματικά την πολυτροπικότητα

Θεματική
Ενότητα

4

Ψηφιακός κόσμος

Ας δυμηδούμε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς

Εντοπίζουμε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς

Παρατηρήστε τις παρακάτω περιόδους από τα κείμενα της ενότητας και προσδιορίστε τον σημασιολογικό ρόλο (αιτία, σκοπός ή αποτέλεσμα) των υπογραμμισμένων φράσεων και τη μορφή με την οποία δηλώνεται κάθε φορά ο ρόλος αυτός.

	Σημασία	Μορφή
1. Δεν έχουμε κάνει πειράματα και <u>επομένως</u> δεν ξέρουμε αν ένα σύστημα τεχνητής νοημοσύνης θα είναι αρκετό για ένα παιδί.		
2. Η αντιμετώπιση και εξάλειψη του φαινομένου είναι ένα πραγματικά πολύ δύσκολο εγχείρημα, καθώς προσκρούει <u>στο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης</u> .		
3. Πολλοί επιστήμονες εγκατέλειψαν τη θεραπεία της επιστήμης, <u>μη γνωρίζοντας πλέον πού να σταθούν</u> .		
4. Ο ασθενής θα δέλει να μιλήσει σε έναν άνθρωπο, <u>για να τον συμβουλευτεί και να του προσφέρει συναισθηματική υποστήριξη</u> .		
5. Η ανισότητα συνδυάζεται με αισθήματα αυξανόμενης ανασφάλειας κάτω από αυξανόμενη πίεση <u>λόγω της ραγδαίας αλλαγής του κόσμου – με την πρόοδο της τεχνολογίας και τη γήρανση του πληθυσμού</u> .		
6. Τα παιδιά που χρησιμοποιούν μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν πολύ μεγάλες πιθανότητες να έρθουν αντιμέτωπα με ρητορική μίσους, <u>οπότε είναι πολύ σημαντικό να τα έχουμε προετοιμάσει για την ύπαρξη τέτοιων ιδεών στο διαδίκτυο</u> .		
7. Θα μπορούσαμε να πούμε πως το σχολείο ως δεσμός οδηγεί ή όχι <u>σε επιτυχία</u> ενσωμάτωσης των νέων τεχνολογιών.		
8. Γιατί χρειάζονται τα μεσαία στελέχη μιας επιχείρησης; <u>Για να μεταφέρουν τις εντολές της διοίκησης από τα πάνω προς τα κάτω</u> .		

Θυμόμαστε τη θεωρία

Δήλωση της αιτίας

Δήλωση του αποτελέσματος

Δήλωση του σκοπού

Περισσότερες δραστηριότητες

Πώς δηλώνεται η αιτία;

Πώς δηλώνεται το αποτέλεσμα;

Πώς δηλώνεται ο σκοπός;

Συνδέουμε αιτίες και αποτελέσματα

Εντοπίζουμε τους τρόπους δήλωσης αιτίας και αποτελέσματος

- Αφού εξετάσετε τις παρακάτω προτάσεις, να επισημάνετε τους τρόπους με τους οποίους δηλώνεται η αιτία και το αποτέλεσμα.
- Συμπληρώστε τους δείκτες της αιτίας και του αποτελέσματος στον πίνακα που ακολουθεί και δημιουργήστε από ένα ακόμη παράδειγμα για τον καθένα. Συμβουλευτείτε και το Θεωρητικό Παράρτημα (1.2.4).

1. Η αδυναμία του οφείλεται στην κακή διατροφή και στην απουσία άθλησης.
2. Το τρένο εκτροχιάστηκε από κακό υπολογισμό του μηχανοδηγού που δεν μείωσε την ταχύτητα.
3. Από την έρευνα που έγινε προέκυψε ότι ο κατηγορούμενος ήταν αθώος.
4. Η απουσία εξοπλισμού είχε ως αποτέλεσμα οι ερασιτέχνες ορειβάτες να εγκλωβιστούν στη χαράδρα.
5. Ο λόγος για τον οποίο δεν έχω facebook είναι ότι δεν ανέχομαι την τοξικότητά του.
6. Πάντα ήταν φιλικός και προσιτός έτσι ώστε αυτός που τον γνώριζε για πρώτη φορά να μη νιώθει αμηχανία.
7. Για να μην πιστεύεις στον εαυτό σου, έχασες έναν εύκολο αγώνα.
8. Τα σχολεία αύριο θα παραμείνουν κλειστά λόγω κακοκαιρίας.

	Τρόποι δήλωσης	Παράδειγμα
Αιτία		
Αποτέλεσμα		

Αναδιατυπώνουμε τη σχέση αιτίου - αποτελέσματος

Να μεταβάλετε τον τρόπο δήλωσης της αιτίας. Συζητήστε αν η αναδιατυπωμένη πρόταση είναι πιο εύκολη στην κατανόηση και αν δίνει περισσότερες ή λιγότερες πληροφορίες.

1. Ο ελεύθερος χρόνος αναμφισβήτητα είναι περιορισμένος λόγω των ποικίλων υποχρεώσεων των εφήβων.

2. Η αξία του ανθρωπισμού κάθε άλλο παρά αναδεικνύεται μέσω της ψηφιακής τεχνολογίας, καθώς τα πάντα εκτιμώνται με τη μορφή «αλγόριθμων».

3. Είναι πιθανό τα παιδιά να εκτίθενται σε κινδύνους, ελλείπει του κατάλληλου νομικού, κανονιστικού και στρατηγικού πλαισίου και των μηχανισμών προστασίας.

4. Η αντιμετώπιση και εξάλειψη του φαινομένου είναι ένα πραγματικά πολύ δύσκολο εγχείρημα καθώς προσκρούει στο δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης.

5. Η ρητορική μίσους είναι πιο συνηθισμένη στο διαδίκτυο, λόγω της ανωνυμίας των χρηστών και της αδυναμίας να ελεγχθούν όσα λέγονται.

6. Ο ρόλος της προστασίας των προσωπικών δεδομένων εμφανίζεται ως ιδιαίτερα κρίσιμος, αφού η ιδιαιτερότητα της φύσης τους διευκολύνει την απώλεια ελέγχου του προσώπου επί της ιδιωτικότητάς του.

Εξερευνούμε τις δυνατότητες έκφρασης

Αξιοποιώντας την παραπάνω άσκηση, αλλά και τις πληροφορίες του Θεωρητικού Παραρτήματος (1.2), συνδέστε τις δύο κύριες προτάσεις που δίνονται παρακάτω έτσι ώστε να δηλώνεται η σχέση αιτίας–αποτελέσματος με όσο περισσότερους τρόπους μπορείτε.

Η Αντιγόνη μού έλεγε ψέματα. Δεν θέλω να την ξαναδώ.

Σκεφτόμαστε για τις γλωσσικές μας επιλογές

Όταν αλλάζει η σειρά των προτάσεων στα παραδείγματα που γράψατε παραπάνω, υπάρχουν διαφορές στο νόημα; Υπάρχουν περιπτώσεις όπου δεν είναι φυσικό να αντιστραφεί η σειρά των προτάσεων; Γιατί συμβαίνει αυτό;

Πώς παρουσιάζουμε την αιτία και το αποτέλεσμα;

Αξιοποιώντας τις γνώσεις που αποκτήσατε για τους τρόπους δήλωσης του αιτίου και του αποτελέσματος, διασυνδέστε τις προτάσεις που δίνονται στη συνέχεια σε ολοκληρωμένο κείμενο.

- Το σύγχρονο σχολείο βρίσκεται αρκετά πίσω σε σχέση με την κοινωνία.
- Οι μαθητές και οι μαθήτριες θεωρούν ότι τα γνωστικά αντικείμενα δεν καλύπτουν τις ανάγκες τους.
- Πολλοί εκτιμούν επίσης ότι η μόρφωση δεν εξασφαλίζει μια καλή εργασία.
- Το διαδίκτυο, αντίθετα, παρουσιάζεται περισσότερο ελκυστικό.
- Προσφέρει πληθώρα πληροφοριών με μεγάλη ταχύτητα.
- Οι πληροφορίες πλαισιώνονται από εικόνα και ήχο.
- Τα παιδιά προσκολλώνται στο διαδίκτυο και δεν ενδιαφέρονται για το σχολείο.
- Ο εκσυγχρονισμός του σχολείου με νέες τεχνολογίες μπορεί να βελτιώσει την κατάσταση.
- Οι μαθητές και οι μαθήτριες θα προσεγγίζουν τη γνώση με οικεία σε αυτούς μέσα.
- Θα μπορούν να αναπτύσσουν πρωτοβουλίες.
- Θα επικοινωνούν εύκολα με την παγκόσμια κοινότητα.
- Η πολιτεία πρέπει να κινηθεί αποφασιστικά προς τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης.

Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Λέξεις με πολλές σημασίες

Στην τεχνολογία πολλοί όροι είναι μεταφορές και από αυτούς μερικοί εξελίσσονται σε πολύσημες λέξεις (π.χ. «ποντίκι», «δίκτυο» «ιός»). Αυτό συμβαίνει γιατί πολλές φορές περιγράφουμε τα νέα αντικείμενα με βάση ήδη γνωστές εικόνες. Δημιουργήστε μια λίστα με τέτοιου είδους λέξεις από τον χώρο της τεχνολογίας.

Δημιουργούμε ορισμούς

Πολλοί όροι της τεχνολογίας δυσκολεύουν τους ανθρώπους μεγαλύτερης ηλικίας. Γράψτε ένα σύντομο γλωσσάρι, χρησιμοποιώντας ορισμούς και εικόνες, για να εξηγήσετε τις λέξεις που συγκεντρώσατε.

Εξερευνούμε τη σημασία

Σε ορισμένες μεταφορικές χρήσεις είναι σχετικά εύκολο να κατανοήσουμε τη σημασία με βάση τα συστατικά τους (είναι **σημασιολογικά διαφανείς**). Άλλες φορές αυτό δεν είναι τόσο εύκολο. Ξαναδείτε τον κατάλογο που δημιουργήσατε και κατατάξτε τις λέξεις ανάλογα με το πόσο διαφανείς είναι σημασιολογικά.

← πολύ διαφανής

καθόλου διαφανής →

Διερευνούμε την ετυμολογία

Μερικές φορές η ετυμολογία των λέξεων μας βοηθά να καταλάβουμε τη σημασία τους. Μπορείτε να αντιστοιχίσετε τις παρακάτω λέξεις με τους ορισμούς που δίνονται, αξιοποιώντας την ετυμολογία τους;

1. δούρειος ίππος

Ιός που εκτελείται από τον χρήστη ως χρήσιμη εφαρμογή, αλλά εγκαθιστά κρυφά στο σύστημα του υπολογιστή κακόβουλα λογισμικά.

2. λευκό καπέλο

Επαγγελματίας της κυβερνοασφάλειας που διεισδύει νόμιμα και ηθικά σε συστήματα υπολογιστών, δίκτυα, εφαρμογές και άλλες τεχνολογικές υποδομές για να εντοπίσει τρωτά σημεία ασφαλείας, ώστε να τα διορθώσει πριν τα εκμεταλλευτούν κακόβουλοι φορείς.

3. σκουλήκι

Ιδιαίτερος τύπος σύγχρονου ιού, ο οποίος παραμένει στην κύρια μνήμη (RAM) και πολλαπλασιάζεται συνεχώς. Τυπικό σύμπτωμα είναι η μείωση της απόδοσης του υπολογιστή λόγω της κατανάλωσης μνήμης.

Περισσότερες ασκήσεις

Κρυπτόλεξο

Σταυρόλεξο

Λεξιλόγιο

✓ Εξηγούμε το περιεχόμενο των λέξεων

Οι λέξεις «διαδίκτυο», «ιστοσελίδα», «σερφάρω» κ.ά. είναι πολύ συνηθισμένες στην εποχή μας. Εξηγήστε τι σημαίνουν με τρόπο που να είναι κατανοητός σε άτομα που δεν είναι εξοικειωμένα με τον κόσμο της σύγχρονης τεχνολογίας.

διαδίκτυο
ιστοσελίδα
σερφάρω

✓ Μαθαίνουμε νέες λέξεις

- Διαβάστε τις παρακάτω λέξεις. Αν δεν γνωρίζετε τι σημαίνουν, συζητήστε τη σημασία τους με τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριές σας.
- Αναζητήστε στο διαδίκτυο παραδείγματα όπου εμφανίζονται αυτές οι λέξεις.

“
*ασφάλεια, ανταλλαγή, δημοσιοποιούμαι, ιδιωτικός,
 ιδιωτικότητα, πρόσβαση, κλοπή δεδομένων, προσωπικά δεδομένα*
 ”

✓ Βλέπουμε τις λέξεις στη χρήση

Συμπληρώστε τα παραδείγματα που ακολουθούν χρησιμοποιώντας τις λέξεις της προηγούμενης άσκησης. Μπορεί να χρειαστεί να κάνετε μικρές αλλαγές στις καταλήξεις τους ώστε να ταιριάζουν στην πρόταση. Υπάρχει μία λέξη που περισσεύει και μία που επαναλαμβάνεται.

1. Στην εποχή της παντοδυναμίας του κυβερνοχώρου, κρίσιμο ζήτημα θεωρείται η των προσωπικών δεδομένων.
2. Αν δεν εφαρμοστεί αυστηρή σχετική νομοθεσία, η των προσωπικών δεδομένων θα είναι πολύ συχνή και η όλων θα παραβιάζεται.
3. Προκειμένου να προστατευθούν οι ελευθερίες και τα δεδομένα μας, θα χρειαστεί η των δεδομένων μας να αποφεύγεται ακόμα και μεταξύ συγγενών και φίλων.
4. Σε κανέναν δεν θα πρέπει να δίνουμε στα προσωπικά μας δεδομένα, αν δεν θέλουμε να κινδυνεύσουμε και να απειληθεί η μας.
5. Σε μια εποχή στην οποία καдетί με πολλή επιπολαιότητα, χρειάζεται να εκπαιδευτούμε στον σεβασμό της μας ζωής καθώς και της ζωής των άλλων.

Σκεφτόμαστε για τις εκφράσεις και τα συναισθήματα

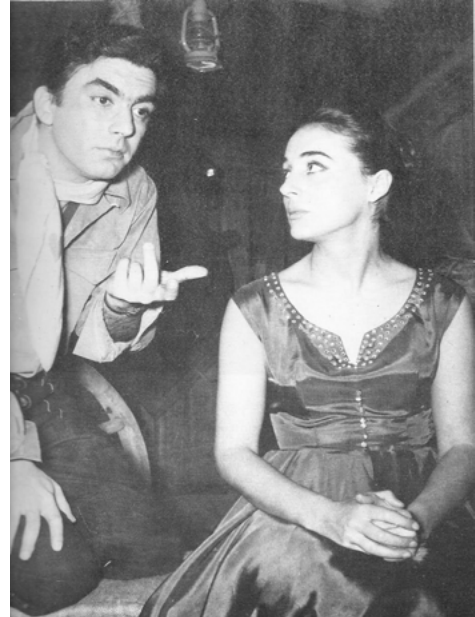

Μιλάμε για τις εκφράσεις και τα συναισθήματα

Να περιγράψετε τα στιγμιότυπα από τις παρακάτω ελληνικές ταινίες, αναφέροντας ποια πιστεύετε πως είναι τα συναισθήματα των χαρακτήρων που απεικονίζονται. Στηρίξτε την άποψή σας στις εκφράσεις και τις χειρονομίες που βλέπετε.

Βασίλης Αυλωνίτης και Μίμης Φωτόπουλος στο «Η ωραία των Αθηνών» (1954). (International Movie Data Base)

Έλλη Λαμπέτη και Τάκης Χορν στον «Βροχοποιό» (1956) Μπιούμπι, Φ. (1983). Έλλη Λαμπέτη: Η τελευταία παράσταση – Μια προσωπική αφήγηση. Εξάντας.

Ας θυμηθούμε πώς αποκτά ένα κείμενο συνοχή και συνεκτικότητα

Βελτιώνουμε τη συνοχή του κειμένου

Στο παρακάτω κείμενο έχουν αλλοιωθεί κάποιες λέξεις. Διαβάστε το κείμενο και συζητήστε αν η απουσία μερικών λέξεων δημιουργεί κάποιο πρόβλημα. Στη συνέχεια βελτιώστε το κείμενο προσδέτοντας λέξεις που θα βοηθήσουν τη συνοχή του.

✓ Ποια είναι η διαφορά μεταξύ της τεχνητής νοημοσύνης και [] μηχανικής μάθησης; Η μηχανική μάθηση είναι συστατικό της ΑΙ και δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς αυτό. [] δεν είναι [] ότι είναι διαφορετικά – [] το [] είναι διαφορετικά. Η τεχνητή νοημοσύνη επεξεργάζεται δεδομένα [] λαμβάνει αποφάσεις και προβλέψεις. Οι αλγόριθμοι μηχανικής μάθησης επιτρέπουν στην τεχνητή νοημοσύνη [] να επεξεργάζεται αυτά τα δεδομένα, [] τα χρησιμοποιεί για να μάθει και να γίνει εξυπνότερη, [] χρειάζεται πρόσθετο προγραμματισμό.

✓ Παρατηρούμε τις λέξεις στη χρήση

Τοποθετήστε τις περιόδους που ακολουθούν στην κατάλληλη σειρά, ώστε να επιτυγχάνεται η συνεκτικότητα του κειμένου.

- Ως εκ τούτου, η ιστορία της τεχνητής νοημοσύνης έχει αναπτυχθεί παράλληλα με την αύξηση της υπολογιστικής ισχύος.
- Με την άνοδο των υπολογιστών συνειδητοποιήσαμε ότι το όραμα της τεχνητής νοημοσύνης θα αναδυόταν όχι με τη μορφή αυτόνομων, ανεξάρτητων οντοτήτων – αλλά ως ένα σύνολο εργαλείων και συνδεδεμένων τεχνολογιών που θα μπορούσαν να αυξήσουν και να προσαρμοστούν στις ανθρώπινες ανάγκες.
- Έκτοτε, η τεχνητή νοημοσύνη και η διαχείριση δεδομένων έχουν αναπτυχθεί με εξαιρετικά αλληλεξαρτώμενο τρόπο.
- Από τον ελληνικό μύθο του Πυγμαλίωνα μέχρι το δικτοριανό παραμύδι του Φρανκενστάιν, οι άνθρωποι εδώ και καιρό γοητεύονται από την ιδέα της δημιουργίας ενός ανθρωπογενούς όντος που θα μπορούσε να σκέφτεται και να ενεργεί σαν άνθρωπος.
- Προκειμένου να εκτελεστούν ουσιαστικά ισχυρές αναλύσεις, η τεχνητή νοημοσύνη απαιτεί πολλά μεγάλα δεδομένα.
- Ο όρος τεχνητή νοημοσύνη επινοήθηκε το 1956 σε ένα επιστημονικό συνέδριο στο Πανεπιστήμιο του Ντάρτμουθ στο Ανόβερο του Νιου Χάμσαϊρ.
- Προκειμένου πολλά δεδομένα να υποβληθούν σε ψηφιακή επεξεργασία, το σύστημα απαιτεί τεχνητή νοημοσύνη.

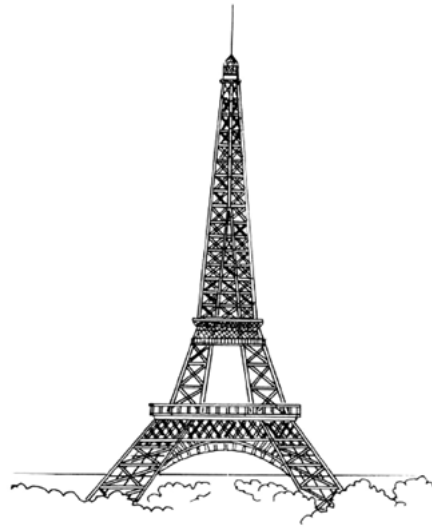

Οι κίνδυνοι στο διαδίκτυο

Εντοπίζουμε τους κινδύνους

Η διπλανή εικόνα παρουσιάζει τα αποτελέσματα μιας έρευνας για τους κινδύνους στο διαδίκτυο. Μελετήστε τον τρόπο με τον οποίο παρατίθενται στην εικόνα οι πληροφορίες, εξετάζοντας τα χρώματα, τον τίτλο, τη διάταξη των πληροφοριών και τη φωτογραφία. Έπειτα, συζητήστε μεταξύ σας και συμπληρώστε τον πίνακα που ακολουθεί προσδέτοντας και τις προτάσεις σας.

www.saferinternet4kids.com

Κίνδυνοι στο διαδίκτυο	Ποσοστό	Προσωπική εμπειρία	Τι μπορώ να κάνω
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			

✓ Χρησιμοποιούμε όσα μάθαμε

Συγκεντρώστε τώρα τους τρόπους δημιουργίας νοήματος (σημειωτικούς τρόπους) που έχουν χρησιμοποιηθεί στην παραπάνω εικόνα για να παρουσιαστούν τα αποτελέσματα. Συμπληρώστε τα παρακάτω κενά. Παρατηρείτε κάτι άλλο;

Οι κίνδυνοι ξεχωρίζουν στην εικόνα, επειδή παρουσιάζονται Τα ποσοστά των κινδύνων απεικονίζονται με και με
 Η μεγαλύτερη γραμματοσειρά χρησιμοποιείται για, ενώ με τη μικρότερη γραμματοσειρά σε μέγεθος εξηγούνται Με κόκκινο χρώμα Με άσπρο χρώμα.....

Ανακεφαλαίωση, αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμός

Ανακεφαλαίωση

Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις με βάση όσα μάδατε στην ενότητα αυτή, ανατρέχοντας σε όλα τα βιβλία (μαθήματος, ασκήσεων και παραγωγής λόγου).

1. Με ποιον τρόπο εξασφαλίζουμε ότι ένα επιχειρηματολογικό κείμενο είναι συνεκτικό;
2. Πώς καταλαβαίνουμε ότι κάποια απάντηση είναι ειρωνική ή μη κυριολεκτική;
3. Σε τι διαφέρει η έννοια της «αιτίας» από αυτήν του «σκοπού»;
4. Με ποιους τρόπους εκφράζονται;
5. Τι πρέπει να σκεφτόμαστε όταν επιλέγουμε ποιες πληροφορίες θα συμπεριλάβουμε σε ένα επιχειρηματολογικό κείμενο;

Αυτοαξιολόγηση

Ας ξαναδούμε κάποιους από τους στόχους της ενότητας αυτής. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι έχετε καταφέρει τους στόχους αυτούς;

	Ισχύει απόλυτα	Μάλλον ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει καθόλου
Διαβάζω με ευκολία κείμενα σχετικά με την ψηφιακή τεχνολογία και την επίδρασή της στη ζωή μας.	☐	☐	☐	☐
Γνωρίζω αρκετό λεξιλόγιο ώστε να εκφράζομαι με ακρίβεια αλλά και να προσαρμόζω το ύφος μου στις ανάγκες του κειμένου.	☐	☐	☐	☐
Καταλαβαίνω τις διαφορές ανάμεσα σε επιχειρηματολογικά κείμενα όπως η έκθεση, η συζήτηση (προφορική ή σε ΜΚΔ), η αντιπαράθεση και ξέρω να χρησιμοποιώ το καθένα κατάλληλα.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να δημιουργώ ένα αποτελεσματικό επιχειρηματολογικό κείμενο, φροντίζοντας να έχει πληροφορίες σχετικές με το θέμα.	☐	☐	☐	☐
Καταλαβαίνω πώς λειτουργεί η τυπογραφική εμφάνιση των κειμένων και μπορώ να τη χρησιμοποιώ για να κάνω πιο αποτελεσματικά τα κείμενά μου.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να υποστηρίξω πειστικά την άποψή μου χρησιμοποιώντας γραπτό και προφορικό λόγο.	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός

Συζητήστε στην τάξη τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποια από τα θέματα που δίχτηκαν στην ενότητα αυτή είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πιο χρήσιμα για άτομα της ηλικίας σας; Γιατί είναι σημαντικό να μπορείτε να εκφράζετε τις σκέψεις σας για τα θέματα αυτά;
- Ποιο είναι το πιο χρήσιμο στοιχείο που μάδατε στην ενότητα αυτή;
- Υπάρχουν θέματα για τα οποία θα θέλατε να μάδετε περισσότερα; Πού μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες;

Μελετούμε τους κειμενικούς τύπους
και τα γνωρίσματά τους

Διευρύνουμε το λεξιλόγιό μας

Μαθαίνουμε για την προβολή της πλη-
ροφορίας

Σκεφτόμαστε για τη χρήση των συμβό-
λων στην επικοινωνία

Εξασκούμαστε στην αποτελεσματική
χρήση των υφολογικών επιλογών

Θεματική
Ενότητα

5

Συζητώντας για ηθικά διλήμματα

Μελετούμε τις γλωσσικές επιλογές των κειμένων

Διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα κειμένου και αποφασίστε α) τι είδους κείμενο είναι και β) σε ποιο θεματικό πεδίο ανήκει. Στη συνέχεια, εντοπίστε τα γλωσσικά στοιχεία που σας βοήθησαν να καταλήξετε στο συμπέρασμα αυτό.

Ηθική: Υπέρτατη αξία της ηθικής και κοινωνικής ζωής

Η ηθική είναι το σύνολο των αξιωμάτων που αναφέρονται στην ιδέα του αγαθού και του ωφέλιμου στον άνθρωπο, που καθορίζει τους τρόπους δράσης για την πραγματοποίηση και την επικράτηση στις ανθρώπινες σχέσεις. Ηθικές δυνάμεις είναι οι αναφερόμενες στον ψυχικό κόσμο και το ηθικό περιεχόμενο του ανθρώπου, ηθικό δε είναι το σύνολο των εσωτερικών δυνάμεων του ανθρώπου που τον οδηγούν σε αποφασιστική και θαρραλέα δράση. Γενικά, ηθική είναι το σύνολο των κανόνων συμπεριφοράς του ανθρώπου. Αποτελεί δε έναν από τους σπουδαιότερους κλάδους της φιλοσοφίας και συνδέεται με πρακτικά ζητήματα των ανθρώπων στα οποία προσπαθεί να δώσει σαφείς απαντήσεις. Εξετάζοντας τώρα διαχρονικά την έννοια παρατηρούμε ότι, σύμφωνα με τον Επίκουρο, ηθικός είναι αυτός που έχει απαλλαγεί από τις πειστικές ανάγκες της ζωής και έχει αποκτήσει την ψυχική του ειρήνη και ηρεμία. Για τους Ρωμαίους η ευσέβεια και η υποταγή αποτελούσαν χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ηθικής ζωής. Τέλος, ο χριστιανισμός ταυτίζει την έννοια της ηθικής με την πίστη και την τήρηση των χριστιανικών εντολών. Ανήθικος θεωρείται ο αμαρτωλός, ο άπιστος, αυτός που παραβαίνει τις θεϊκές εντολές. Σημειώνουμε δε ότι βασικές αρετές του χριστιανισμού θεωρούνται η αλληλοβοήθεια, η αλήθεια, ο σεβασμός και η αγάπη που μετουσιώνονται σε πράξεις και δεν παραμένουν γράμμα κενό. Επιπλέον, όπως έχει τονίσει ένας σημαντικός φιλόσοφος, «δεν είναι ηθική αυτή που εγκωμιάζει τη δειλία, την περιφρόνηση, την αυτοταπείνωση, το ψέμα, τον εξευτελισμό, την υποταγή και γενικά όλες τις ιδιότητες του σκουληκιού».

Όπως έγινε αντιληπτό από τα παραπάνω, η ηθική είναι κανόνας και μέτρο για τη συμβίωση και τη διαγωγή των ανθρώπων μέσα στην κοινωνία. Μέσα από τις ανθρώπινες σχέσεις αποδεικνύεται η ηθικότητα του ανθρώπου. Τις σχέσεις αυτές πρέπει να τις χαρακτηρίζουν ο αμοιβαίος σεβασμός και η εκτίμηση προς τους άλλους. Ο άνθρωπος στην περίπτωση αυτή θεωρείται φίλος, σύντροφος και αδελφός και όχι αντικείμενο εκμετάλλευσης και καταπίεσης. Η τιμιότητα στις ανθρώπινες σχέσεις και η ειλικρίνεια είναι χαρακτηριστικά γνωρίσματα της ηθικής προσωπικότητας που, συνδυαζόμενα με την ηθική καθαρότητα, την απλότητα, το φιλότιμο και την αλήθεια στην κοινωνική και ατομική ζωή, αποτελούν τα θεμέλια για μια ανώτερη και ανθρωπινότερη ζωή. Μέσα στους κόλπους της οικογένειας ο ηθικός άνθρωπος χαρακτηρίζεται από αμοιβαίο σεβασμό προς τα υπόλοιπα μέλη της και η φροντίδα του για την ανατροφή και τη σωστή αγωγή του παιδιού αποτελεί συνεχές και υπέρτατο χρέος του. Ο ηθικός άνθρωπος δεν συγχωρείται σε καμιά περίπτωση να δείχνει αδιαφορία και απάθεια για ορισμένα φαινόμενα που υποσκάπτουν την ομαλή κοινωνική συμβίωση και προσβάλλουν την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

Συνοψίζοντας, λοιπόν, διαπιστώνουμε ότι πράγματι στη σημερινή εποχή της θεοποίησης των υλικών αγαθών, περνούν μια πρωτοφανή κρίση οι ηθικές αξίες και ότι σήμερα, περισσότερο παρά ποτέ, επιβάλλεται ο αναβαπτισμός του ανθρώπου και η τόνωση του ηθικού του φρονήματος. Οι αρετές της έμπρακτης αγάπης, της σωφροσύνης, της πραγματικής φιλίας, της γενναιότητας, της τιμιότητας και του ενδιαφέροντος για τα κοινά πρέπει να επανατοποθετηθούν στα βάδρα τους και να συνειδητοποιήσει ο άνθρωπος ότι «*τὴν ἀρετὴν τῶν ἔργων εἶναι μῆτε λόγων πλείστων δεομένην, μῆτε μαθημάτων*», όπως τονίζει και ο Αντισθένης.

Γιαννόπουλος, Ν. (2018, 12 Οκτωβρίου) Ηθική: υπέρτατη αξία της ηθικής και κοινωνικής ζωής. Εφημερίδα *Patris News*. Απόσπασμα

Επίκουρος: Αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος (341 π.Χ. – 270 π.Χ.)

υποσκάπτω: κλονίζω ή καταστρέφω σταδιακά κάτι, με μάλλον ύπουλο τρόπο.

«*Η αρετή ανήκει στις πράξεις, δεν έχει ανάγκη ούτε από πολλά λόγια ούτε από μαθήματα*». (Διογένη Λαέρτιου, Βίοι Φιλοσόφων, Βιβλ. Στ' κεφ. α' (Αντισθένης), ια'.

Μαθαίνουμε λεξιλόγιο

✓ Δημιουργούμε ομόρριζες και παράγωγες λέξεις

✓ Εντοπίζουμε σημασιολογικές διαφορές

Με τη βοήθεια ενός λεξικού, προσδιορίστε τη σημασιολογική διαφορά ανάμεσα στις λέξεις *ηθική, ηθικολογία, ηθολόγος, ηθικολόγος* και σχηματίστε προτάσεις στις οποίες να διαφαίνεται η νοηματική τους διαφορά.

ηθική – ηθικολογία

ηθολόγος – ηθικολόγος

✓ Αντιστοιχίζουμε ονόματα

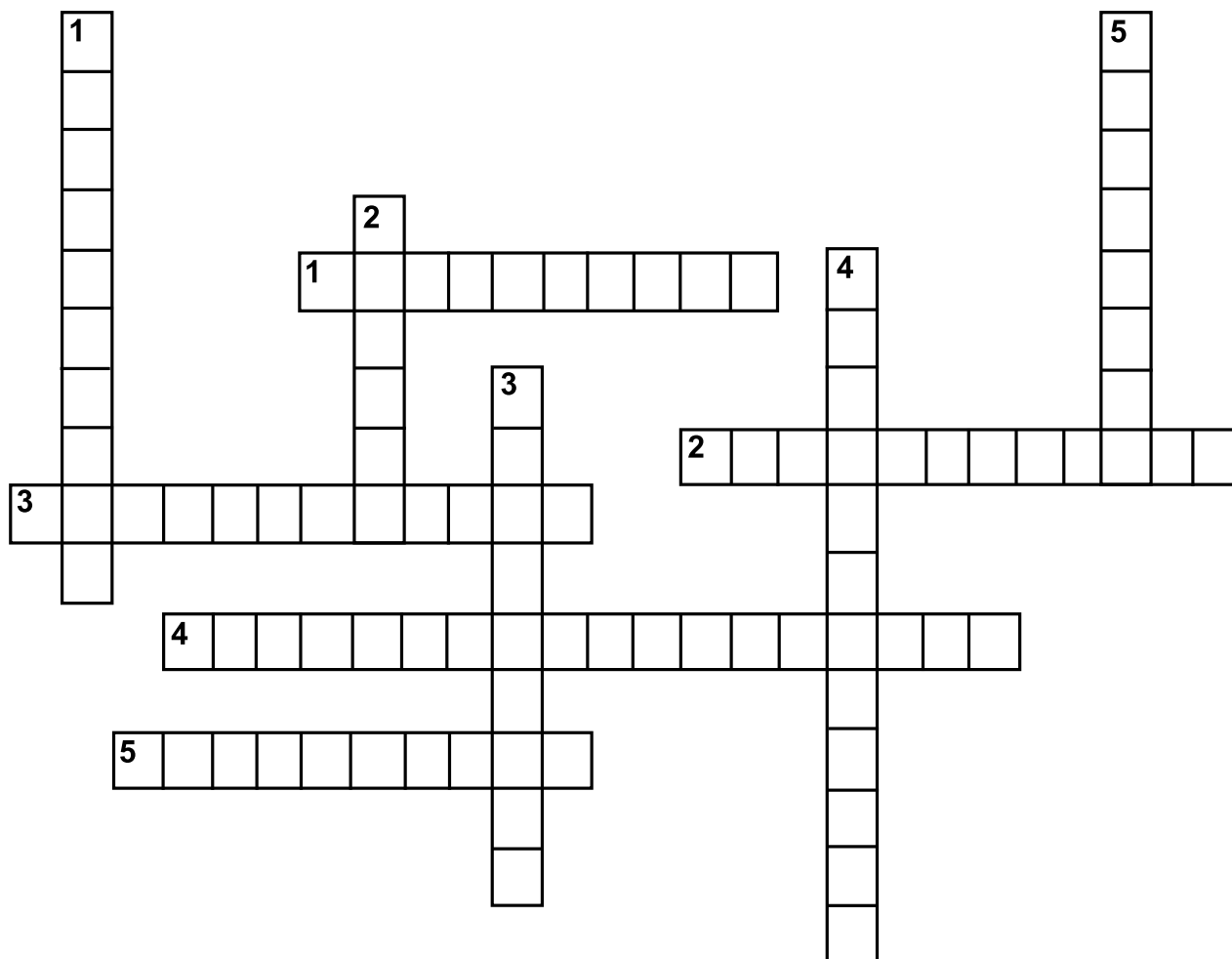
Αντιστοιχίστε τις λέξεις της στήλης Α' με εκείνες της στήλης Β' και φτιάξτε φράσεις σύμφωνα με το παράδειγμα.

Στήλη Α	Στήλη Β	Φράση
ηθικό	καρδιά	μεταμόσχευση καρδιάς
διακόπτω	νοημοσύνη	
μεταμόσχευση	τρόφιμα	
δωρεά	δίλημμα	
μεταλλαγμένα	οργάνων	
τεχνητή	το κάπνισμα	

Συμπληρώνουμε το σταυρόλεξο

Συμπληρώστε το σταυρόλεξο που ακολουθεί.

Οριζόντια:

1. Μητρότητα χωρίς τη συμμετοχή της βιολογικής μητέρας.
2. Στόχος της η δημιουργία γενετικά πανομοιότυπων οργανισμών.
3. Έτσι ονομάζονται οι αλλαγές στο γενετικό υλικό των οργανισμών.
4. Η λειτουργία της στηρίζεται σε αλγόριθμους (δύο λέξεις).
5. Σκοπός της είναι να ανακουφίσει τον πόνο και την ταλαιπωρία ανθρώπων που πάσχουν από ανίατες ασθένειες.

Κάθετα:

1. Οι επιστήμονες το τροποποιούν προκειμένου να αντιμετωπίσουν προληπτικά σοβαρές ασθένειες.
2. Βασικό συστατικό του τσιγάρου.
3. Εξετάζει τα προβλήματα που προκύπτουν από τις νέες ανακαλύψεις της βιολογίας και των εφαρμογών της.
4. Ο άνθρωπος διαδέτει 46.
5. Έτσι ονομάζεται η τεχνητή διακοπή της κύησης.

Ταξινομούμε λέξεις

Επιλέξτε καθεμιά από τις λέξεις μέσα στο πλαίσιο και τοποθετήστε τη στη σωστή στήλη του πίνακα.

τσιγάρο, λήπτης, γενετικό υλικό, καρκίνος πνεύμονα, γενετική μηχανική, DNA, πίσσα, συμβατός δότης, δωρεά οργάνων, νικοτίνη, μόσχευμα, συμβατικά τρόφιμα

Κάπνισμα	Μεταμόσχευση Οργάνων	Μεταλλαγμένα Τρόφιμα

Συνδυάζοντας τις λέξεις και τα μορφήματα που ακολουθούν σχηματίστε σύνδετες λέξεις. Στη συνέχεια, δημιουργήστε μία πρόταση για καθεμιά από αυτές.

αν-, βίος, ηθικός, προ-, τόπος, λαμβάνω

Περισσότερες δραστηριότητες

Κρυπτόλεξο

Ηθική

Βιολογία

Ορθογραφία

Επιστημονικός λόγος

Ορολογία

Εμπεδώνουμε τους σημασιολογικούς ρόλους

Εντοπίζουμε σημασιολογικούς ρόλους

Εντοπίστε τους σημασιολογικούς ρόλους στις φράσεις που επισημαίνονται στα παρακάτω αποσπάσματα.

1. Πώς μπορεί να πορευθεί καλύτερα ο άνθρωπος;
2. Η εκμετάλλευση της γονιδιακής φλέβας ανεβάζει τις τιμές της στο χρηματιστήριο.
3. Η βιοηθική μπορεί να μορφοποιήσει ηθικούς κανόνες.
4. Τα κράτη προωθούν ειδικές διδασκαλίες και έρευνες σχετικές με την ηθική.
5. Η καδίερωση ημέρας βιοηθικής επιφέρει τη ζητούμενη ευαισθητοποίηση της κοινωνίας απέναντι στην οποιαδήποτε πιθανή κακή εφαρμογή της νέας γνώσης.

Συγκρίνουμε τις παραλλαγές

Εξετάστε τις δύο παραλλαγές της πρότασης που δίνονται στη συνέχεια. Παρατηρείτε κάποια διαφορά ως προς τον σημασιολογικό ρόλο της φράσης που επισημαίνεται;

1. Πώς θα αναχαιτισθεί η κακοποίηση του περιβάλλοντος ή γενικότερα κάθε μορφή εκμετάλλευσης του ανθρώπου;
2. Πώς θα αναχαιτισθεί κάθε μορφή εκμετάλλευσης του ανθρώπου;

Εντοπίζουμε αλλαγές στους σημασιολογικούς ρόλους

Να μεταφέρετε τις παρακάτω προτάσεις στην παθητική φωνή. Παρατηρείτε αλλαγές στους σημασιολογικούς ρόλους που επισημαίνονται; Ποιες είναι αυτές;

Τη Λουίζ Μπράουν ακολούθησαν χιλιάδες τέκνα της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής.

Σημασιολογικοί Ρόλοι	Ενεργητική Φωνή	Παθητική Φωνή

Η Νέα Ζηλανδία και η Ιαπωνία έχουν αναδείξει το ενδιαφέρον των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία κοινωνικών, ηθικών και περιβαλλοντικών θεμάτων.

Σημασιολογικοί Ρόλοι	Ενεργητική Φωνή	Παθητική Φωνή

Εντοπίζουμε τους σημασιολογικούς ρόλους

Στις παρακάτω προτάσεις βρείτε τον σημασιολογικό ρόλο της λέξης που επισημαίνεται με υπογράμμιση και συμπληρώστε τον πίνακα.

1. Η κυβέρνηση απαγόρευσε το κάπνισμα σε κλειστούς χώρους.
2. Πολλές Πολιτείες των ΗΠΑ σκοτώνουν τους εγκληματίες.
3. Η 31η Μαΐου είναι η Παγκόσμια Ημέρα κατά του Καπνίσματος.
4. Έδωσε ζωή στον γιο του προσφέροντας το νεφρό του.
5. Η θανατική ποινή δεν έχει καταργηθεί στην Κίνα.

α. Δράστης
β. Τόπος
γ. Χρόνος
δ. Ωφελούμενος
ε. Πάσχων

Επιπλέον δραστηριότητα

Σημασιολογικοί ρόλοι

Εντοπίζουμε τους τρόπους προβολής της πληροφορίας

Συγκρίνετε τα αποσπάσματα στη στήλη Α' και Β' του πίνακα που ακολουθεί και εντοπίστε τη διαφορά στην προβολή των πληροφοριών σε κάθε περίπτωση. Ελέγξτε τις απαντήσεις σας, αφού συμβουλευτείτε και το Θεωρητικό Παράρτημα (Ενότητα 2.5.2).

Σε ποιο από τα δύο αποσπάσματα κάθε ζεύγους σάς φαίνεται ομαλότερη η ροή των πληροφοριών του κειμένου και η οργάνωση των ιδεών του; Γιατί συμβαίνει αυτό;

Στήλη Α'

Τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα προκαλούν αλλεργικές αντιδράσεις;

Τον προβληματισμό για τις αλλεργίες και τις τοξίνες από μεταλλαγμένες τροφές τον έχουν συζητήσει αρκετές φορές, μέχρι στιγμής. Αυτό που σίγουρα έχει τεθεί είναι η ανησυχία για την εμφάνιση νέων ασθνεσιών (στη λογική της μακροχρόνιας κατανάλωσης) και η πιθανή επίδραση των αντιβιοτικών γονιδίων (που περιέχονται στα GM τρόφιμα) στο ανοσοποιητικό σύστημα του καταναλωτή.

Ρισσάκης, Μ. (2015, 17 Απριλίου). Μεταλλαγμένα τρόφιμα: Κίνδυνοι και χρησιμότητα. Mednutrition.gr [Διασκευή]

Τις νέες μεθόδους επεμβατικής γενετικής, είτε αυτές αναφέρονται στον άνθρωπο, είτε στην παραγωγή ζώων εκτροφής, είτε στην παραγωγή φυτών με ανάλογες ιδιότητες, θα πρέπει να τις αποδεχτούν όλες οι κοινωνικές ομάδες και να είναι σύμφωνες με τους γραπτούς και άγραφους ηθικούς νόμους. Για να υπάρξει μια τέτοια αποδοχή από όλες τις κοινωνικές ομάδες, θα πρέπει να δοθεί η δυνατότητα σωστής ενημέρωσης όλων των φορέων της κοινωνίας και όλων των εμπλεκόμενων ομάδων, που θα συμμετάσχουν στη λήψη αποφάσεων ορθολογικής χρήσης στην πράξη των μεθόδων αυτών στους επί μέρους τομείς.

Γκόνοσ, Σ. (2001). Βιοηθική, Έφιλον Ιατρικά. Εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*. [Απόσπασμα]

Τη δυνατότητα επίτευξης αθανασίας φαίνεται να τη βρίσκουμε εκτός των γνωστών βιολογικών νόμων της φύσης. Αντίθετα, είναι προτιμότερο να βρεθούν εκείνοι οι τρόποι, ώστε να μετατραπεί το «ζην» σε «ευ ζην». Δηλαδή να προσδιοριστούν και να εφαρμοστούν εκείνα τα τεχνολογικά επιτεύγματα, τα οποία θα έχουν αποτέλεσμα οι άνθρωποι να γεννιούνται, να ζουν και να γερνούν με υγεία.

Γιαμβριάς, Χ. (1997, Μάρτιος). Οι σύγχρονες εξελίξεις των Βιολογικών επιστημών πρόκληση για τον σημερινό άνθρωπο. *Περιοδικό Ακτίνες*, σελ. 73–77.

Στήλη Β'

Τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα προκαλούν αλλεργικές αντιδράσεις; Ο προβληματισμός για τις αλλεργίες και τοξίνες από μεταλλαγμένες τροφές έχει συζητηθεί αρκετές φορές μέχρι στιγμής. Αυτό που σίγουρα έχει τεθεί είναι η ανησυχία για την εμφάνιση νέων ασθνεσιών (στη λογική της μακροχρόνιας κατανάλωσης) και η πιθανή επίδραση την αντιβιοτικών γονιδίων (που περιέχονται στα GM τρόφιμα) στο ανοσοποιητικό σύστημα του καταναλωτή.

Οι νέες μέθοδοι της επεμβατικής γενετικής, είτε αυτές αναφέρονται στον άνθρωπο, είτε στην παραγωγή ζώων εκτροφής, είτε στην παραγωγή φυτών με ανάλογες ιδιότητες, θα πρέπει να γίνουν αποδεκτές από όλες τις κοινωνικές ομάδες και να είναι σύμφωνες με τους γραπτούς και άγραφους ηθικούς νόμους. Για να υπάρξει μια τέτοια αποδοχή από όλες τις κοινωνικές ομάδες, θα πρέπει να δοθεί η δυνατότητα σωστής ενημέρωσης όλων των φορέων της κοινωνίας και όλων των εμπλεκόμενων ομάδων, που θα συμμετάσχουν στη λήψη αποφάσεων ορθολογικής χρήσης στην πράξη των μεθόδων αυτών στους επί μέρους τομείς.

Η δυνατότητα επίτευξης αθανασίας φαίνεται να βρίσκεται εκτός των γνωστών βιολογικών νόμων της φύσης. Αντίθετα, είναι προτιμότερο να βρεθούν εκείνοι οι τρόποι, ώστε να μετατραπεί το «ζην» σε «ευ ζην». Δηλαδή να προσδιοριστούν και να εφαρμοστούν εκείνα τα τεχνολογικά επιτεύγματα, τα οποία θα έχουν αποτέλεσμα οι άνθρωποι να γεννιούνται, να ζουν και να γερνούν με υγεία.

3. Το σύστημα απονομής δικαιosuνης τον Μεσαίωνα ήταν εξαιρετικά αυστηρό. Ένας άνθρωπος μπορούσε να δανατωθεί για οποιονδήποτε λόγο, ακόμη και τον πιο ασήμαντο.

4. Το να μεταμοσχεύεις σε έναν ασθενή ένα ζωτικό όργανο, όπως η καρδιά ή το νεφρό, σημαίνει ριζική αλλαγή των συνθηκών ζωής τόσο για τον ίδιο όσο και για τα συγγενικά του πρόσωπα.

Θυμόμαστε τη θεωρία

Παθητικοποίηση

Κειμενική συνοχή

Περισσότερες δραστηριότητες

Παθητική σύνταξη

Παθητικοποίηση

Αξιοποιούμε τα σύμβολα

Δημιουργούμε κείμενα

Δημιουργήστε ένα επεξηγηματικό κείμενο που να αποδίδει το νόημα καθενός από τα παρακάτω σύμβολα.

Προσαρμόζουμε το ύφος μας στις συνθήκες επικοινωνίας

Αξιολογούμε συνώνυμα

Ιεραρχήστε τα συνώνυμα της λέξης *πρόβλημα* που δίνονται, με κριτήριο τη σπουδαιότητά τους (κλίμακα 1-7). Στη συνέχεια, συνδυάστε κάθε συνώνυμο με ένα επίθετο ή ρήμα από τον πίνακα και σχηματίστε επιθετικές/ρηματικές φράσεις (π.χ. σοβαρό πρόβλημα, επιλύω το πρόβλημα). Κατατάξτε τις φράσεις που δημιουργήσατε με βάση το ύφος τους. Σε τι είδους κείμενο (π.χ. παρουσίαση, άρθρο εφημερίδας, προφορικό κείμενο συζήτησης) θα χρησιμοποιούσατε καθεμιά από αυτές;

“ ζήτημα, θέμα, υπόθεση, ερώτημα, ιστορία, βάσανο, εφιάλτης

- 1..... , 2..... ,
 3..... , 4..... ,
 5..... , 6..... ,
 7.....

Επίθετα	επίμαχος, τεθείς, προκείμενος, επίδικος, κύριος, πρωτεύων, δευτερεύων, ουσιώδης, επουσιώδης, θεμελιώδης, κεφαλαιώδης, λεπτομερειακός, ασήμαντος, δύσκολος, ενοχλητικός, βασανιστικός
Ρήματα	αναπτύσσω, εκθέτω, πραγματεύομαι, διαπραγματεύομαι, συζητώ, ρυθμίζω, ξεμπερδεύω, ρεγουλάρω, εξομαλύνω, εξαντλώ, διεξέρχομαι, εξετάζω, περιλαμβάνω, επιλύω, αντιμετωπίζω, διευθετώ, τακτοποιώ, ξεπερνώ, ξεκαθαρίζω

Τύπος Φράσης	Φράση	Είδος κειμένου
Επιθετικές φράσεις		
Ρηματικές φράσεις		

Ανακεφαλαίωση, αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμός

Ανακεφαλαίωση

Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις με βάση όσα μάδατε στην ενότητα αυτή, ανατρέχοντας σε όλα τα βιβλία (μαθήματος, ασκήσεων και παραγωγής λόγου).

1. Πώς εξηγούμε τη δυνατότητα πολλών επιλογών διατύπωσης μιας πρότασης ανάλογα με την πληροφορία που πρέπει να αναδειχθεί;
2. Για ποιο λόγο κάποιος σημασιολογικοί ρόλοι μεταβάλλονται, όταν τροποποιείται η πρόταση που τους περιέχει ενώ κάποιος άλλοι όχι;
3. Γιατί είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τη σημασία και λειτουργία των συμβόλων;
4. Μπορούμε να καταγράψουμε τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα ενός απλού και ενός πολυτροπικού κειμένου που μεταφέρουν το ίδιο μήνυμα;

Αυτοαξιολόγηση

Ας ξαναδούμε κάποιους από τους στόχους της ενότητας αυτής. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι έχετε καταφέρει τους στόχους αυτούς;

	Ισχύει απόλυτα	Μάλλον ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει καθόλου
Διαβάζω με ευκολία κείμενα που παρουσιάζουν ηθικά διλήμματα και καταλαβαίνω ποια είναι η θέση των δημιουργών τους.	☐	☐	☐	☐
Γνωρίζω αρκετό λεξιλόγιο ώστε να εκφράζομαι με ακρίβεια αλλά και να προσαρμόζω το ύφος μου στις ανάγκες του κειμένου.	☐	☐	☐	☐
Καταλαβαίνω τις διαφορές ανάμεσα σε κείμενα όπως η ρεαλιστική αφήγηση, η ακολουθιακή εξήγηση και η επιχειρηματολογία και ξέρω να τα χρησιμοποιώ ανάλογα με το πού ταιριάζουν.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να τροποποιώ το μήνυμά μου αλλάζοντας τη σειρά εμφάνισης των πληροφοριών.	☐	☐	☐	☐
Καταλαβαίνω πώς λειτουργούν τα σύμβολα και με ποιους τρόπους μπορώ να τα χρησιμοποιώ για να κάνω πιο αποτελεσματικά τα κείμενά μου.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να υποστηρίξω πειστικά την άποψή μου χρησιμοποιώντας γραπτό και προφορικό λόγο.	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός

Συζητήστε στην τάξη τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποια από τα θέματα που δίχτηκαν στην ενότητα αυτή είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πιο χρήσιμα για άτομα της ηλικίας σας; Γιατί είναι σημαντικό να μπορείτε να εκφράζετε τις σκέψεις σας για τα θέματα αυτά;
- Ποιο είναι το πιο χρήσιμο στοιχείο που μάδατε στην ενότητα αυτή;
- Υπάρχουν θέματα για τα οποία θα θέλατε να μάδατε περισσότερα; Πού μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες;

Εμπεδώνουμε την τροπικότητα
Εξασκούμεστε στην προβολή της πλη-
ροφορίας
Μελετούμε τη δομή των κειμένων
Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας
Εξασκούμεστε στη χρήση συμπεριλη-
πτικών κειμένων
Θυμόμαστε πώς λειτουργούν η συνοχή
και η συνεκτικότητα σε κείμενα
Μαθαίνουμε για τα διαδικαστικά κεί-
μενα

Θεματική
Ενότητα

6

Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας

Ας δυμηθούμε την τροπικότητα

Εντοπίζουμε την τροπικότητα

Διαβάστε τα παρακάτω αποσπάσματα. Εντοπίστε και υπογραμμίστε το ρήμα ή τη ρηματική δομή με την οποία πραγματώνεται η τροπικότητα (δεοντική, επιστημική) σε καθένα από αυτά. Ποια σημασιολογική λειτουργία επιτελείται κάθε φορά; Επιλέξτε την κατάλληλη απάντηση.

Όπως έχουμε δει, ο τρόπος με τον οποίο εκφράζουμε τη στάση μας απέναντι στην πληροφορία και στο περιεχόμενο του λόγου μας, π.χ. αν αμφιβάλουμε, αν είμαστε σίγουρες ή σίγουροι, αν θεωρούμε αναγκαίο ή επιθυμητό να γίνει κάτι κ.λπ., ονομάζεται **τροπικότητα**.

Μπορούν οι άνθρωποι να υπάρξουν πέρα από εθνικούς προσδιορισμούς και εθνικές ταυτότητες; Μπορούν οι γλώσσες να μην αποτελούν δεμέλια για την οριοθέτηση των εθνών-κρατών; Μπορούν οι γλωσσικές χρήσεις των μετακινούμενων μεταναστών και προσφύγων να συμβάλλουν στην αμφισβήτηση της ομοιογένειας των εθνών - κρατών; Μπορούν οι άνθρωποι να υπάρξουν με ρευστούς προσδιορισμούς και εθνικές ταυτότητες;

Ας είμαστε ρεαλιστές, ας ζητάμε το αδύνατο!

Ζητούμε επιπλέον την ολοσχερή καταστροφή των δερμοπυρηνικών όπλων και υποστηρίζουμε την αρχή για μια συνδιάσκεψη όλων των χωρών του κόσμου για να ικανοποιηθεί αυτή η επιθυμία των λαών.

Όχι άλλες μεταφορές στον Τρίτο Κόσμο τρόπων ζωής και καταναλωτικών συνηθειών που καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον. Κάντε πιο λογική την ανθρώπινη ζωή. Εφαρμόστε μια δίκαιη διεθνή οικονομική τάξη. Χρησιμοποιήστε όλη την επιστήμη που είναι απαραίτητη για μια βιώσιμη ανάπτυξη χωρίς μόλυνση. Πληρώστε το οικολογικό χρέος και όχι το εξωτερικό. Να εξαφανιστεί η πείνα και όχι ο άνθρωπος.

Οι λαοί της Ευρώπης, εγκαθιδρύοντας μεταξύ τους μία διαρκώς στενότερη ένωση, αποφάσισαν να μοιραστούν ένα ειρηνικό μέλλον δεμελιωμένο σε κοινές αξίες.

Η Ένωση, έχοντας επίγνωση της πνευματικής και ηθικής κληρονομιάς της, εδράζεται στις αδιαίρετες και οικουμενικές αξίες της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης και ερείδεται στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου.

Τα δικαιώματα του ζώου πρέπει να κατοχυρωθούν απ' τους νόμους, όπως ακριβώς και τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Εισηγούμαστε στα νέα μέλη (και όχι μόνο) να ανατρέχουν στα έγγραφα (docs) του γκρουπ, όπου θα βρίσκουν τις σημαντικότερες αναρτήσεις (από τις οποίες θα ωφεληθούν ιδιαίτερα).

Η αναλυτική δομή της αγγλικής, που τόσο τη θαυμάζουν πολλοί αγγλόφωνοι λόγιοι (καμία έκπληξη εδώ: οι κατά τόπους λόγιοι θεωρούν τη γλώσσα τους υπέρτερη των άλλων), ίσως είναι προϊόν της μοιραίας συνάντησης, μετά τη νορμανδική κατάκτηση του 1066, της αγγλοσαξονικής γλώσσας με τη μεσαιωνική γαλλική.

Ο άνθρωπος οφείλει να σέβεται τη ζωή κάθε ζώου.

1. Δυνατότητα
2. Πιθανότητα
3. Βεβαιότητα
4. Επιθυμία

Μελετούμε την τροπικότητα

Μελετήστε ξανά τα προηγούμενα αποσπάσματα. Λαμβάνοντας υπόψη σας τα γλωσσικά μέσα έκφρασης/πραγμάτωσης της τροπικότητας που εντοπίσατε, να συμπληρώσετε τον πίνακα που ακολουθεί με αυτές και με άλλες γλωσσικές επιλογές που μπορούν να εκφράσουν βεβαιότητα, πιθανότητα, δυνατότητα (επιστημική τροπικότητα) και επιθυμία, συμβουλή, υποχρέωση (δεοντική τροπικότητα). Κατόπιν, να δώσετε από ένα παράδειγμα για την κάθε περίπτωση.

Για να δηλώσω...	Χρησιμοποιώ...	Παραδείγματα
Δυνατότητα		
Πιθανότητα		
Βεβαιότητα		
Επιθυμία		
Συμβουλή, πρόταση, προτροπή		
Υποχρέωση (εσωτερική/εξωτερική)		

Δημιουργούμε σημειώσεις

Διαβάστε προσεκτικά το κείμενο. Να εντοπίσετε τα ακόλουθα σημεία:

- Ποια είναι η κεντρική θέση του ομιλητή;
- Πώς είναι οργανωμένο το κείμενο;
- Ποια είναι τα θεματικά του κέντρα;

Με βάση τις παραπάνω πληροφορίες, καταγράψτε με μορφή σημειώσεων περιληπτικά το περιεχόμενο του κειμένου.

Ο εθελοντισμός

Εθελοντισμός είναι η προσφορά υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο, σε διάφορους τομείς, χωρίς την απαίτηση ανταλλάγματος. Η πρακτική του εθελοντισμού απλώνεται σε μια ευρύτατη κλίμακα δραστηριοτήτων. Από την εθελοντική αιμοδοσία μέχρι την παροχή εθελοντικής εργασίας (γιατροί που περιθάλπουν δωρεάν ασθενείς, εκπαιδευτικοί που διδάσκουν δωρεάν σε άπορα παιδιά και σε παιδιά μεταναστών την ελληνική γλώσσα, οι εθελοντές στους Ολυμπιακούς Αγώνες κτλ.). Ορισμένες μορφές εθελοντισμού συνιστούν ενεργή συμμετοχή στα κοινά. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ο εθελοντής είναι ενεργός πολίτης. Η συμμετοχή των σχολείων σε τέτοιες δράσεις αποτελεί μορφή εκπαίδευσης του ενεργού πολίτη, ενώ ταυτόχρονα ευαισθητοποιεί τη νεολαία στην αξία της αλληλεγγύης και της ενεργής συμμετοχής στα κοινά. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι δράσεις αυτές θα αναληφθούν σε μόνιμη βάση από τους εθελοντές, ώστε το κράτος και η τοπική αυτοδιοίκηση να αποσυρθούν από αυτές. Πρόκειται για ενέργειες που αποσκοπούν να δέσουν το κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση ενώπιον των ευθυνών τους για τη διαμόρφωση, τον καλλωπισμό και την καθαριότητα των δημόσιων χώρων, των ακτών κτλ.

Υπάρχουν όψεις του εθελοντισμού που έχουν επικριθεί. Παράδειγμα, η χρήση εθελοντών σε μεγάλες αθλητικές διοργανώσεις έχει χαρακτηριστεί, από πολλούς, σαν χρήση «δωρεάν εργατικών

χειρών» από τους διοργανωτές, οι οποίοι έχουν την οικονομική δυνατότητα να προσλάβουν έμμισθο προσωπικό. Σε τέτοιες περιπτώσεις, η εθελοντική δράση καταλήγει στη μείωση των θέσεων εργασίας και στη συμπίεση των ημερομισθίων. Επίσης, υπάρχουν περιπτώσεις όπου οι εθελοντές προσδοκούν μελλοντικά οφέλη από τη δράση τους ή τις υπηρεσίες που παρέχουν (π.χ. χρησιμοποίηση της εθελοντικής τους δράσης για μοριοδότηση σε διαγωνισμούς για κατάληψη θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα). Τα κριτήρια αποφυγής τέτοιων περιπτώσεων αλλά και αποτίμησης του γνήσιου εθελοντικού πνεύματος είναι: για ποιον σκοπό κάποιος γίνεται εθελοντής, αν η εθελοντική του δράση δεν θίγει επαγγέλματα ή υπηρεσίες, αν οι αποδέκτες των υπηρεσιών θα μπορούσαν να τις πληρώσουν, αν πίσω από τον εθελοντισμό κρύβονται συγκεκριμένα συμφέροντα κρατών ή εταιρειών κτλ.

Πέρα όμως από τις επιμέρους επικρίσεις, υπάρχουν πρακτικές εθελοντισμού που βοηθούν πραγματικά τους ανθρώπους που έχουν ανάγκη και προκαλούν τον θαυμασμό του κοινωνικού συνόλου. Γιατροί που πήγαν και πηγαίνουν στις λαϊκές γειτονιές για να βοηθήσουν φτωχούς συνανθρώπους μας, στην Αφρική και την Ασία για να πολεμήσουν με θανατηφόρες ασθένειες και επιδημίες, εκπαιδευτικοί που διδάσκουν χωρίς αμοιβή παιδιά αδύναμων οικονομικά οικογενειών. Όλοι αυτοί αποτελούν έναν φωτεινό φάρο ανθρωπιάς και παράδειγμα αλληλεγγύης σε έναν κόσμο που κυριαρχεί, δυστυχώς, ο ατομισμός και η κερδοσκοπία.

Μάραντος, Π. Φ. & Θεριανός, Κ. Ν. (α.χ.ε.). Πολιτική Παιδεία Α΄ Γενικού Λυκείου και ΕΠΑ.Λ. ΙΤΥΕ «Διόφαντος»

(Ξανα)Προβάλλουμε πληροφορίες

✓ Προβάλλουμε την πληροφορία

Στις προτάσεις που ακολουθούν, να αναδιατυπώσετε την πληροφορία που υπογραμμίζεται με έντονα γράμματα, σύμφωνα με την οδηγία που βρίσκεται στην παρένθεση.

Όπως ενδεχομένως θυμάστε, για να πετύχουμε τον επικοινωνιακό μας στόχο προβάλλουμε εκείνες τις πληροφορίες που θεωρούμε σημαντικότερες και χρήσιμες να αναδειχθούν.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή **διακηρύσσουν** πανηγυρικά ως Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ακόλουθο κείμενο.

(Παθητικοποίηση)

Την αποστολή του στιγματισμού των γλωσσικών αποκλίσεων και της φυσικοποίησης της μονογλωσσικής ομοιογένειας αναλαμβάνουν **δεσμοί ισχυροί και ελεγχόμενοι από τις ισχυρές κοινωνικές ομάδες**, όπως είναι η εκπαίδευση, τα ΜΜΕ, η κρατική διοίκηση, η δικαιοσύνη κ.λπ.

(Θεματοποίηση)

Κύρια ευθύνη της οργανωμένης κοινωνίας των πολιτών είναι να προβάλλει πρότυπα ενδυνάμωσης που ξεπερνούν ιστορικά στερεότυπα και παρωχημένες πολιτικές.

(Ονοματοποίηση)

Ο όρος ακτιβιστής έχει υιοθετηθεί από σημαίνουσες προσωπικότητες του 20ού αιώνα, όπως ο Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, ο Μπέρτραντ Ράσελ, ο Νόαμ Τσόμσκι, ο Τζον Λένον.

(Ενεργητική Σύνταξη)

Σκεφτόμαστε για τη χρήση της γλώσσας

Μελετήστε τώρα προσεκτικά τα παραδείγματα της προηγούμενης δραστηριότητας καθώς και τις απαντήσεις που δώσατε και συγκρίνετέ τα μεταξύ τους. Τι παρατηρείτε κάθε φορά για τον τρόπο με τον οποίο προβάλλεται η πληροφορία; Πώς η διαφορετική διατύπωση επηρεάζει την ανάδειξη του ίδιου περιεχομένου;

Εμπλουτίζουμε το λεξιλόγιό μας

Δημιουργούμε ορισμούς

Να γράψετε τον ορισμό για καθεμία από τις λέξεις που δίνονται. Κατόπιν, να δώσετε ένα παράδειγμα όπου η σημασία της λέξης θα γίνεται κατανοητή από τα συμφραζόμενα.

Θυμηθείτε πως

υπάρχουν διαφορετικά είδη ορισμών. Άλλοι περιγράφουν τα χαρακτηριστικά μιας έννοιας, άλλοι αναφέρονται σε καταστάσεις που συνδέονται με την έννοια αυτή, άλλοι βασίζονται στην ετυμολογία και άλλοι στη δείξη (καταδεικτικοί ορισμοί).

Ρατσισμός

Ορισμός:

Παράδειγμα:

Ξενοφοβία

Ορισμός:

Παράδειγμα:

✓ Μελετούμε τη χρήση της γλώσσας

Μελετήστε τώρα τους ορισμούς και τα παραδείγματα που δώσατε και συγκρίνετέ τα με αυτά των συμμαθητών και των συμμαθητριών σας. Ποια φαίνεται να είναι η μεταξύ τους σημασιολογική σχέση; Μπορούν αυτές οι δύο λέξεις να εμφανιστούν εναλλακτικά στα ίδια συμφραζόμενα; Αιτιολογήστε την απάντησή σας, όποια κι αν είναι αυτή.

✓ Δημιουργούμε λεξικές συνάψεις

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται κάποια επίθετα τα οποία μπορούν να συνδυαστούν με τη λέξη «ρατσισμός». Τι σημαίνει η φράση που δημιουργείται κάθε φορά; Να δώσετε σε κάθε περίπτωση ένα παράδειγμα ώστε η σημασία της κάθε φράσης να γίνεται κατανοητή από τα συμφραζόμενα.

ρατσισμός
φυλετικός, έμφυλος, γλωσσικός, θρησκευτικός, κοινωνικός
ηλικιακός, εθνικός, ρευστός, βιολογικός

..... ρατσισμός

..... ρατσισμός

..... ρατσισμός

..... ρατσισμός

..... ρατσισμός

..... ρατσισμός

..... ρατσισμός

..... ρατσισμός

✓ **Σκεφτόμαστε για τις γλωσσικές μας επιλογές**

Ανατρέξτε στα παραδείγματα που δώσατε στην προηγούμενη άσκηση καθώς και σε αυτά που έδωσαν οι συμμαθητές και οι συμμαθήτριάς σας. Πώς χρησιμοποιούνται κάθε φορά οι φράσεις που δημιουργήσατε; Με θετική, αρνητική ή ουδέτερη σημασία; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, συμβαίνει αυτό; Θα μπορούσε η σημασία της λέξης «ρατσισμός» να εκφράζεται με άλλη λέξη λιγότερο φορτισμένη;

✓ **Συγκρίνουμε εναλλακτικές διατυπώσεις**

Αντικαταστήστε τώρα τη λέξη «ρατσισμός» με τη λέξη «διάκριση/διακρίσεις». Τι παρατηρείτε συγκρίνοντας τις φράσεις μεταξύ τους; Η διαφορετική διατύπωση αλλάζει κάτι ως προς τη σημασία των φράσεων; Τι επίδραση έχει η διαφορετική διατύπωση στον αποδέκτη ή στην αποδέκτρια; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, συμβαίνει αυτό;

✓ **Χρησιμοποιούμε συνώνυμα**

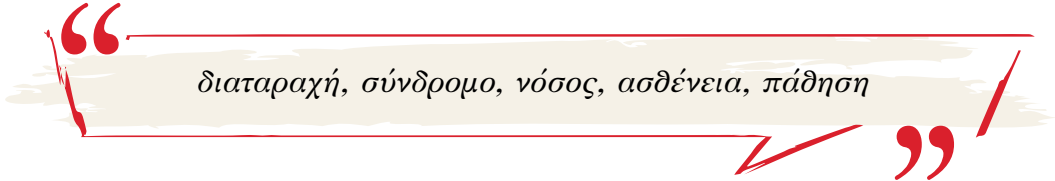
Να αντικαταστήσετε τις λέξεις με έντονα γράμματα με άλλες συνώνυμες ή σημασιολογικά ισοδύναμες.

1. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή **διακηρύσσουν** πανηγυρικά ως Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ακόλουθο κείμενο: [...].
2. Κατά συνέπεια, η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που **ορίζονται** κατωτέρω.
3. Η γνήσια, αβεβήλωτη έννοια της αλληλεγγύης χαρακτηρίζεται από τη ζεύξη των πάσης φύσεως δογμάτων, μέσα από την **ανεκτικότητα** και την **ενσυναίσθηση**.
4. Η **παραγνώριση** και η **περιφρόνηση** των δικαιωμάτων του ανθρώπου οδήγησαν σε πράξεις βαρβαρότητας.
5. Για παράδειγμα, συχνές αιτίες που προκαλούν στιγματισμό είναι η καταγωγή, η πολιτισμική ταυτότητα, το χρώμα του δέρματος, οι αναπηρίες -είτε σωματικές είτε νοητικές-, η **ψυχική ασθένεια**, δυσπλασίες στην εμφάνιση, ο εδισμός σε ουσίες κ.λπ.

✓ Σκεφτόμαστε για τις σχέσεις μεταξύ συνωνύμων

Οι λέξεις που δίνονται παρακάτω προέρχονται από τον επιστημονικό κλάδο της ιατρικής. Ποιες λέξεις θεωρείτε καθημερινές και ποιες εξειδικευμένους επιστημονικούς όρους; Δημιουργήστε ένα σχεδιάγραμμα που να δείχνει τις μεταξύ τους σχέσεις.

✓ Σκεφτόμαστε για τη σημασία των λέξεων

Αντιστοιχίστε τις λέξεις της πρώτης στήλης με τους ορισμούς που δίνονται στη δεύτερη στήλη. Πόσο εύκολο είναι να διακρίνετε τις διαφορές; Σας βοηθούν οι ορισμοί να διαλέξετε ποια λέξη είναι κατάλληλη να χρησιμοποιείται κάθε φορά;

Οριστέα έννοια	Ορισμός
1. Διαταραχή	A) Σύνολο κλινικών συμπτωμάτων ή οργανικών ανωμαλιών που εμφανίζονται ταυτόχρονα σε ορισμένες παθολογικές καταστάσεις χωρίς όμως να προσδιορίζονται τα αίτια
2. Σύνδρομο	B) Αρρώστια, νόσος
3. Νόσος	Γ) Ανωμαλία στη λειτουργία ή στην ανάπτυξη του οργανισμού
4. Ασθένεια	Δ) Απόκλιση ή διακοπή της φυσιολογικής λειτουργίας του οργανισμού ή κάποιου οργάνου του
5. Πάθηση	Ε) Διαταραχή της φυσιολογικής δομής ή της ομαλής λειτουργίας τμήματος, οργάνου ή του συστήματος του οργανισμού με χαρακτηριστικά συμπτώματα

Περισσότερες δραστηριότητες

Δραστηριότητα 1

Δραστηριότητα 2

Σκεφτόμαστε για τις συνυποδηλώσεις των λέξεων

Τοποθετήστε τώρα τις λέξεις *διαταραχή, σύνδρομο, νόσος, ασθένεια, πάθηση* σε σειρά από αυτήν που σας φαίνεται η περισσότερο φορτισμένη προς αυτήν που σας φαίνεται πιο ουδέτερη. Με βάση τις απαντήσεις που δόθηκαν, θεωρείτε ότι η σημασία και η χρήση αυτών των λέξεων επιδρά στην (αυτο)εικόνα ατόμων που περιγράφονται με τις φράσεις αυτές; Αν ναι, με ποιον τρόπο; Θα μπορούσαν να αντικατασταθούν με άλλους όρους σημασιολογικά ουδέτερους;

Συμπεριληπτικός λόγος

Αποφασίζουμε συλλογικά

Χωριστείτε σε ομάδες. Υποδέστε ότι έχει ανατεθεί στην ομάδα σας να ετοιμάσετε μια πρόταση για τη χρήση συμπεριληπτικής γλώσσας στα μέσα δικτύωσης, τις ανακοινώσεις και την αλληλογραφία του σχολείου σας. Μελετήστε τα παρακάτω παραδείγματα και συζητήστε αν χρειάζονται αλλαγές και ποιες συγκεκριμένες βελτιώσεις θα θέλατε να δείτε στα κείμενα της σχολικής σας κοινότητας στο μέλλον.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο/Η κάτωθι υπογεγραμμέν δηλώνω υπεύθυνα ότι επιτρέπω στον γιο/την κόρη μου, μαθητ... της Γ΄ Τάξης, να συμμετάσχει στον εκπαιδευτικό περίπατο της 15 Φεβρουαρίου, και ότι οφείλει να συμμορφώνεται στις υποδείξεις των καθηγητών του.

(Έντυπο συναίνεσης για σχολική εκδρομή)

Οι θέσεις των μαθητών μέσα στην αίθουσα διδασκαλίας καθορίζονται σε συνεργασία με τον υπεύθυνο καθηγητή του τμήματος και σύμφωνα με το πλάνο της τάξης. Αλλαγή θέσης επιτρέπεται μετά από συνεννόηση με τον διδάσκοντα καθηγητή.

(Απόσπασμα από εσωτερικό κανονισμό σχολείου)

Στη συνέχεια, οι μαθητές του σχολείου μας κάθισαν στα αναπηρικά αμαξίδια και είχαν την ευκαιρία να προπονηθούν μαζί με τους αθλητές, να δοκιμάσουν τις επιδόσεις τους, να διαπιστώσουν τις δυσκολίες του αθλήματος. Οι μαθητές μας βίωσαν μια μοναδική εμπειρία και ευχαριστούμε πολύ τους αθλητές και τον προπονητή της ομάδος. Η σχολική μας κοινότητα τους εύχεται καλή δύναμη και καλή πορεία στο Πρωτάθλημα.

(Απόσπασμα από σχολική εφημερίδα)

**Κανόνες
συζήτησης**

- Το πενταμελές συμβούλιο της τάξης συγκαλεί τη συνάντηση και εξηγεί ποιο είναι το θέμα συζήτησης.
- Στη συνέχεια δίνει τον λόγο στον/ην εκπρόσωπο κάθε ομάδας με τη σειρά. Οι εκπρόσωποι παρουσιάζουν συνοπτικά τη γνώμη της ομάδας τους και την τεκμηριώνουν.
- Αν κάποιος/-α μαθητής/-τρια θέλει να συμπληρώσει τη σκέψη του ή να απαντήσει σε κάποιο επιχείρημα που ακούστηκε, μπορεί να το κάνει αφού έχουν τοποθετηθεί όλοι και όλες.
- Εξαιρεση στα παραπάνω μπορεί να γίνει, κατά την κρίση του πενταμελούς, αν υπάρχουν απορίες, πολύ συγκεκριμένα σχόλια ή προσωπικές παρατηρήσεις.

Συλλογική λήψη αποφάσεων

Συντονίζω τη συζήτηση	Ζητώ τον λόγο	Προτείνω
<ul style="list-style-type: none"> • Θα δώσω τώρα τον λόγο στον/στην... • Θα ήθελε κάποιος άλλος ή κάποια άλλη να τοποθετηθεί; • Μπορείς σε παρακαλώ να συντομείς; • Να περάσουμε τώρα στη διατύπωση προτάσεων; 	<ul style="list-style-type: none"> • Θα ήθελα να προσδέσω κάτι. • Μπορώ παρακαλώ να κάνω μια παρέμβαση; • Αν έχει ολοκληρώσει ο/η ... θα ήθελα να συμπληρώσω ορισμένα σημεία • Θα μπορούσα να πάρω τον λόγο, παρακαλώ; 	<ul style="list-style-type: none"> • Νομίζω πως πρέπει να εξετάσουμε... • Είναι σημαντικό να... • Πρέπει οπωσδήποτε να... • Κάτι άλλο που θα μπορούσαμε να κάνουμε είναι... • Μήπως θα μπορούσαμε επίσης να...
Ανοίγω τη συζήτηση	Διακόπτω	Κλείνω τη συζήτηση
<ul style="list-style-type: none"> • Την επόμενη μία ώρα θα ασχοληθούμε με το ζήτημα... • Τι πιστεύεις/-ετε σχετικά... • Ποια η άποψή σου/σας ... • Κατά τη γνώμη μου, ... 	<ul style="list-style-type: none"> • Ας μου επιτραπεί να διακόψω λίγο... • Πριν προχωρήσεις, μπορώ να σε διακόψω, καθώς θέλω να προσδέσω/διευκρινίσω κάτι ακριβώς σε αυτό που λες... 	<ul style="list-style-type: none"> • Συμπερασματικά, καταλήγοντας, ολοκληρώνοντας, συνοψίζοντας κλπ. • Θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε ότι...

Προφορική παρουσίαση

Συνοψίστε τη συζήτησή σας με τη μορφή σημειώσεων και παρουσιάστε την εισήγησή σας, όπως θα την κάνατε στον σύλλογο των καθηγητών και καθηγητριών του σχολείου σας. Σε ποιον κειμενικό τύπο ανήκει η εισήγηση (πρόκειται για προτάσεις αποδοχής συγκεκριμένων απόψεών μας); Ποιο οργανωτικό σχήμα είναι το καταλληλότερο για αξιοποίηση.

“ Οργανωτικό σχήμα επίλυσης προβλήματος

Πρόβλημα:	Ως επιτροπή, θα θέλαμε...
Λύσεις:	Τα κύρια σημεία της εισήγησής μας είναι... Θεωρούμε ιδιαίτερα σημαντικό... Ένα ακόμη ζήτημα που μας απασχόλησε είναι... Σχετικά με αυτό, προτείνουμε...
Αξιολόγηση λύσεων:	Αυτό θα μπορούσε να γίνει, αν... Κάτι τέτοιο θα είχε ως αποτέλεσμα... Το θεωρούμε αναγκαίο επειδή...

Μελετούμε τη δομή των κειμένων

Εξετάζουμε τη συνοχή και συνεκτικότητα των κειμένων

Οι προτάσεις που ακολουθούν αποτελούν τμήματα ενός κειμένου. α) Αφού τις μελετήσετε προσεκτικά, να τις τοποθετήσετε στη σωστή σειρά. β) Να σημειώσετε τα γλωσσικά στοιχεία τα οποία καθόρισαν την επιλογή σας.

1. Οι Άλλοι είναι όλα εκείνα τα άτομα ή
2. ενώ τα αρνητικά του στερεότυπα τροφοδοτούν το κοινωνικό φαντασιακό και πυροδοτούν τον στιγματισμό και την περιθωριοποίησή του.
3. Πώς μπορούμε να ορίσουμε τον Άλλο;
4. οι κοινωνικές ομάδες που εγγράφονται στη συνείδηση της κυρίαρχης ομάδας ως ριζικά διαφορετικοί, λόγω φυλής, θρησκείας, πολιτισμού,
5. Ο Άλλος ως επίφοβο άτομο πρωταγωνιστεί στις μυθολογίες του κοινωνικού αποκλεισμού και στις θεωρίες του ρατσισμού,
6. Είναι αυτός που δεν ανήκει στην ομάδα μας, ο άγνωστος, ο ξένος, ο άνθρωπος που «δεν είναι σαν κι εμάς».
7. ή ακόμη λόγω παραβίασης των βασικών κανόνων που δέτουν οι κοινωνίες ως κριτήριο της άμεμπτης λειτουργίας τους.

Σκεφτόμαστε για τη διαπροσωπική λειτουργία της γλώσσας

Το παρακάτω απόσπασμα προέρχεται από μια επιστημονική μονογραφία. Σημειώστε ποια ρηματικά πρόσωπα χρησιμοποιεί ο συγγραφέας. Συζητήστε τι υποδηλώνει η χρήση κάθε πρόσωπου για τη δέση του συγγραφέα ως προς το περιεχόμενο και τι είδους σχέση επιδιώκει να κατασκευάσει με το αναγνωστικό κοινό.

Σύμφωνα με τη συζήτηση που προηγήθηκε, η εθνική καθαρότητα αποτελεί βασικό κριτήριο για τις ρατσιστικές διακρίσεις στο πλαίσιο των εθνών-κρατών. Ωστόσο, θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι, μετά τους δύο Παγκόσμιους Πολέμους και κυρίως μετά τις ναζιστικές δολοφονίες του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου, οι ρατσιστικές συμπεριφορές με βάση εθνοφυλετικές ιεραρχίες καταγγέλθηκαν από κινήματα υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (στην εργασία, την εκπαίδευση, τη σεξουαλικότητα, τη θρησκεία) και ενάντια στην αποικιοκρατία, στο απαρχαίνονται και στις ποικίλες μορφές ρατσιστικής ανισότητας. Στο πλαίσιο αυτό ενισχύθηκε και εξαπλώθηκε ο ανθρωπιστικός λόγος με καταβολές στις διακηρύξεις της Γαλλικής και της Αμερικανικής Επανάστασης του 18ου αιώνα. Ο λόγος αυτός προωθεί ό,τι ονομάζουμε «καθολικές ανθρωπίνες αξίες» στις οποίες μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται η ανεκτικότητα, η αποδοχή της διαφορετικότητας και η ισότητα ευκαιριών και δικαιωμάτων.

Αρχάκης, Α. (2020). Από τον εθνικό στον μετα-εθνικό λόγο: μεταναστευτικές ταυτότητες και κριτική εκπαίδευση. Πατάκης

Εντοπίζουμε τις κειμενοοργανωτικές λέξεις

Ανατρέξτε και πάλι στο προηγούμενο απόσπασμα και υπογραμμίστε τις κειμενοοργανωτικές λέξεις. Ποιες από αυτές εντάσσονται στην κατηγορία των κειμενικών και ποιες στην κατηγορία των μετακειμενικών δεικτών και πώς λειτουργεί καθεμία από αυτές; Μπορείτε να τις αντικαταστήσετε με άλλες που έχουν την ίδια σημασία και είναι κατάλληλες υφολογικά;

Εντοπίζουμε τη δείξη

Έχοντας διαβάσει προσεκτικά το κείμενο, να υπογραμμίσετε τα σημεία όπου εντοπίζεται η χρονική, η τοπική και η (δια)προσωπική δείξη. Στη συνέχεια, να σχολιάσετε πώς η δείξη επηρεάζει την εμπλοκή του αναγνωστικού κοινού στο νόημα του κειμένου και τι (υπο)δεικνύει για τη δέση/στάση του συντάκτη σχετικά με το θέμα που αναπτύσσεται.

Η γνήσια έννοια της αλληλεγγύης

Στη χώρα μας η έννοια της αλληλεγγύης έχει συνδυαστεί με όλα τα πεδία της ανθρώπινης δράσης. Άλλοτε με έναν διακηρυκτικό χαρακτήρα και άλλοτε με μια πρόσκαιρη ή στρεβλή εφαρμογή, δίχως να μπορεί να προσφέρει μια διατηρήσιμη εναλλακτική. Πλαισιώνεται από έναν κοινωνικό χώρο που είναι έμπλεος αντιφάσεων. Από τη μια μεριά, παρατηρούμε ένα κοινωνικό αντανεκλαστικό που κινητοποιεί μεγάλες ομάδες συμπολιτών μας να εισφέρουν σε περιπτώσεις ακραίων κρίσεων. Οι τελευταίες συνήθως διεγείρουν το ένστικτο αυτοσυντήρησης όλων μας και μας εμπλέκουν συναισθηματικά, πλην όμως βραχύβια και ανασταλτικά. Από την άλλη, η σύγχρονη ελληνική οικογένεια φαίνεται να αναδιπλώνεται σε συντηρητικές αξίες και εκφράζει την αλληλεγγύη της κυρίως μεταξύ των μελών της. [...].

Η γνήσια, αβεβήλωτη έννοια της αλληλεγγύης χαρακτηρίζεται από τη ζεύξη των πάσης φύσεως δογμάτων, μέσα από την ανεκτικότητα και την ενσυναίσθηση. Είναι ο εναγκαλισμός του ετερόκλητου και του ετερογενούς, η συνειδητή επιλογή να μοιραστούμε τη δύναμή μας με ακόμη περισσότερους. Να προβάλουμε τις ομοιότητες που θα δώσουν κίνητρο στην αποδοχή του διαφορετικού.

Η ιδιαιτερότητα αυτής της έννοιας της αλληλεγγύης είναι ότι δεν αποκλείει κανέναν. Κι αυτό, διότι πηγάζει από τη φυσική ανάγκη του καθενός μας να προσφέρει, να συμμετέχει και να ανήκει. Από την ίδια πηγή δηλαδή στην οποία εκβάλλει λυτρωτικά και μας προσφέρει την ετυμολογική της εγγύτητα στον άλλον... στον άλλον μέσα μας.

Γαληνός, Η. (2019, 1 Ιανουαρίου). Η γνήσια έννοια της αλληλεγγύης. Εφημερίδα *Η Καθημερινή*.

Σκεφτόμαστε για την κειμενική οργάνωση

Ποιο είναι το θεματικό κέντρο και το οργανωτικό σχήμα της πρώτης παραγράφου; Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η εσωτερική της συνοχή; Μπορείτε να αντικαταστήσετε τους δείκτες συνοχής με άλλους συνώνυμους και κατάλληλους υφολογικά;

Εξετάζουμε τη συνοχή και τη συνεκτικότητα των κειμένων

Με ποιον τρόπο επιτυγχάνεται η δομική συνοχή και η νοηματική αλληλουχία (συνεκτικότητα) μεταξύ των παραγράφων του αποσπάσματος; Θα μπορούσε να επιτυγχάνεται διαφορετικά; Αν ναι, πώς; Αν όχι, γιατί; Δικαιολογήστε σε κάθε περίπτωση την απάντησή σας.

Ας θυμηθούμε τα διαδικαστικά κείμενα

Μελετούμε τα χαρακτηριστικά των διαδικαστικών κειμένων

Τα κείμενα που ακολουθούν αποτελούν αποσπάσματα διαδικαστικών κειμένων, όπως είναι για παράδειγμα μια διεθνής σύμβαση, ένας κανονισμός λειτουργίας κ.λπ. Μελετήστε προσεκτικά τα αποσπάσματα και αποφασίστε τι είδους κείμενο είναι το καθένα. Σε ποια γλωσσικά ή δομικά χαρακτηριστικά βασίσατε την απάντησή σας;

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ,

Έχοντας υπόψη:

- τη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και ιδίως το άρθρο 130 Π,
- την πρόταση της Επιτροπής,
- τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,
- τη γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής,

Εκτιμώντας:

- ότι η διατήρηση, η προστασία και η βελτίωση του περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, αποτελούν ουσιαστικό στόχο γενικού ενδιαφέροντος του οποίου την επίτευξη επιδιώκει η Κοινότητα, όπως ορίζεται στο άρθρο 130 της συνθήκης
- ότι το πρόγραμμα κοινοτικής δράσης στον τομέα του περιβάλλοντος (1987-1992) προβλέπει μέτρα σχετικά με τη διατήρηση της φύσης και των φυσικών πόρων [...]

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 3

1. Συνίσταται ένα συνεκτικό ευρωπαϊκό οικολογικό δίκτυο ειδικών ζωνών, επονομαζόμενο «Natura 2000». Το δίκτυο αυτό, [...] πρέπει να διασφαλίζει την διατήρηση ή, ενδεχομένως, την αποκατάσταση σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των τύπων φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων των οικείων ειδών στην περιοχή της φυσικής κατανομής των ειδών αυτών.

Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας

Η ομάδα αυτή δημιουργήθηκε για να αρχίσουμε να μαθαίνουμε λίγα περισσότερα για τη γλώσσα γενικά, την ελληνική γλώσσα ειδικά και την κυπριακή διάλεκτο ειδικότερα. [...].

Για την ομαλή λειτουργία του γκρουπ, θα παρακαλέσουμε να τηρηθούν κάποιοι βασικοί κανόνες για να μην αποπροσανατολιστεί η συζήτηση:

α) παρακαλούμε οι αναρτήσεις σας να είναι σχετικές με το θέμα του γκρουπ: η ανάρτηση άσχετων δεμάτων δυσχεραίνει τη λειτουργία του γκρουπ, οπότε παρακαλούμε να [...].

β) όσες/οι επιθυμούν να εμπλέξουν τη γλώσσα σε πολιτικές/κομματικές συζητήσεις, μπορούν να το πράξουν οπουδήποτε αλλού, αλλά όχι σε αυτό το γκρουπ εδώ, οποιαδήποτε προσπάθεια αποπροσανατολισμού της συζήτησης με πολιτικά/κομματικά κίνητρα οποιουδήποτε χρώματος είναι κάθε άλλο παρά ευπρόσδεκτη.

γ) παρακαλούμε να αποφεύγονται μη κόσμιοι χαρακτηρισμοί εναντίον οποιουδήποτε ατόμου.

δ) αποκλειστικός σκοπός του γκρουπ είναι η ενημέρωση του κόσμου πάνω σε επιστημονικά ζητήματα γλώσσας, η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης και η ανασκευή γλωσσικών μύθων. για τον λόγο αυτό, οποιαδήποτε ανάρτηση προωθεί (καλοπροαίρετα ή κακοπροαίρετα) οποιαδήποτε άλλη ατζέντα (π.χ. πρόκληση ηθικού πανικού και εθνικιστικών εξάρσεων, προώθηση της κυπριακής σε επίσημη γλώσσα, καπήλευση της γλώσσας για προώθηση πολιτικών/κομματικών θέσεων) είναι αυστηρά εκτός των αρχών και επιδιώξεων αυτού του γκρουπ.

Κυπριακή Ελληνική Διάλεκτος: μύθοι και αλήθειες, ομάδα σε ΜΚΔ

Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Ζωή είναι ενιαία, ότι όλα τα είδη έχουν κοινή καταγωγή και διαφοροποιούνται υπό τον νόμο της εξέλιξης των ειδών, λαμβάνοντας υπόψη ότι όλα τα ζωντανά όντα έχουν φυσικά δικαιώματα και κάθε ζώο με νευρικό σύστημα έχει συγκεκριμένα δικαιώματα, [...] και δεδομένου ότι ο σεβασμός των ζώων από τους ανθρώπους είναι αδιαχώριστος με τον αντίστοιχο σεβασμό ανθρώπου προς άνθρωπο, διακηρύσσεται ότι:

Άρθρο Ι 1. Όλα τα ζώα γεννιούνται με ίσα δικαιώματα στη ζωή και στη δυνατότητα ύπαρξης.
Άρθρο ΙΙ 1. Κάθε πράξη που χωρίς λόγο προκαλεί θάνατο ζώου είναι βιοκτονία, είναι έγκλημα απέναντι στη ζωή.

Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων των Ζώων, Παρίσι 1978

Εξετάζουμε την προβολή της πληροφορίας στα διαδικαστικά κείμενα

Διαβάστε και πάλι προσεκτικά τα αποσπάσματα που προηγήθηκαν. Ποιες ομοιότητες ή διαφορές παρατηρείτε; Ποια είναι η πληροφορία που προβάλλεται; Θα μπορούσαν να είναι διαφορετικά οργανωμένα τα αποσπάσματα, αλλά η προβαλλόμενη πληροφορία να παραμένει η ίδια; Αν ναι, πώς;

Ανακεφαλαίωση, αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμός

Ανακεφαλαίωση

Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις με βάση όσα μάδατε στην ενότητα αυτή, ανατρέχοντας σε όλα τα βιβλία (μαθήματος, ασκήσεων και παραγωγής λόγου).

1. Σε τι διαφέρουν οι κανονισμοί, οι νόμοι και οι οδηγίες; Γλωσσικά πώς εκφράζεται η διαφορά αυτή;
2. Πολλές λέξεις και φράσεις, όπως το «ίσως», «μπορεί να», «ενδέχεται», ενώ διαφέρουν πολύ ως προς τη γραμματική τους μορφή, έχουν παρόμοια σημασιολογική λειτουργία. Ποια είναι αυτή;
3. Πώς μπορούμε γλωσσικά να εκφράσουμε την άποψή μας με απόλυτο τρόπο; Πώς μπορούμε να τη μετριάσουμε;
4. «Πρέπει να μιλάμε όπως γράφουμε»: Συμφωνείτε ή όχι με την άποψη αυτή; Εξηγήστε τη γνώμη σας.

Αυτοαξιολόγηση

Ας ξαναδούμε κάποιους από τους στόχους της ενότητας αυτής. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι έχετε καταφέρει τους στόχους αυτούς;

	Ισχύει απόλυτα	Μάλλον ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει καθόλου
Διαβάζω και παράγω κείμενα που εκφράζουν κανόνες, οδηγίες και συμβουλές.	☐	☐	☐	☐
Γνωρίζω και χρησιμοποιώ το κατάλληλο λεξιλόγιο ώστε να εκφράζομαι με ακρίβεια και με το ανάλογο ύφος για θέματα σχετικά με το περιεχόμενο της ενότητας.	☐	☐	☐	☐
Μαθαίνω να συμμετέχω σε μια συζήτηση ακολουθώντας τους κανόνες συνομιλίας.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να εκφράζω βεβαιότητα, πιθανότητα και δυνατότητα με διαφορετικούς τρόπους.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να διατυπώσω το αίτημά μου emphaticά και μετριασμένα ανάλογα με το πλαίσιο της επικοινωνίας.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να διακρίνω και να αξιολογώ τη συμβολή των εξωγλωσσικών και παραγλωσσικών στοιχείων στη διατύπωση νοήματος.	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός

Συζητήστε στην τάξη τις ακόλουθες ερωτήσεις:

- Ποια από τα θέματα που δίχτηκαν στην ενότητα αυτή είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πιο χρήσιμα για άτομα της ηλικίας σας; Γιατί είναι σημαντικό να μπορείτε να διατυπώνετε με ακρίβεια και να τεκμηριώνετε τις απόψεις σας για τα θέματα αυτά;
- Τι ξεχωρίσατε ή σας προβλημάτισε ιδιαίτερα από όσα μάδατε στην ενότητα αυτή; Ποιο είναι το πιο χρήσιμο στοιχείο που μάδατε στην ενότητα;
- Υπάρχουν θέματα για τα οποία θα θέλατε να μάδατε περισσότερα; Πού μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες;

Εμπεδώνουμε τα διαδικαστικά κείμενα
Εξασκούμεστε στη μεταφορική και κυρι-
ολεκτική διατύπωση

Μαθαίνουμε να αξιοποιούμε την αρχή
της συνομιλιακής συνεργασίας

Μελετούμε πώς αλλάζει η σημασία των
λέξεων

Μαθαίνουμε να διαφοροποιούμε τις
γλωσσικές μας επιλογές

Σκεφτόμαστε για τη γλώσσα των νέων

Θυμόμαστε τη λειτουργία των σημείων
στήξης και συμβόλων

Θεματική Ενότητα

7

Αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις του μέλλοντος

διάδεση

μοντέλο

Αξιοποιούμε τους τρόπους πειδούς

Συμβουλευτείτε το Θεωρητικό Παράρτημα (Ενότητα 4.1.4), για τους τρόπους πειδούς. Στη συνέχεια μελετήστε τα παρακάτω κείμενα και σημειώστε με ποιον τρόπο (ή συνδυασμό τρόπων) τεκμηριώνουν οι δημιουργοί των κειμένων τις απόψεις τους.

Το «Γούντστοκ» υπήρξε η εμβληματική στιγμή. Δεν είναι τυχαίο ότι η προβολή της ταινίας στο ΠΑΛΛΑΣ επί χούντας προκάλεσε την παρέμβαση της αστυνομίας.

Τρόποι πειδούς: _____

Τι πρέπει να διδάξουμε σε ένα παιδί για να μπορέσει να ζήσει και να ευημερήσει στον κόσμο του 2050 και του 22ου αιώνα; [...] Δυστυχώς κανείς δεν ξέρει πώς θα είναι ο κόσμος το 2050, επομένως δεν γνωρίζουμε και την απάντηση στις ερωτήσεις αυτές. Φυσικά, οι άνθρωποι ποτέ δεν μπορούσαν να προβλέπουν με ακρίβεια το μέλλον. Σήμερα, όμως, αυτό είναι πιο δύσκολο από ποτέ άλλοτε, γιατί όταν η τεχνολογία θα μας επιτρέπει να σχεδιάζουμε και να τροποποιούμε το σώμα, τον εγκέφαλο και τον νου, κανείς δεν θα μπορεί πια να είναι βέβαιος για τίποτα -ούτε καν για πράγματα που ως τώρα έμοιαζαν σταθερά και αιώνια.

Τρόποι πειδούς: _____

«Γεια σας, χρειάζομαι βοήθεια. Δεν θέλω να ξαναπάω στο σχολείο». Αυτά ήταν τα πρώτα λόγια με τα οποία ο 10χρονος Γιώργος έλυσε τη σιωπή του για το μαρτύριο που βίωνε καθημερινά.

Τρόποι πειδούς: _____

Ο θάνατος δεκάδων νέων στο σιδηροδρομικό δυστύχημα στα Τέμπη προκάλεσε σε όλους μας συγκίνηση και ένα βαρύ συλλογικό πένθος.

Τρόποι πειδούς: _____

Οι εικοσάχρονοι που κατεβαίνουν αυθόρμητα στους δρόμους είναι η γενιά των κρίσεων. Ως παιδιά έζησαν την οικονομική κρίση του 2009-2010 και την ταραγμένη περίοδο της λιτότητας, των περικοπών και των μνημονίων. Ως έφηβοι και πρωτοετείς έζησαν την κρίση της πανδημίας και τον περιορισμό της ελευθερίας τους στα πιο ανέμελα, υποτίθεται, χρόνια. Και τώρα ήρθε αυτό. Το τρομερό δυστύχημα στα Τέμπη που σκότωσε δεκάδες συνομηλίκους τους... [..]

Τρόποι πειδούς: _____

Τις απόψεις νέων Ευρωπαίων πολιτών για το μέλλον κατέγραψε η Merck μέσω της έρευνας «Βιωσιμότητα ή τίποτα: το μέλλον που ονειρεύονται οι Millennials και η γενιά Z της Ευρώπης». [...] Από την έρευνα προκύπτει ότι 2 στους 3 νεαρούς Ευρωπαίους θεωρούν τις πρωτοβουλίες που ενισχύουν την ισότητα των φύλων, τη διαφορετικότητα και τη συμπερίληψη ως τους πιο σημαντικούς—μετά τον μισθό—παράγοντες για να επιλέξουν μια δουλειά.

Τρόποι πειδούς: _____

«Οι νέοι [...], ανέπτυσαν έναν γλωσσικό κώδικα δικό τους, με τον οποίο επικοινωνούσαν μεταξύ τους και διαμορφωνόταν ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις δραστηριότητές τους», λέει στην «Κ» ο Γιώργος Ξυδόπουλος, καθηγητής Γλωσσολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Τρόποι πειδούς: _____

Οι influencers μετατρέπονται στους προσωπικούς μας ήρωες. Θέλουμε να γίνουμε σαν αυτούς... Λαμπεροί, όμορφοι, έξυπνοι, επιτυχημένοι...

Τρόποι πειδούς: _____

Ας δυμηθούμε τον μεταφορικό λόγο

Συγκρίνουμε τον μεταφορικό με τον κυριολεκτικό λόγο

Στο απόσπασμα από μια συνέντευξη του Ισίδωρου Ζουργού που ακολουθεί, ο συγγραφέας και δάσκαλος χρησιμοποιεί πλήθος **μεταφορών**. Προσπαθήστε να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες μεταφορές με την αντίστοιχη κυριολεκτική λέξη. Είναι εύκολη αυτή η αλλαγή; Τι αλλάζει στο ύφος του κειμένου; Ποια εκδοχή σάς αρέσει περισσότερο;

Επιπλέον,
δραστηριότητα

Μεταφορά

- Με τη ραγδαία αύξηση της τεχνολογίας οι νέοι αποφεύγουν την οποιαδήποτε επαφή με βιβλίο πόσο μάλλον με τη λογοτεχνία... Τι έχετε να πείτε στους νέους;

- Οι νέοι στις μέρες μας έχουν να **παλέψουν** με κάτι που δεν είχαμε εμείς. Δεν τον είχαμε αυτόν τον πολύ γοητευτικό **γίγαντα** που λέγεται διαδίκτυο, το οποίο όχι μόνο **βομβαρδίζει** με εικόνες και πληροφορίες που πολλές φορές δεν μπορούμε να διαχειριστούμε, αλλά **εδίξει** τους νέους, αλλά και όλο τον κόσμο, σε μια πολύ **επιδερμική** και πρόχειρη ανάγνωση. Εκείνο που προάγει την αναλυτική και συνθετική ικανότητα των ανθρώπων είναι η **καταβύδιση** στο βάθος των κειμένων και το διαδίκτυο από τη φύση του αντενδείκνυται. Διαδίκτυο... ναι με τους σωστούς όρους χρήσης, αλλά από εκεί και πέρα η σχέση με το βιβλίο και η καταβύδιση σε ένα κείμενο... είναι πολύ σημαντικά.

Parallaxi Magazine (2013, 3 Απριλίου). Τα παιδιά ανακρίνουν τον Ισίδωρο Ζουργό.

Αναδιατυπώνουμε τις μεταφορές

Ξαναδιατυπώστε τις παρακάτω εκφράσεις χρησιμοποιώντας λέξεις και εκφράσεις με κυριολεκτική σημασία.

1. Λιώσαμε από τη ζέστη.

2. Βούλιαξε η Σαντορίνη από τους τουρίστες.

3. Ο υπολογιστής τα 'φτυσε.

4. Έφυγε πετώντας μόλις το έμαθε.

Σκεφτόμαστε για τη μεταφορική και κυριολεκτική χρήση

Ποιες σημασίες θα μπορούσαν να έχουν οι παρακάτω λέξεις όταν χρησιμοποιούνται **κυριολεκτικά** και **μεταφορικά**; Συζητήστε τις πιθανές σημασίες αξιοποιώντας και το λεξικό σας. Σχηματίστε παραδείγματα που βοηθούν να γίνουν κατανοητές αυτές οι σημασίες.

1. θάνατος:

2. κυψέλη:

3. παθολογία:

4. δυσία:

5. δάσκαλος:

6. τύραννος:

7. ποιητής:

8. θύελλα:

Αξιοποιούμε την αρχή συνομιλιακής συνεργασίας

Εντοπίζουμε την τεκμηρίωση στο κείμενο

Ξαναδείτε το παρακάτω απόσπασμα ενός άρθρου. Εδώ ποιες τεχνικές χρησιμοποιεί ο αρθρογράφος για να πείσει το αναγνωστικό κοινό;

Όταν δεκατριάχρονο παιδί το έσκαγα από το σπίτι μου για να παρακολουθήσω τους Στόουνς στη συναυλία τους στο γήπεδο της Λεωφόρου, μέσα μου είχα δημιουργήσει ένα ολόκληρο πλέγμα επιχειρημάτων για να δικαιολογήσω την πράξη μου. Το είχα δημιουργήσει με τα διαβάσματά μου και τα ακούσματά μου. Και αυτά απαιτούσαν την πειδαρχία της συγκέντρωσης. Πειδαρχία; Συγκέντρωση είπατε; Ναι, το σημερινό χάσμα των γενεών προκαλείται από την αδυναμία συγκέντρωσης. Οι γενιές που μεγαλώνουν σήμερα δυσκολεύονται να διαβάσουν κείμενο το οποίο υπερβαίνει τις εκατό λέξεις.

Είναι δυνατόν να φέρεις αντιμέτωπο έναν σημερινό έφηβο με τους «Άθλιους» του Βίκτωρος Ουγκώ ή τις «Ακυβέρνητες πολιτείες» του Στρατή Τσίρκα; Μόνον ο όγκος τον αποτρέπει. Και δικαιούμαι να συμπεράνω ότι η διαφορά μου από τον σημερινό έφηβο δεν είναι η εξοικείωση με την τεχνολογία–ζήτημα τεχνικό–, είναι η αποξένωση από τον πνευματικό ορίζοντα του πολιτισμού μας. Και δεν ευδύνεται ο έφηβος γι' αυτό. Ευδύνεται η ολοκληρωτική νοοτροπία της μετανεωτερικότητας, που επιβάλλει, ως ιδεολογικό υποκατάστατο, την αντίληψη ότι ο κόσμος μας είναι ο καλύτερος και ο σοφότερος απ' όλους τους κόσμους που υπήρξαν. Από πού γεννήθηκε αυτός ο κόσμος; Πώς θα ήταν αυτός ο κόσμος αν ο Ουγκώ δεν είχε καταγγείλει, ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, τη θανατική ποινή;

Θεοδωρόπουλος, Τ. (2023, 13 Αυγούστου). Το νέο χάσμα των γενεών. Εφημερίδα *Η Καθημερινή*.

Τρόποι τεκμηρίωσης

Από τι εξαρτάται ο τρόπος τεκμηρίωσης που επιλέγουν οι συντάκτες των παραπάνω κειμένων της ενότητας; Τι σχέση θα μπορούσε να έχει με τους πιθανούς αναγνώστες και τις πιθανές αναγνώστριες στους οποίους και στις οποίες απευθύνονται, όπως και με τους επικοινωνιακούς στόχους την επίτευξη των οποίων επιδιώκουν;

Σκεφτόμαστε για τη γλώσσα

Συνοψίζοντας τα παραπάνω, με πόσους τρόπους μπορούμε να υποστηρίξουμε την άποψή μας και να πείσουμε τους συνομιλητές και τις συνομιλήτριές μας; Υπάρχουν άλλοι τρόποι πειδούς, εκτός από αυτούς που συναντήσαμε στα κείμενα; Ελέγξτε τις υποθέσεις σας στο Θεωρητικό Παράρτημα (Ενότητα 4.1.4).

Μαθαίνουμε για τις αλλαγές στη σημασία των λέξεων

Εντοπίζουμε διαφορές στη σημασία

Στα κείμενα της ενότητας συναντήσαμε τις λέξεις «πρότυπος» και «τυπικός». Να εντοπίσετε τις διαφορές στη σημασία των λέξεων αυτών, όπως χρησιμοποιούνται παρακάτω σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Εξηγήστε σε κάθε πρόταση την ιδιαίτερη σημασιολογική απόχρωση των λέξεων (Θεωρητικό Παράρτημα, 3.4).

ΠΡΟΤΥΠΟΣ

1. Στα **πρότυπα** σχολεία της πρωτεύουσας εφαρμόζεται εδώ και δύο χρόνια ένα πρόγραμμα διαχείρισης της σχολικής βίας. Όταν ολοκληρωθεί, θα προωθηθεί σε όλα τα σχολεία της χώρας.
2. Πρόκειται για έναν **πρότυπο** μαθητή που προσπαθεί διαρκώς για το καλύτερο.
3. Η αποχώρηση των οπαδών από τον χθεσινό αγώνα έγινε σύμφωνα με τα διεθνή **πρότυπα** ασφαλείας, από φόβο μήπως επαναληφθούν τα αιματηρά επεισόδια της προηγούμενης εβδομάδας.
4. Τη σημερινή εποχή οι influencers αποτελούν συχνά τα **πρότυπα** πολλών νέων, με αποτέλεσμα να θέλουν να τους μιμηθούν με κάθε τρόπο.
5. Το σχολείο μας κατάφερε να γίνει **πρότυπο** καθαριότητας μετά από όλες τις δράσεις που αναλάβαμε.

ΤΥΠΙΚΟΣ

1. Η γλώσσα των νέων έχει ίση αξία με την πιο **τυπική** γλώσσα της καθημερινότητάς μας.
2. Μετά τον τσακωμό της προηγούμενης εβδομάδας ανταλλάσσουν μόνο μια **τυπική** καλημέρα το πρωί και τίποτε άλλο.
3. Είναι **τυπικός** μαθητής, επειδή έρχεται πάντα στην ώρα του και διαβασμένος.
4. Τα προβλήματα δεν αποκαλύφθηκαν, αφού έγινε μόνο ένας **τυπικός** έλεγχος χωρίς να ενδιαφέρεται κανείς.
5. Πρόκειται για **τυπική** περίπτωση εδισμού στο διαδίκτυο: δεν ενδιαφέρεται για τίποτε άλλο πέρα από το παιχνίδι!

Αλλαγές στη σημασία των λέξεων

Συμπληρώστε τις στήλες 2 και 3 του πίνακα με τη βοήθεια του λεξικού σας της αρχαίας ελληνικής. Τι αλλαγές στη σημασία των λέξεων παρατηρείτε; Τι συμπέρασμα μπορείτε να διατυπώσετε για τη γλώσσα;

αρχαία λέξη (1)	αρχαία σημασία (2)	σημερινή σημασία (3)
ἐκκλησία		
παιδεύω		
τιμωρῶ		
ἄγγελος		
δαίμων		
τράπεζα		
ἐλπίζω		

Περισσότερες δραστηριότητες

Κρυπτόλεξο

Λειτουργία λεξικογραμμα-
τικών στοιχείων

Λεξιλόγιο

Διαφοροποιούμε το λεξιλόγιό μας ανάλογα με τις συνθήκες επικοινωνίας (περικείμενο)

Σκεφτόμαστε για το πλαίσιο επικοινωνίας

Συγκρίνετε τα δύο παρακάτω κείμενα. Σε τι περιστάσεις επικοινωνίας πιστεύετε ότι αναφέρονται; Ποιος απευθύνεται σε ποιον; Πώς το καταλαβαίνετε αυτό;

«Ο εκφοβισμός μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, είναι σωματικός, είναι ψυχολογική βία, είναι αποκλεισμός από τον κοινωνικό περίγυρο, υπάρχει ο ομοφοβικός εκφοβισμός και φυσικά ο διαδικτυακός, όπου τα ποσοστά είναι πολύ υψηλά».

Υπάρχουν πολλών ειδών bullying, όπως για παράδειγμα το σωματικό ή το ψυχολογικό. Bullying είναι και αν δεν κάνουμε κάποιον παρέα ή αν τον κοροϊδεύουμε επειδή είναι ομοφυλόφιλος, ή αν βρίζουμε στο ίντερνετ.

Γράφουμε με οικείο τρόπο

Ποια σημεία του παρακάτω κειμένου θα έπρεπε να αλλάξουν ώστε να γίνει αυτό πιο κατάλληλο για μια λιγότερο τυπική επικοινωνία; Ξαναγράψτε το κείμενο αυτό όπως θα διατυπωνόταν σε μια συζήτηση μεταξύ φίλων, χρησιμοποιώντας οικείο ύφος.

Από προσωπική μου εμπειρία ως καθηγήτρια αλλά και μητέρα δύο κοριτσιών 8 και 18 ετών, θα πω ότι η συμβολική αυτή γλώσσα των νέων δέχεται πολλά ερεθίσματα από το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, όπως και από τις νέες οπτικές που αναδύονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Βελιδάκης, Λ. (2022, 5 Οκτωβρίου. Μαμά μην κριντζάρεις – Τι ελληνικά μιλάνε οι νέοι σήμερα. Εφημερίδα Καθημερινή.

Γράφουμε με τυπικό τρόπο

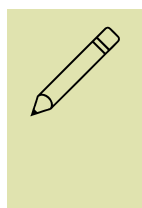
Ποια σημεία του παρακάτω κειμένου θα έπρεπε να αλλάξουν ώστε να γίνει αυτό πιο κατάλληλο για μια πιο τυπική επικοινωνία; Ξαναγράψτε το κείμενο αυτό όπως θα διατυπωνόταν σε ένα άρθρο, χρησιμοποιώντας επίσημο ύφος.

Καθημερινά σερφάροντας στο διαδίκτυο ερχόμαστε αντιμέτωποι με χιλιάδες αναρτήσεις και φωτογραφίες. Παιδιά και έφηβοι ενημερωνόμαστε αποκλειστικά από τα social media και το YouTube. Δημιουργούμε πρότυπα, επηρεαζόμαστε από τους influencers... Πρέπει επιτέλους να αποκτήσουμε κριτική σκέψη και να αγαπήσουμε τον εαυτό μας όπως είναι... Χωρίς φίλτρα... Ας κάνουμε pause λοιπόν... και ας αναλογιστούμε πόσο χρόνο περνάμε καθημερινά στα κοινωνικά δίκτυα, αντί να τον επενδύουμε σε πραγματικές φιλίες, ανθρώπινες σχέσεις και δημιουργικές δραστηριότητες.

Safeinternet4kids.gr. (α.χ.ε.). Η γνώμη του Πάνελ Νέων του Ελληνικού Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου.

Εικόνα σώματος & Influencers, σ. 7. [Διασκευή]

Μαθαίνουμε για τη γλώσσα των νέων

Σκεφτόμαστε για τη γλωσσική αλλαγή

Παρακάτω παρουσιάζονται λέξεις και εκφράσεις που ανήκαν κάποτε στη γλώσσα των νέων. Με τη βοήθεια κάποιου ατόμου μεγαλύτερης ηλικίας (π.χ. πατέρας, μητέρα) ή ενός λεξικού, ταξινομήστε τις στην κατάλληλη στήλη του πίνακα που ακολουθεί. Σημειώστε με ένα ✓ όσες εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται και σήμερα ή γράψτε κάποια αντίστοιχη έκφραση που χρησιμοποιείτε εσείς.

“

μανίκι, πουλάω μαγκιά, στο πατ κιουτ, με πούλησες, έγινα τύφλα/ντίρλα, ρέκλα, ρούχλα, χάπατο, πουλάω μούρη, στο πιτς φιτίλι, με κάρφωσες, ούφο, σπάσε/τζάσε, έγινα αλοιφή, βάρεσε μπιέλα, είναι παλούκι, στόκος, τα'χει παίξει, πήρα ανάποδες, έγινα λιώμα, μου τη βίδωσε, αυτό είναι μεγάλο αγγούρι, τα πήρα (στο) κρανίο

”

Σημασία	Λέξη-Έκφραση	Χρησιμοποιείται σήμερα;	Σημερινή αντίστοιχη λέξη ή έκφραση
Μέδουσα			
Χάλασε/είναι χαλασμένο			
Θύμωσα			
Είναι δύσκολο			
Προσπαδώ να εντυπωσιάσω			
Πολύ γρήγορα			
Προδίδω			
Ανόητος			
Τεμπελιά			
Φύγε			

Γεφυρώνουμε τις γλωσσικές διαφορές

Δημιουργήστε έναν κατάλογο, όπως ο παραπάνω, με λέξεις και εκφράσεις που οι άνθρωποι μεγαλύτερης ηλικίας θα δυσκολεύονταν να καταλάβουν χωρίς βοήθεια. Γράψτε τις σημασίες τους με τρόπο που να τους βοηθάει να χρησιμοποιήσουν σωστά τις λέξεις και εκφράσεις αυτές. Συζητώντας με άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (π.χ. γονείς, παππούδες), γράψτε αντίστοιχες εκφράσεις της δικής τους εποχής.

Λέξη-Έκφραση	Σημασία	Παλαιότερη αντίστοιχη λέξη ή έκφραση

Ας θυμηθούμε τα σημεία στίξης

Μελετούμε τη χρήση της γλώσσας

Στα παρακάτω αποσπάσματα κειμένων, γίνεται χρήση εισαγωγικών. Για ποιους λόγους συμβαίνει αυτό; Μπορείτε να συμβουλευτείτε και το Θεωρητικό Παράρτημα (Ενότητα 7.3.2, Γ).

- «Και αν δεν μπορείς να κάνεις τη ζωή σου όπως τη θέλεις, τούτο προσπάθησε τουλάχιστον όσο μπορείς: μην την εξευτελίζεις μες στην πολλή συνάφεια του κόσμου» έλεγε ο Κωνσταντίνος Καβάφης.
- Κάθε «χάσμα γενεών» έχει πολιτισμικά χαρακτηριστικά.
- «Ήμουν πολύ πιεσμένη και είχα πολλά οικογενειακά θέματα. Κι εγώ, όπως πολλοί, δοκίμασα μία φορά και μετά έκανα χρήση κάθε μέρα», λέει η Στέλλα.
- ...επιλέγουμε πόζες που αναδεικνύουν τα «δυνατά» μας σημεία.
- Βομβαρδιζόμαστε από εικόνες που απεικονίζουν «τέλεια» σώματα, «τέλεια» πρόσωπα, «τέλεια» προϊόντα και «τέλειες» σχέσεις!
- «Γεια σας, χρειάζομαι βοήθεια. Δεν θέλω να ξαναπάω στο σχολείο». Αυτά ήταν τα πρώτα λόγια με τα οποία ο 10χρονος Γιώργος έλυσε τη σιωπή του για το μαρτύριο που βίωσε καθημερινά.

Ωδή για έναν πιστό Σύντροφο

Δεν ζητάει τίποτα παρά λίγη φόρτιση. Όλος ο κόσμος, όλη η γνώση, όλες οι υπηρεσίες, σε 130 γραμμάρια!

Κάθε μέρα μαζί μου, εικοσιτέσσερις ώρες, ποτέ δεν κοιμάται.

Με ξυπνάει το πρωί με μουσική, φέρνοντας εφημερίδες, μετά ραδιόφωνο, ίσως και λίγη τηλεόραση. Έχει ό,τι ζητήσω, όπου το ζητήσω. Στον δρόμο, στο τρόλεϊ, στο τρένο.

Ξέρει τα πάντα: γεωγραφία, ιστορία, πολιτική, ιατρική, μαθηματικά, φυσική, ξένες γλώσσες, κι απαντά αμέσως σε όλες τις απορίες. [...]

Παίρνει την αλληλογραφία μου και όλα μου τα μηνύματα και απαντά με λόγια που του υπαγορεύω. Εύκολα μου στήνει βιντεοδιάσκεψη –τζάμπα– με Skype. [...]

Παίζει ταινίες παλιές και νέες, δικές μου και ξένες, φυλλομετράει εγκυκλοπαίδειες και λεξικά. Α, ναι ... παίρνει και τηλέφωνα.

Εικοσιτέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο, ακούραστο μέσα στην τσέπη μου ή δίπλα μου στο κομοδίνο, το έξυπνο κινητό μου. Δεν ζητάει τίποτα παρά λίγη φόρτιση. Όλος ο κόσμος, όλη η γνώση, όλες οι υπηρεσίες, σε 130 γραμμάρια!

Είναι το μεγαλύτερο τεχνολογικό επίτευγμα του ανθρώπου, αφού σε αυτό συγκλίνουν όλες μαζί οι τεχνολογίες αιχμής. Υπολογιστές, τηλεφωνία, ίντερνετ, τηλεόραση, φωτογραφία, ψηφιακός ήχος και εικόνα. Αν είχατε περιγράψει ένα τέτοιο αντικείμενο πριν από τριάντα χρόνια, θα σας περνούσαν για τρελό. (Άρθουρ Κλαρκ: «η πολύ προχωρημένη τεχνολογία δεν διακρίνεται από τη μαγεία»). Κανένας συγγραφέας επιστημονικής φαντασίας δεν τόλμησε να ονειρευτεί κάτι ανάλογο.

Τιμή και δόξα, λέω, στους χιλιάδες επιστήμονες και τεχνικούς που μας έφεραν εδώ.

Δήμου, Ν. (2012, 19 Σεπτεμβρίου). Ωδή για έναν πιστό Σύντροφο. Περιοδικό *Lifo*. [Διασκευή]

Κατανοούμε πώς χρησιμοποιούνται τα σημεία στίξης

Μελετώντας το παραπάνω κείμενο, επιλέξτε τη σωστή από τις προτεινόμενες λειτουργίες του σημείου στίξης σε καθένα από τα αποσπάσματα που δίνονται.

1. Όλος ο κόσμος, όλη η γνώση, όλες οι υπηρεσίες, σε 130 γραμμάρια!

Το θαυμαστικό εκφράζει:

(α) σχόλιο (β) θαυμασμό (γ) ειρωνεία (δ) απογοήτευση

2. Παίζει ταινίες παλιές και νέες, δικές μου και ξένες, φυλλομετράει εγκυκλοπαίδειες και λεξικά. Α, ναι ... παίρνει και τηλέφωνα.

Τα αποσιωπητικά δηλώνουν:

(α) θαυμασμό (β) ειρωνικό σχόλιο (γ) δήλωση παύσης (δ) παράλειψη λόγου

3. Εύκολα μου στήνει βιντεοδιάσκεψη –τζάμπα– με Skype.

Η διπλή παύλα εκφράζει:

(α) υπενθύμιση (β) σχόλιο (γ) επεξήγηση (δ) ειρωνεία

4. (Άρθουρ Κλαρκ: «η πολύ προχωρημένη τεχνολογία δεν διακρίνεται από τη μαγεία»)

Η παρένθεση δηλώνει:

(α) σχόλιο (β) επεξήγηση (γ) παραπομπή (δ) παράδειγμα

Τα εισαγωγικά δηλώνουν:

(α) παράδειγμα (β) μεταφορά (γ) ειρωνεία (δ) τίτλο έργου

Χρησιμοποιούμε σωστά τα σημεία στίξης

Συμπληρώστε τις παρακάτω προτάσεις με το σωστό σημείο στίξης όπου θεωρείτε ότι λείπει.

1. Ο Γιώργος η Μαρία ο Νίκος είναι συμμαθητές στο 3ο Γυμνάσιο
2. Θέλεις να πάμε μια βόλτα το απόγευμα
3. Πάρα πολύ ωραία ταινία
4. Ο πατέρας μου γεννήθηκε το 1938 ήταν ναυτικός
5. Η λίστα για το σούπερμαρκετ είναι λάδι αλάτι κρέας λαχανικά τυρί γάλα και καφές

Χαρτογραφούμε τον ψηφιακό κόσμο

Δείτε τα παρακάτω ψηφιακά κείμενα και αντιστοιχίστε τα με τις ονομασίες τους. Πόσο συχνά διαβάζετε και γράφετε κείμενα σαν αυτά;

(α)

16 October

Υπερβαρότητα, Αδυνατότητα, Κενότητα, Συνειδητότητα, Τηλεσιδικότητα, Διασυνδεσιμότητα Πολυγωνικότητα, Συνθετότητα, Βανδαλισμότητα, Αυτοκτονικότητα (ναι το άκουσα κι αυτό),

Ας μου εξηγήσει κάποιος: υπάρχουν αυτές οι λέξεις και αν να χρησιμοποιούνται κατά τον τρόπο που πρέπει; Ή... βάζουν απλώς μια "...ότητα" κι εντάξει; Κάνω εγώ λάθος που τρελαίνομαι κάθε τόσο που ακούω αυτά που ακούω; Ας μου πει κάποιος, γιατί "εθνική αναγκαιότητα" και όχι "εθνική ανάγκη" π.χ.; Γιατί "...ο Πούτιν ξεκίνησε την επιθετικότητα" αντί του σωστού "...την επίθεση" (απο την Αδαμαντία Λιδιόλιου στο Open στις 13/9 αυτό το τελευταίο); Να το αποδώσω στον πιθηκισμό; Στην..."μιμητικότητα"; 😊

3 3 comments

(β)

Τα παιδιά γλωσσοπλάθει
4,8 κιλ απόλυτοι - Ακάλυπτου,12

Δημοσιεύσεις Πληροφορίες Φωτογραφίες

Χτύπινο Πανν κομ Χρυσουρός Γάζπλαστ Γραζούνα

έχει έμπνευση

Μου αρέσει! Σκολιάστε

Τα πιο σχετικά

Δικά σας είναι, ως μίμηση,

Τα παιδιά γλωσσοπλάθει όχι, αυθεντικό υλικό από παιδιά

Να προσθέσω τι "γρσασ" (βρωσσα), το "αγοβασιλεμα" και το "ντισπέμα"!

(γ)

Αγαπητές και αγαπητοί,

Θα θέλαμε να σας ενημερώσουμε ότι την ερχόμενη Τετάρτη, 22 Φεβρουαρίου 2023, ώρα 21.00 έχουμε προγραμματίσει το καθιερωμένο δείπνο κοπής της βασιλόπιτας του Συλλόγου όπως και πριν από την πανδημία. Μετά από τρία χρόνια διακοπής, ανανεωμένες και ανανεωμένοι, θα έχουμε την ευκαιρία να τα πούμε χαλαρά και ευχάριστα!

Θα σας παρακαλούσα να επικοινωνήσετε μαζί μου στο μέιλ αυτό μέχρι την Κυριακή (19/02/2023) το βράδυ ώστε να γνωρίζουμε ακριβή αριθμό παρευρισκόμενων έγκαιρα.

Φιλικά, Μαρία

ΥΓ Φέρτε και σερπαντίνες, επίκαιρες θα είναι και αυτές 😊

- (ε)
- Gt ton ebgoals re
 - μην μιλας
 - να ζητήσει συγνώμη
 - με αποκαλεσε ζωο
 - poete
 - θα πείτε τι έγινε; Βατιεμαι να διαβάσω πάνω
 - ελα δμ
 - Ερχομαι

(δ)

αντίφωνο
το blog του Κωστή Παπαϊωάννου περί ανέμων και δικαιωμάτων

INFO

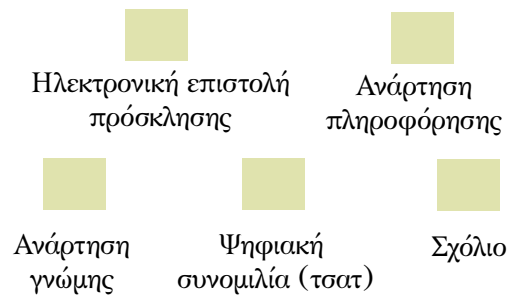
Άκου θύμα να μαθαίνεις
15 Μαρτίου, 2021 ~ antiiphono

Αναζήτηση...

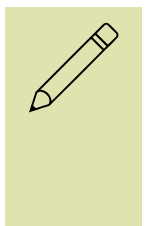
Κατηγορίες
FACEBOOK POST
FACEBOOK POST
Από τα ΝΕΑ
Από την Εφημερίδα Συντακτών
Για το blog
Δημοσιευμένα αλλού
Δημοσιεύτηκε στη Lifo
Παρουσιάσεις (βιβλία, τόποι, άνθρωποι)

Στο ιαπωνικό «Τρίτο έγκλημα» του Κορεέντα ο θυμωμένος συνηγορος του δράστη λέει: «Σήμερα τα θύματα νομίζουν ότι μπορούν να κάνουν ό, τι θέλουν». Φράση επιτομή αυτού που ζούμε, ο κυρίαρχος λόγος της δυσφορίας μας έχετε κουράσει να λέτε ολόσένα για το ξύλο που τρώτε. Κανονικά ό, τι πει ο κατηγορούμενος μπορεί να χρησιμοποιηθεί εναντίον του. Ειδικά εδώ αυτό ισχύει για τα θύματα. Οχι για κάτι που θα πουν αλλά επειδή (θέλουν να) θεωρούνται θύματα. Καλύτερα να σωπάσουν.

Δεν είναι στοχευμένο victim blaming του καταγγέλλοντος θύματος, είναι συνολικό victim blaming των θυμάτων επειδή είναι θύματα. Υπερβαίνει το συμβάν, τον καθεαυτο βιασμό ή την αστυνομική βία, γίνεται άλλο πλαίσιο κατανόησης και νοσηματοδότησης: τα θύματα είναι παραφωνίες, κουκίδες κόντρα αφήγησης. Ο γυμνωμένος φοιτητής από χακί ένστολα χέρια στον περιβόλο του πανεπιστημίου νομίζει ότι ως θύμα μπορεί να κάνει ο, τι θέλει. Το ίδιο και η φοιτήτρια που εξευτελίζεται σεξουαλικά στη ΓΑΔΑ, ο κακοποιημένος ανήλικος, το θύμα του λάθος τροχαίου που έγινε την λάθος στιγμή στον λάθος τόπο.

Χρησιμοποιούμε τα emoji στον λόγο μας

Κάνουμε τα κείμενά μας πιο παραστατικά

Τα τελευταία χρόνια, η χρήση των emoji είναι τόσο έντονη ώστε χρησιμοποιούνται ως απαραίτητα στοιχεία που συμπληρώνουν το περιεχόμενο ενός κειμένου. Μάλιστα υπάρχουν ήδη ειδικές εφαρμογές για τη «μετάφραση» κειμένων σε emoji. Προσπαθήστε και εσείς να σχολιάσετε το παρακάτω κείμενο αντικαθιστώντας τις λέξεις που σημειώνονται με έντονα γράμματα, με τον αριθμό του κατάλληλου (κατά τη γνώμη σας) emoji από τον πίνακα που δίνεται.

Αγαπημένο μου ημερολόγιο,

Το Σάββατο, πήγα στο **πάρτι** (.....) γενεθλίων του Νίκου μαζί με τον φίλο μου, τον Αλέξη. Όλοι οι συμμαθητές μου ήταν εκεί εκτός από τον Πέτρο που ήταν **συναχωμένος** (.....) και τη Μαρία που μάλλον είχε **covid** (.....). Διασκεδάσαμε πολύ! Ένας **κλόουν** (.....) έκανε αστεία. **Γελάσαμε μέχρι δακρύων** (.....). Υπήρχε επίσης πολύ φαγητό: **σάντουιτς** (.....), **πίτσα** (.....), **γλυκά** (.....) και **παγωτό** (.....). Στις δώδεκα, ο Νίκος έσβησε τα **κεράκια στην τούρτα** (.....) και τότε, νομίζω ... ξεφύγαμε: Παίξαμε πόλεμο με τις τούρτες και τα γλυκά και τρέχαμε σαν τρελοί μέσα στο σπίτι! Κάποιοι έκαναν τα **φαντάσματα** (.....) και κυνηγούσαν τους υπόλοιπους. Ο Αλέξης από τα τρεχαλητά κάποια στιγμή **ξαλίστηκε** (.....) και έπεσε! Μόλις σηκώθηκε είπε πως **έβλεπε αστεράκια** (.....). Η μητέρα του Νίκου τον περιποιήθηκε και του **έδεσε το κεφάλι** (.....), για να πάψει να πονάει. Όταν γύρισα στο σπίτι, είχα κι εγώ **πονοκέφαλο** (.....) από την αναστάτωση. Ήπια όμως ένα **ζεστό τσάι** (.....) για να συνέλθω και σε λίγα λεπτά ήμουνα οκ! (.....). Ξάπλωσα στο κρεβάτι μου και σκεφτόμουν τη βραδιά. Τελικά **νύσταξα** (.....) και **με πήρε ο ύπνος** (.....). Νομίζω δεν θα ξεχάσω ποτέ αυτά τα γενέθλια...

✓ Αντιστοιχίζουμε emoji με σημεία στίξης

Υποστηρίζεται ότι τα emoji είναι ένας σύγχρονος τρόπος για να εκφράσουμε άμεσα τα συναισθήματα ή τα σχόλιά μας για όσα γράφουμε ή διαβάζουμε. Παρόμοια λειτουργία έχουν, όπως είδαμε, και ορισμένα σημεία στίξης, που είναι πιο κατάλληλα για τυπική επικοινωνία. Στις παρακάτω προτάσεις, προσπαθήστε να αντιστοιχίσετε το συναίσθημα που εκφράζει κάθε σημείο στίξης με τα emoji που δίνονται στον πίνακα. Υπάρχει ένα εικονίδιο που δεν θα χρησιμοποιήσετε.

1. Μπράβο σου, τα κατάφερες!
2. Σου είναι εύκολο να κλείσεις το παράθυρο;
3. Σταμάτα πια!
4. Συγγνώμη, μήπως θα μπορούσα να σας απασχολήσω για λίγο;
5. Παναγία μου, τι πήγαμε να πάδουμε!

Ανακεφαλαίωση, αυτοαξιολόγηση, αναστοχασμός

Ανακεφαλαίωση

Απαντήστε τις παρακάτω ερωτήσεις με βάση όσα μάθατε στην ενότητα αυτή, ανατρέχοντας σε όλα τα βιβλία (μαθήματος, ασκήσεων και παραγωγής λόγου).

1. Με ποιους τρόπους μπορούμε να πείσουμε τις συνομιλήτριες και τους συνομιλητές μας σε μια συζήτηση; Ποιοι από αυτούς τους τρόπους είναι οι πιο αποτελεσματικοί;
2. Υπάρχουν διαφορές στο πώς επιχειρηματολογούμε σε ένα άρθρο, μια ανάρτηση, ένα σχόλιο και μια συζήτηση; Ποιες είναι οι κυριότερες από αυτές;
3. Πολλές λέξεις έχουν περισσότερες από μία σημασίες στη χρήση. Γιατί συμβαίνει αυτό; Κατά τη γνώμη σας, αυτό διευκολύνει ή δυσκολεύει την επικοινωνία;
4. Μερικές φορές, στην επικοινωνία δεν λέμε ακριβώς αυτό που περιμένουν οι συνομιλητές ή συνομιλήτριές μας. Για ποιους λόγους συμβαίνει αυτό;
5. Υπάρχουν διαφορές στον τρόπο που εκφράζονται τα νεαρά άτομα και τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας; Ποιες είναι αυτές; Είναι κάποιος από τους δύο τρόπους προτιμότερος;

Αυτοαξιολόγηση

Ας ξαναδούμε κάποιους από τους στόχους της ενότητας αυτής. Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι έχετε καταφέρει τους στόχους αυτούς;

	Ισχύει απόλυτα	Μάλλον ισχύει	Μάλλον δεν ισχύει	Δεν ισχύει καθόλου
Μπορώ να εκφράζομαι με αυτοπεποίθηση για θέματα όπως το χάσμα των γενεών, το διαδίκτυο, η αυτοεικόνα των νέων και τα ναρκωτικά.	☐	☐	☐	☐
Γνωρίζω αρκετό εξειδικευμένο λεξιλόγιο, ώστε να διαβάζω κείμενα σχετικά με τα θέματα της ενότητας.	☐	☐	☐	☐
Το λεξιλόγιό μου σχετικά με τα θέματα της ενότητας είναι αρκετά ευρύ, ώστε να μπορώ να παρουσιάσω με ακρίβεια τη γνώμη μου.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να χρησιμοποιώ διαφορετικά μέσα πειδούς ανάλογα με την περίπτωση επικοινωνίας.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να συμμετέχω σε συζητήσεις για τα θέματα στα οποία υπάρχουν περισσότερες οπτικές.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να χρησιμοποιώ με ακρίβεια τη στίξη στον γραπτό λόγο.	☐	☐	☐	☐
Μπορώ να χρησιμοποιώ με κατάλληλο τρόπο διάφορα μέσα σημείωσης (όπως π.χ. εικόνες και emoji) στην παραγωγή γραπτών κειμένων.	☐	☐	☐	☐

Αναστοχασμός

Συζητήστε στην τάξη τις ακόλουδες ερωτήσεις:

- Ποια από τα θέματα που δίχτηκαν στην ενότητα αυτή είναι, κατά τη γνώμη σας, τα πιο χρήσιμα για άτομα της ηλικίας σας; Γιατί είναι σημαντικό να μπορείτε να αρδρώνετε τις σκέψεις σας για τα θέματα αυτά;
- Ποιο είναι το πιο χρήσιμο στοιχείο που μάθατε στην ενότητα αυτή;
- Υπάρχουν θέματα για τα οποία θα θέλατε να μάθετε περισσότερα; Πού μπορείτε να βρείτε περισσότερες πληροφορίες;

Θεωρητικό Παράρτημα (Μέρος Α')

Στις σελίδες που ακολουθούν θα βρείτε τις ενότητες 1 έως και 3 του Θεωρητικού Παραρτήματος. Οι ενότητες 4 έως και 7 βρίσκονται στο τέλος του Βιβλίου Παραγωγής Λόγου.

1. Γραμματική της Πρότασης: Σύνταξη

1.1 Η φράση

Φράση είναι μια μονάδα συντακτικής οργάνωσης του λόγου. Είναι (τυπικά) μικρότερη από την πρόταση, καθώς αποτελεί μέρος της, αλλά ευρύτερη από τη λέξη, αν και υπάρχουν περιπτώσεις που μεμονωμένες λέξεις λειτουργούν συντακτικά ως ολόκληρες φράσεις.

Ανάλογα με τη λέξη που είναι η σημαντικότερη στην κάθε φράση (την κεφαλή), διακρίνονται τέσσερα κύρια είδη φράσεων: η ονοματική φράση (π.χ. «το χαρούμενο σκυλάκι»), η ρηματική φράση (π.χ. «τρέχει γρήγορα»), η επιρρηματική φράση (π.χ. «εντελώς σωστά»), η επιθετική φράση (π.χ. «πολύ όμορφος») και η προθετική φράση (π.χ. «με τις φίλες μου»).

Μια φράση μπορεί να εμπεριέχει και άλλες φράσεις που συμπληρώνουν την κεφαλή της ή δίνουν περισσότερες πληροφορίες. Για παράδειγμα, η ονοματική φράση «το βιβλίο της μαθήτριάς» εμπεριέχει την ονοματική φράση «της μαθήτριάς» ως προσδιορισμός, ενώ στην επιρρηματική φράση «πολύ γρήγορα» η μονολεκτική φράση «πολύ» λειτουργεί ως προσδιορισμός στο «γρήγορα».

1.2 Η πρόταση

Η πρόταση είναι ένα φραστικό σύνολο, δηλαδή ένα σύνολο φράσεων, που περιέχει απαραίτητα μια ονοματική φράση (ή «υποκείμενο») και μια ρηματική φράση (ή «κατηγορήμα»). Συχνά, ιδίως στον προφορικό λόγο, είτε το υποκείμενο είτε το κατηγορήμα εννοούνται και γι' αυτό παραλείπονται.

1.2.1 Η ονοματική φράση

Η ονοματική φράση είναι ένα λεκτικό σύνολο, δηλαδή μια λέξη ή ένα σύνολο λέξεων, που έχει ως θεμελιώδες στοιχείο του (κεφαλή) ένα όνομα ή οτιδήποτε μπορεί να ονοματικοποιηθεί και να αντικαταστήσει το όνομα.

- (1) Το νερό κυλά.
- (2) Ο ήλιος προβάλλει δειλά από το βουνό.
- (3) Ακούστηκε μια υπέροχη μουσική μες στη νύχτα.
- (4) Ο ήχος της έκρηξης ήταν σφοδρός.

1.2.2 Η ρηματική φράση

Η ρηματική φράση είναι ένα λεκτικό σύνολο που αποτελείται από ένα ρήμα και ενδεχομένως συνοδεύεται από άλλα στοιχεία (ονοματικές, επιρρηματικές, προθετικές φράσεις κ.λπ.).

- (1) Η μέρα ξεκίνησε.
- (2) Η δικαιοσύνη σώζει τις κοινωνίες. (συμπλήρωμα)
- (3) Το καρνάκι κινούνταν αργά. (προσδιορισμός)
- (4) Στάθηκε όρθιος.

Οτιδήποτε συμπληρώνει σημασιολογικά και συντακτικά την κεφαλή της ρηματικής φράσης μιας πρότασης με τέτοιο τρόπο που να το καθιστά υποχρεωτικό όρο του θεωρείται συμπλήρωμα. Το συμπλήρωμα διαφοροποιείται από τον προσδιορισμό, αφού η χρήση του στην πρόταση είναι υποχρεωτική και όχι προαιρετική.

1.2.3 Συμπληρώματα

Οτιδήποτε συμπληρώνει τη την κεφαλή της ρηματικής φράσης μιας πρότασης αποτελώντας στοιχείο απαραίτητο για τη δήλωση του νοήματος ή της συντακτικής δομής της ρηματικής φράσης είναι συμπλήρωμα. Πρόκειται για μια ονοματική ή προδετική φράση, ονοματική πρόταση. Το κατηγορούμενο είναι απαραίτητο συμπλήρωμα ενός συνδετικού ρήματος. Και στις δύο περιπτώσεις, η απουσία τους καταστρέφει τη συντακτική δομή της ρηματικής φράσης.

Εκτός από τα ρήματα, συμπληρώματα μπορούν να λάβουν και οι προδέσεις. Παρατηρήστε το ακόλουθο παράδειγμα: Ο μαθητής είναι έτοιμος για το διαγώνισμα. Στο παράδειγμα, η ονοματική φράση «το διαγώνισμα» συμπληρώνει την πρόθεση «για».

1.2.4 Προσδιορισμοί

Οι προσδιορισμοί είναι φράσεις που παρέχουν πρόσθετες πληροφορίες για άλλες απλές φράσεις. Όταν προσδιορίζουν μια ονοματική φράση, είναι ονοματικοί προσδιορισμοί: π.χ. Ο Γιάννης, ο συμμαθητής μου, είναι πάντα δίπλα μου (η ΟΦ «ο συμμαθητής μου» προσδιορίζει την ΟΦ «Ο Γιάννης»). Όταν προσδιορίζουν απλή ρηματική φράση εκφράζοντας κάποια επιρρηματική σχέση, όπως ο χρόνος, ο τόπος, το ποσό, ο τρόπος/το όργανο, η αιτία, ο σκοπός ή το αποτέλεσμα μιας πράξης, είναι προσδιορισμοί με επιρρηματική σημασία. Π.χ. Το πρωί πήγα στον γιατρό.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι συνηθέστεροι προσδιορισμοί με επιρρηματική σημασία.

Αιτία	Προδετική φράση	Τα αίτια του πολέμου ήταν πολλά.
	Φράση με κεφαλή Μετοχή/Γερούνδιο	Ξέροντας ότι θα τον δει στολίστηκε.
	Δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση	Δεν ταξιδεύει με πλοίο επειδή ζαλίζεται .
Αποτέλεσμα	Δευτερεύουσα αποτελεσματική πρόταση	Ο ομιλητής ήταν αναλυτικός και σαφής ώστε το κατάλαβαν όλοι .
	Φράση με κεφαλή γερούνδιο	Ο θάνατός του μαθεύτηκε, προκαλώντας μεγάλη θλίψη.
Σκοπός	Προδετική φράση	Αγωνίζεται για τη νίκη.
	Εξαρτημένη επιρρηματική πρόταση	Ηρθα, για να μάθω νέα σου.
Ποσό	Προδετική φράση που δείχνει ποσό, βαθμό ή ένταση	Το βιογραφικό του καθόρισε την πρόσληψή του σε σημαντικό βαθμό .
	Εξαρτημένη επιρρηματική πρόταση	Τον βοηδούσε όσο μπορούσε .
	Επιρρηματική φράση	Το αποτέλεσμα της δημοσκοπήσης επηρέασε πολύ την κυβερνητική πολιτική.
Τόπος	Προδετική φράση	Πήγαμε διακοπές στο βουνό . Έφυγε προς άγνωστη κατεύθυνση .
	Εξαρτημένη επιρρηματική πρόταση	Πάμε όπου θέλεις . Ψωνίζει εκεί που ψωνίζει και ο Γιάννης .

Τρόπος / Όργανο	Προδετική φράση	Ταξιδεύω με το αεροπλάνο.
	ΟΦ που δηλώνει τρόπο	Έφυγε σφαίρα. Πήγαινε γραμμή στον γκρεμό (αιτιατική).
	Φράση με κεφαλή μετοχή (γερούνδιο)	Έφυγε τρέχοντας.
	Επιρρηματική φράση	Δήλωσε δημόσια την υποψηφιότητά του.
	Εξαρτημένη επιρρηματική πρόταση	Φτιάξ' το, όπως το φτιάχνω εγώ.
	Εξαρτημένη επιρρηματική πρόταση	Όλα έγιναν όπως έπρεπε.
Χρόνος	Προδετική φράση	Ήρθε μετά από σένα.
	ΟΦ που δηλώνει χρόνο	Τα Χριστούγεννα θα πάμε στο χωριό.
	Φράση με κεφαλή μετοχή (γερούνδιο)	Πηγαίνοντας στη δουλειά τον είδα.
	Εξαρτημένη επιρρηματική πρόταση	Όταν ήρδα είχες φύγει.
	Επιρρηματική φράση	Σύντομα θα έχεις νέα μου.

1.3 Η σειρά των όρων σε μια πρόταση

Όταν μελετούμε μεμονωμένες προτάσεις, συχνά τις συναντούμε με τη σειρά Ονοματική Φράση (υποκείμενο) – Ρηματική Φράση (κατηγορήμα) ή Ρηματική Φράση - Ονοματική Φράση:

- (1) Ο Γιάννης ετοιμάζει μια εργασία.
- (2) Η Ναταλία είναι συγγραφέας.

Στα πραγματικά κείμενα, όμως, συχνά η σειρά με την οποία εμφανίζονται οι όροι κάθε πρότασης ποικίλλει. Μπορούμε δηλαδή να πούμε:

- (3) Ήρθε επιτέλους ο Γιώργος! Με το τρένο ταξίδεψε.
- (4) Δες αυτή τη φόρμα! Την αγόρασε η Ναταλία.
- (5) Με το τρένο ταξίδεψε.
- (6) Να σας συστήσω τους φίλους μου: Η Ναταλία είναι συγγραφέας και ο Γιώργος ζωγράφος.
- (7) Τον αποκάλεσαν θρύλο οι ιστορικοί της περιόδου αυτής.

Η δομή των προτάσεων καθορίζεται από το περιβάλλον τους.

2. Γραμματική της Πρότασης: Σημασιολογία

2.1 Σημασιολογικοί ρόλοι

Καθένα από τα στοιχεία που δομούν μια πρόταση έχει έναν ρόλο στην κατασκευή του νοήματός της. Οι ρόλοι αυτοί που επιτελούν τα συντακτικά στοιχεία σε μια πρόταση ονομάζονται σημασιολογικοί ρόλοι. Κάθε συντακτικό στοιχείο έχει έναν σημασιολογικό ρόλο στην πρόταση, αλλά δεν έχει πάντα τον ίδιο ρόλο σε όλες τις προτάσεις. Στα παραδείγματα (1) και (2), η ονοματική φράση «Η Ζωή» είναι υποκείμενο, αλλά στο παράδειγμα (1) δηλώνει ποιος κάνει μια ενέργεια, ενώ στο παράδειγμα (2) δηλώνει ποιος πήρε κάτι. Οι σημασιολογικοί ρόλοι, δηλαδή, περιγράφονται αντίστοιχα ως «δράστης» και «δέκτης».

(1) Η Ζωή μου είπε την απάντηση.

(2) Η Ζωή έλαβε ένα μήνυμα.

Κάποιοι σημασιολογικοί ρόλοι είναι ο δράστης μιας ενέργειας ο δέκτης της ενέργειας, ο βιώνων την ενέργεια, την κατάσταση ή την εμπειρία. Μπορεί, επίσης, οι ρόλοι να αφορούν την αιτία ή το αποτέλεσμα της δράσης, την προέλευση της δράσης/εμπειρίας ή και το όργανό της. Πιθανόν, ακόμη, να αναφέρονται στον κτήτορα ή στον ωφελούμενο, καθώς και στο κτήμα ή τον τόπο μιας δράσης.

Άλλα στοιχεία που προσαρτώνται στις φραστικές δομές της ρηματικής φράσης μπορεί να δηλώνουν επιρρηματικές σχέσεις, όπως τον χρόνο, τη διάρκεια, τη συχνότητα μιας πράξης ή δράσης ή τον τόπο και την κατεύθυνση μιας ενέργειας ή, τέλος, το ποσό, τον τρόπο, τον σκοπό ή και την προϋπόθεσή της.

2.2 Συντακτικές σχέσεις και σημασιολογικοί ρόλοι

Οι φράσεις που μετέχουν σε μια πρόταση συνδέονται μεταξύ τους με μία σχέση συντακτική, η οποία δηλώνει τη θέση καθεμιάς μέσα στην πρόταση αλλά και τη διασύνδεσή της με τις υπόλοιπες.

π.χ. *Το παιδί κλότσησε την μπάλα*

Στο παράδειγμα, η ονοματική φράση *το παιδί* συνδέεται με τη ρηματική φράση *κλότσησε την μπάλα* με μία σχέση η οποία κωδικοποιείται με τον όρο υποκείμενο. Αντίστοιχα, η σχέση ανάμεσα στην κεφαλή *κλότσησε* και την ονοματική φράση *την μπάλα* κωδικοποιείται μέσα από τον όρο συμπλήρωμα ρήματος (αντικείμενο).

Οι συντακτικές σχέσεις, ενώ είναι απαραίτητες για να οργανωθεί σωστά μία πρόταση, εντούτοις δεν συνεισφέρουν καθόλου στο νοηματικό της περιεχόμενο, στη σημασία της. Αυτό το κενό καλύπτεται από τους σημασιολογικούς ρόλους, δηλαδή τη σημασία που βρίσκεται πίσω από κάθε συντακτική σχέση δύο στοιχείων και επιτρέπει την επικοινωνία μεταξύ των ομιλητριών και των ομιλητών της γλώσσας.

Στο παράδειγμά μας, οι σημασιολογικοί ρόλοι μεταξύ της κεφαλής *κλότσησε* και των ονοματικών φράσεων *το παιδί* και την ονοματική φράση *την μπάλα* είναι δύο: Ο ρόλος του στοιχείου που ενεργεί (δράστης) και δηλώνεται από την ονοματική φράση *το παιδί*, και ο ρόλος του στοιχείου που δέχεται την ενέργεια και παθαίνει κάτι (δέκτης-στόχος) ο οποίος δηλώνεται από την ονοματική φράση *την μπάλα*. Σχηματικά:

Συντακτική ανάλυση της πρότασης

Υποκείμενο

Συμπλήρωμα

Το παιδί

κλότσησε

την μπάλα

Σημασιολογική ανάλυση της πρότασης

Δράστης

Δέκτης

Το παιδί

κλότσησε

την μπάλα

“

Προκειμένου μία πρόταση να είναι σωστή και κατανοητή είναι απαραίτητο οι συντακτικές σχέσεις των φράσεων που την αποτελούν να αντιστοιχούν σε έναν σημασιολογικό ρόλο με βάση τη σημασία της κεφαλής τους.

(1) Το μωρό κλαίει (μωρό: υποκείμενο, βιώνων)

Η πρόταση (1) είναι αποδεκτή εφόσον η συντακτική σχέση «υποκείμενο» (που δηλώνει το όνομα μωρό) συνδέεται με τον σημασιολογικό ρόλο «βιώνων».

”

Εκτός από τον δράστη και τον πάσχοντα, κάθε γλώσσα έχει και άλλους σημασιολογικούς ρόλους. Στον πίνακα που ακολουθεί σημειώνονται ενδεικτικά οι κυριότεροι.

Σημασιολογικός ρόλος	Σημασία	Παράδειγμα
Βιώνων	Το στοιχείο που αντιλαμβάνεται συναισθηματικά κάτι ή βρίσκεται σε μία κατάσταση	Το παιδί φοβήθηκε.
Ωφελούμενος	Το στοιχείο προς όφελος του οποίου γίνεται η ρηματική ενέργεια	Έδωσα χρήματα στον Γιώργο για τη Μαρία .
Θέμα	Το στοιχείο που δέχεται την ενέργεια	Έγραφα ένα γράμμα .
Στόχος	Το στοιχείο στο οποίο καταλήγει η ρηματική ενέργεια	Έδωσα το βιβλίο στον Γιώργο .
Πηγή - Προέλευση	Το στοιχείο από το οποίο προέρχεται η ρηματική ενέργεια	Κληρονόμησε χρήματα από τον πατέρα του .
Τόπος	Πού πραγματοποιείται η ρηματική ενέργεια	Συναντηθήκαμε στην πλατεία .
Χρόνος	Πότε πραγματοποιείται η ρηματική ενέργεια	Αύριο θα πάμε εκδρομή.
Όργανο	Το στοιχείο που χρησιμοποιείται σε μια ενέργεια	Άνοιξα την πόρτα με το κλειδί .

Τέλος, ας σημειωθεί πως, μολονότι οι συντακτικές σχέσεις μέσα σε μία πρόταση μπορεί να αλλάξουν αν αλλάξει και η συντακτική δομή της πρότασης, οι σημασιολογικοί ρόλοι που αντιστοιχούν σε αυτές παραμένουν αμετάβλητοι.

Ο άνδρας

έβαψε

τον τοίχο

Συντακτικές σχέσεις:

Υποκείμενο

Συμπλήρωμα (αντικείμενο)

Σημασιολογικοί ρόλοι:

Δράστης

Θέμα

Ο τοίχος

βάφτηκε

από τον άνδρα

Συντακτικές σχέσεις:

Υποκείμενο

Ποιητικό αίτιο

Σημασιολογικοί ρόλοι:

Θέμα

Δράστης

2.3 Τροπικότητα

Όταν μιλάμε ή γράφουμε, εκφράζουμε —είτε με ρητό είτε με υπόρρητο τρόπο— και την προσωπική μας στάση απέναντι στο περιεχόμενο του λόγου μας. Δηλαδή, με το εκφώνημα «Βρέχει» σημαίνεται ταυτόχρονα τόσο το ίδιο το καιρικό φαινόμενο όσο και η βεβαιότητά μας για αυτό.

Αν προσδέσουμε στο εκφώνημα αυτό περισσότερους προσδιορισμούς (π.χ., κάποιο επιφώνημα, όπως «Αχ/οχ»), κάποιο τροπικό επίρρημα, κ.λπ., οι αποδέκτες ή οι αποδέκτριες του κειμένου αντιλαμβάνονται όχι μόνο τι συμβαίνει, αλλά και τη δική μας υποκειμενική οπτική και διάθεση. Μπορούμε, με άλλα λόγια, να εκφράσουμε βεβαιότητα, πιθανότητα ή δυνατότητα για κάτι που περιγράφεται ή και την επιθυμία ή τη στάση μας για αυτό.

Ο τρόπος, λοιπόν, με τον οποίο δείχνουμε πώς τοποθετούμαστε απέναντι στην πληροφορία και στο περιεχόμενο του λόγου μας, π.χ. αν αμφιβάλουμε, αν είμαστε σίγουρες ή σίγουροι, αν θεωρούμε απαραίτητο να γίνει κάτι κ.λπ., ονομάζεται τροπικότητα. Η τροπικότητα διακρίνεται σε επιστημική, που δηλώνει τον βαθμό σιγουριάς μας για όσα αναφέρονται, και δεοντική, δηλαδή αυτή που αναφέρεται στο κατά πόσον θεωρούμε επιβεβλημένο αυτό που περιγράφεται.

2.3.1 Επιστημική τροπικότητα

Η επιστημική τροπικότητα αναφέρεται στον βαθμό (α) βεβαιότητας που αισθάνονται οι δημιουργοί των κειμένων για το περιεχόμενο του λόγου τους. Η επιστημική τροπικότητα είναι κλιμακούμενη: μπορούμε, δηλαδή, να εκφράσουμε ότι είμαστε βέβαιες ή βέβαιοι για όσα αναφέρονται, ότι τα θεωρούμε πιθανά ή δυνατά να συμβούν κ.λπ.

- (1) Ασφαλώς και γνώριζε τι θα συμβεί. (βεβαιότητα)
- (2) Νομίζω πως θα έρθει. (πιθανότητα)
- (3) Αν θέλουν, μπορούν να ρωτήσουν. (δυνατότητα)

Η επιστημική τροπικότητα πραγματώνεται με ποικιλία λεξικών και γραμματικών μέσων, όπως: ρηματικοί τύποι, απρόσωπα ρήματα, επιρρήματα (βρέχει, θα βρέξει, έβρεχε, μπορεί, ακούγεται/λέγεται, νομίζω, ενδέχεται, σίγουρα, ίσως, μάλλον, πιθανόν).

2.3.2 Δεοντική τροπικότητα

Η δεοντική τροπικότητα εκφράζει αν αυτό για το οποίο γίνεται λόγος θεωρείται αναγκαίο ή υποχρεωτικό να συμβεί. Όπως και η επιστημική τροπικότητα, έτσι και η δεοντική τροπικότητα είναι κλιμακούμενη: εμφανίζεται δηλαδή ως επιθυμία, παράκληση, προτροπή, απαγόρευση/προσταγή, συμβουλή, κ.λπ.

- (1) Θα ήθελα να είσαι πιο συνεργάσιμη. (επιθυμία)
- (2) Ας πάμε για παγωτό. (προτροπή)
- (3) Μην το ξανακάνεις αυτό! (απαγόρευση)

Η δεοντική τροπικότητα μπορεί να πραγματωθεί με διάφορα λεξικά και γραμματικά μέσα, όπως: ρηματικοί τύποι, απρόσωπα ρήματα, απρόσωπες εκφράσεις, επιρρήματα, επιφωνήματα (να βρέξει, ας βρέξει, να έβρεχε, βρέχει, πρέπει, χρειάζεται, επιβάλλεται, είναι ανάγκη, εύχομαι μακάρι, οχ/αχ).

2.4 Δείξη

Στα κείμενα που παράγουμε κάποιες λέξεις έχουν σχετικά «σταθερή» σημασία (π.χ. «τραπέζι», «μιλάω») και άλλες λαμβάνουν τη σημασία που συνδέεται με το πλαίσιο παραγωγής τους (π.χ. «εδώ», «εσείς»). Οι λέξεις της δεύτερης κατηγορίας «δείχνουν» τον τόπο και τον χρόνο σε σχέση με ένα σημείο αναφοράς, αλλά και τη θέση και τις σχέσεις μεταξύ δημιουργού και παραλήπτη/-τριας του κειμένου. Για τον λόγο αυτό, η λειτουργία αυτή ονομάζεται «δείξη».

Η δειξη ως γλωσσικό φαινόμενο έχει να κάνει με τη χρήση της γλώσσας και κατά κάποιον τρόπο αντικαθιστά ή συμπληρώνει τα παραγλωσσικά (βλ. Θεωρητικό Παράρτημα 4.2.3) και τα εξωγλωσσικά στοιχεία, όπως οι χειρονομίες και μορφασμοί (βλ. Θεωρητικό Παράρτημα 4.2.3), που συνοδεύουν τον προφορικό λόγο και συμβάλλουν στην κατασκευή και στην ερμηνεία των εκφωνημάτων μας κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας.

Η δειξη μπορεί να είναι είτε (ενδο)κειμενική είτε εξωκειμενική. Οι λέξεις και οι φράσεις που την εκφράζουν ονομάζονται «δείκτες» ή «δεικτικές εκφράσεις». Με τη σειρά τους διακρίνονται σε «χρονικούς», «τοπικούς» και «προσωπικούς».

2.4.1 (Ενδο)κειμενική δειξη

Όταν επιθυμούμε να παραπέμψουμε σε προηγούμενο ή επόμενο σημείο του κειμένου μας, χρησιμοποιούμε εκφράσεις και λέξεις, όπως «όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω», «σύμφωνα με όσα ακολουθούν ή θα παρουσιαστούν στη συνέχεια» κ.λπ., που ονομάζονται «συνοχικοί δείκτες» και εξασφαλίζουν τη δομική συνοχή του. Η κειμενική συνοχή, όμως, εκτός από δομική είναι και νοηματική (βλ. και Συνεκτικότητα στο Θεωρητικό Παράρτημα 5.1.6) και δηλώνεται μέσω συστατικών που σημαίνουν αιτία, αποτέλεσμα, σκοπό κ.λπ. (βλ. και Θεωρητικό Παράρτημα 5.1.1).

2.4.2 Τοπική δειξη

Η δήλωση του τόπου ή του χώρου του επικοινωνιακού συμβάντος καθορίζεται με σημείο αναφοράς τους/τις δημιουργούς του κειμένου και τον τόπο του παραγόμενου λόγου. Η μεταβλητή του τόπου σημαίνεται με δεικτικές αντωνυμίες (αυτό, εκείνο κ.λπ.), και επιρρήματα (εδώ, εκεί, κοντά, μακριά κ.λπ.), και ρήματα είτε έναρξης/εκκίνησης (ξεκινώ, έρχομαι, πηγαίνω), είτε τερματισμού/άφιξης (επιστρέφω, φθάνω).

2.4.3 Χρονική δειξη

Η δήλωση του χρόνου του επικοινωνιακού συμβάντος σε σχέση με τον ομιλητή/τρια σημαίνεται με επιρρήματα (χτες, σήμερα, αύριο, τώρα (αμέσως) κ.λπ.), με επίθετα (ερχόμενος/-η/-ο, περασμένος/-η/-ο, επόμενος/-η/-ο, προηγούμενος/-η/-ο, κ.λπ.) και τέλος μέσω της ρηματικής όψης (δηλ. ως συνοπτικό, εξακολουθητικό ή συντελεσμένο) και της χρονικής βαθμίδας (δηλ. παρελθόν ή παρόν).

2.4.4 Προσωπική/κοινωνική δειξη

Η προσωπική δειξη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο κατά τη γλωσσική επικοινωνία, γιατί αφενός δηλώνει τους ρόλους/θέσεις των συμμετεχόντων στο γλωσσικό συμβάν και αφετέρου γιατί κατασκευάζει τις κοινωνικές τους σχέσεις (ισότιμες/ιεραρχικές). Αυτό γίνεται μέσω της επιλογής των προσωπικών και δεικτικών αντωνυμιών (εγώ, εσύ, αυτός/-ή/-ό, κ.λπ.) ή σημαδεύεται —αν απουσιάζουν— στη ρηματική κατάληξη. Χαρακτηριστική για τη δειξη των θέσεων και των σχέσεων των συμμετεχόντων είναι η χρήση του δ' ενικού και του β' πληθυντικού προσώπου ή διαφορετικά η χρήση του πληθυντικού ευγενείας. Έτσι, ανάλογα με τη θέση (απόστασης ή εγγύτητας) και τη σχέση (ισότιμη/οικεία ή ιεραρχική/μη οικεία) που θέλουμε να δηλώσουμε ή να δημιουργήσουμε επιλέγουμε την κατάλληλη αντωνυμία και ρηματικό τύπο.

2.5 Η διαφοροποίηση του νοήματος

Συχνά στον λόγο, ο πομπός αισθάνεται την ανάγκη να μεταβάλλει, να τροποποιήσει το νόημα του εκφωνήματός του. Ο λόγος αυτής της αλλαγής είναι η κάλυψη διαφορετικών επικοινωνιακών αναγκών κάθε φορά, όπως για παράδειγμα να γίνει περισσότερο σαφής (1), (1α), να αποκρύψει ή να προβάλλει μια πτυχή της πληροφορίας που μεταφέρει (2α), (2β) κ.λπ.

- (1) Δεν θα γίνει μάθημα αύριο, το σχολείο θα είναι κλειστό.
 (1α) Δεν θα γίνει μάθημα αύριο, θέλω να πω, το σχολείο θα είναι κλειστό.
 (2) Αποφασίστηκε να κλείσει το σχολείο αύριο.
 (2α) Ο διευθυντής αποφάσισε να κλείσει το σχολείο αύριο.
 (2β) Αποφασίστηκε το κλείσιμο του σχολείου αύριο.
 (3) Αύριο αποφασίστηκε το κλείσιμο του σχολείου.
 (3α) Το κλείσιμο του σχολείου αποφασίστηκε αύριο.

Ειδικότερα, η πληροφορία του παραδείγματος (1) τροποποιείται στο (1α) με τη χρήση του συνοχικού δείκτη «θέλω να πω» προκειμένου να καλυφθεί ο στόχος του πομπού για περισσότερη σαφήνεια. Η διαφοροποίηση του μηνύματος στο παράδειγμα (2) εντοπίζεται στην επιθυμία του πομπού να αποκρύψει μία πληροφορία (= ποιος αποφάσισε να κλείσει το σχολείο) τονίζοντας περισσότερο την ενέργεια (= λήψη της απόφασης) έναντι των παραδειγμάτων (2α) όπου αναφέρεται σαφώς ο δράστης και υπεύθυνος της ενέργειας (= ο διευθυντής) και (2β) όπου προβάλλεται η πράξη αυτή καθαυτή (= κλείσιμο του σχολείου). Τέλος, στα παραδείγματα (3) και (3α) αναδεικνύεται το στοιχείο που τίθεται στην αρχή της πρότασης (δηλ. ο χρόνος και η ενέργεια, αντίστοιχα).

2.5.1 Αμφισημίες

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι, σε αντίθεση με τις περιπτώσεις διαφοροποίησης του νοήματος που αναφέρθηκαν, υπάρχουν και οι περιπτώσεις αμφισημίας, δηλαδή δομές στις οποίες η συντακτική οργάνωση της πρότασης συσκοτίζει το νόημά της επιτρέποντας διαφορετικές ερμηνείες (4). Οι δομές, όμως, αυτές δεν διαφοροποιούν το νόημα μιας πρότασης, και γι' αυτό δεν συνδέονται με τις περιπτώσεις διαφοροποίησης του νοήματος που εξετάζουμε εδώ.

(4) Τα παιδιά των ομογενών που γεννήθηκαν στη Γερμανία ήρθαν στο σχολείο μας.

Ερμηνεία 1: Οι γυναίκες που γεννήθηκαν στη Γερμανία (= Τα παιδιά των γυναικών οι οποίες γεννήθηκαν στη Γερμανία)

Ερμηνεία 2: Τα παιδιά που γεννήθηκαν στη Γερμανία (= Τα παιδιά των γυναικών τα οποία γεννήθηκαν στη Γερμανία)

2.5.2 Τρόποι δήλωσης του διαφοροποιημένου νοήματος

Μερικοί από τους τρόπους με τους οποίους διαφοροποιείται το νόημα μιας πρότασης είναι:

- (α) η χρήση συνοχικών δεικτών (1), (βλ. Θεωρητικό Παράρτημα 5.1.5)
 (β) η χρήση ενεργητικής ή παθητικής σύνταξης (2),(2α), (βλ. Θεωρητικό Παράρτημα 5.3.4)
 (γ) η ονοματοποίηση (2β), (βλ. Θεωρητικό Παράρτημα 5.3.3)
 (δ) η δεματοποίηση και η εστίαση (3), (3α)

3. Λεξιλόγιο

3.1 Κυριολεκτική και μη κυριολεκτική χρήση

Κάθε λέξη είναι φορέας μιας σημασίας. Η εκμάθηση της γλώσσας συνίσταται στην κατάκτηση των περισσότερων σημασιών, αποχρώσεων που περιέχονται και μεταφέρονται από τη λέξη.

Όταν διδασκόμαστε μία ξένη γλώσσα αλλά και όταν κατακτάμε στα πρώτα χρόνια της ζωής μας την πρώτη μας γλώσσα, ερχόμαστε συνήθως σε επαφή με την αρχική, κυριολεκτική σημασία της λέξης. Για

παράδειγμα, η λέξη *χρυσός* δηλώνει το πολύτιμο μέταλλο με βάση το οποίο διαμορφώθηκαν οι αξίες των νομισμάτων κάθε χώρας (κυριολεξία). Όμως, στη φράση «η σιωπή είναι χρυσός» η λέξη *χρυσός* έχει αποκτήσει μία μεταφορική, συνδηλωτική ή συνυποδηλωτική σημασία (δηλ. ότι η σιωπή είναι πολύτιμη). Επομένως, η αρχική σημασία κάθε λέξης συνιστά τον πυρήνα της, γύρω από τον οποίο σταδιακά αναπτύσσονται άλλες σημασίες από ποικίλους χώρους του πνεύματος, όπως η ποίηση, η φιλοσοφία, η επιστήμη κ.λπ.

α) περιγραφική, κυριολεκτική ή δηλωτική σημασία

Πρόκειται για την κύρια, την κεντρική σημασία της λέξης με την οποία αναφερόμαστε και κατανοούμε όλα τα έμψυχα και άψυχα όντα, ενέργειες και καταστάσεις, αυτό στο οποίο αναφέρεται η συγκεκριμένη λέξη ανεξάρτητα από τοπικούς ή χρονικούς προσδιορισμούς. Πχ. η λέξη *ψάρι* δηλώνει κατά βάση όλα τα ψάρια παντού στον κόσμο από την αρχαιότητα έως και σήμερα.

β) βιωματική, μεταφορική ή συνυποδηλωτική σημασία

Πέραν της κεντρικής σημασίας της λέξης υπάρχουν και άλλες σημασίες με περισσότερες ή λιγότερες σημασιολογικές αποχρώσεις, οι οποίες προσδίδονται στη λέξη είτε από ένα άτομο είτε από μια ευρύτερη γλωσσική ομάδα/κοινότητα. Πχ. ο όρος *αδελφή* σε σχέση με τον όρο *νοσοκόμα* περιέχει την ίδια περιγραφική σημασία, αλλά επιπλέον έχει και διαφορετική βιωματική, η οποία αποδίδει μια πιο επίσημη ιδιότητα με περισσότερο σεβασμό και κύρος. Η λέξη *παιδί* σημαίνει τον άνθρωπο μικρής ηλικίας (δηλωτική σημασία), αλλά και έναν άνθρωπο αξιαγάπητο, γλυκό, αδώο, ενοχλητικό, ναζιάρη ασχέτως ηλικίας (συνυποδηλωτική σημασία).

Την αρχική σημασία, τη δήλωση, την κατέχουν όλοι σχεδόν οι ομιλητές και οι ομιλήτριες μιας γλώσσας, σε αντίθεση προς τις άλλες, τις συνυποδηλωτικές, το νόημα των οποίων μεταβάλλεται ανάλογα με το πολιτισμικό επίπεδο, την εθνική καταγωγή, την επαγγελματική δραστηριότητα, τη θρησκευτική πίστη κ.λπ. Η δηλωτική σημασία εμφανίζεται, συνήθως, στον επιστημονικό και στον δημοσιογραφικό λόγο. Αντίθετα, στη συνυποδηλωτική στηρίζεται σε πολύ μεγάλο βαθμό η λογοτεχνία και κατεξοχήν η ποίηση για να προκαλέσουν στο αναγνωστικό τους κοινό ποικίλα συναισθήματα, σκέψεις και αντιδράσεις.

3.2 Συνώνυμα, αντώνυμα, υπώνυμα, υπερώνυμα

Οι λέξεις στις μέρες μας δεν θεωρούνται από την επιστήμη αυτόνομες και αποσυνδεδεμένες από το κοινωνικό τους περιβάλλον, συγκεκριμένο, ούτε από το κοινωνικό και πραγματικό τους περιβάλλον, το περιεχόμενο. Λειτουργούν στο συγκεκριμένο και φέρουν τις σημασίες του κοινωνικού περιεχόμενου και της λεξικής οικογένειας στην οποία ανήκουν αλλά και από την οικογένεια λέξεων στην οποία ανήκουν. Επομένως, οι λέξεις έχουν ένα εύρος σημασιών, το οποίο διαμορφώνεται από τις λέξεις με τις οποίες συνδυάζονται μέσα στην πρόταση αλλά και από εκείνες με τις οποίες τις σχετίζει ο χρήστης ή η χρήστρια της γλώσσας. Οι σχέσεις αυτές μεταξύ λέξεων είναι:

α) **σχέση συνωνυμίας**, δηλαδή λέξεις με παρόμοια ή συγγενή σημασία π.χ. αυτοκίνητο/αμάξι, φούρνος/αρτοποιείο, θαρραλέος/ατρόμητος. Αυτά τα ζεύγη λέξεων ονομάζονται συνώνυμα. Χρειάζεται, όμως, να επισημανθεί ότι οι συνώνυμες λέξεις δεν υποκαθιστούν η μία την άλλη σε όλες τις περιπτώσεις. Για παράδειγμα, οι συνώνυμες λέξεις *φούρνος* και *αρτοποιείο* ανήκουν σε διαφορετικά υφολογικά επίπεδα, ή τα συνώνυμα *αυτοκίνητο* και *αμάξι*, που έχουν διαφορετικό σημασιολογικό εύρος.

β) **σχέση αντωνυμίας ή αντίθεσης**: λέξεις με αντίθετες σημασίες, όπου η χρήση της μίας αποκλείει τη χρήση της άλλης, όπως λ.χ. οι λέξεις *ενήλικος*–*ανήλικος*, ή η σημασία της μιας απορρέει από τη σημασία της άλλης, όπως οι λέξεις *θείος*–*ανιμιός*. Σε τέτοιες περιπτώσεις αυτό που δηλώνεται από τη μία λέξη είναι αδύνατο να δηλώνεται και από την άλλη.

γ) **σχέση υπερωνυμίας και υπωνυμίας**: σχέση ανάμεσα σε μια λέξη με ειδική και μια λέξη με γενική σημασία. Δηλαδή, οι σχέσεις γένους και είδους. Για παράδειγμα, οι λέξεις *τριαντάφυλλο*, *γαρίφαλο*, *γαρδέ-*

νια, γαζία κ.λπ. (υπώνυμα) υπάγονται στη γενική λέξη *λουλούδι* (υπερώνυμο). Αυτές οι σχέσεις μάς επιτρέπουν να υποκαταστήσουμε πολλές ειδικές λέξεις με μία γενική, ιδιαίτερα όταν πρόκειται για πύκνωση του λόγου, π.χ. οι Συριανοί, οι Τηνιακοί και οι Ανδριώτες = οι Κυκλαδίτες.

δ) ετυμολογική συγγένεια: λέξεις που έχουν κοινή καταγωγή με άλλες λέξεις από χρονικά παλαιότερες χρονικές περιόδους της γλώσσας. Συχνά η αρχική λέξη αναγνωρίζεται στη μορφή της νεότερης. Π.χ. τύχη: επι-**τυχ**-ία, **τυχ**-ερός, πε-**τυχ**-ημένος, απο-**τυχ**-ημένος, **τυχ**-αίνει, απο-**τυγχ**-άνω, ανεπι-**τυχ**-ώς, ευ-**τυχ**-ώς.

3.3 Παραγωγή και σύνδεση

Η γλώσσα έχει την ικανότητα να δημιουργεί διαρκώς καινούργιες λέξεις, ώστε να μπορεί να αναφέρεται σε νέες έννοιες. Ένας τρόπος με τον οποίο σχηματίζονται νέες λέξεις είναι ο συνδυασμός απλών λέξεων ή τμημάτων λέξεων (π.χ., ζαμπονο-τυρό-πιτα, παλαιο-πωλείο, παραγωγικ-ότητα).

Όταν, για να σχηματίσουμε μια νέα λέξη, χρησιμοποιούμε δύο (ή περισσότερες) απλές λέξεις, η διαδικασία αυτή ονομάζεται **σύνδεση**. Για παράδειγμα, η λέξη «μαχαιροπίρουνα» αναφέρεται σε ένα σύνολο που αποτελείται από μαχαιρία και πιρούνια (α΄ και β΄ συνδυαστικό αντίστοιχα). Συνήθως, ανάμεσα στα συνδυαστικά μιας σύνδεσης λέξης υπάρχει ένα συνδυαστικό φωνήεν (συνήθως το [o]): π.χ., μανιταρ-ό-σουπα, γυναικ-ό-παιδα. Το συνδυαστικό [o] δεν χρησιμοποιείται όταν το β΄ συνδυαστικό αρχίζει από φωνήεν (π.χ., αγριάνθρωποι).

Τα περισσότερα σύνδετα έχουν τη μορφή μίας λέξης. Ορισμένες φορές όμως μπορεί δύο ανεξάρτητες λέξεις να χρησιμοποιούνται σε μία αδιάσπαστη ενότητα χωρίς να ενώνονται. Αυτοί οι σχηματισμοί ονομάζονται **πολυλεκτικά σύνδετα**: π.χ., άρμα μάχης, ζώνη ασφαλείας, λευκά αιμοσφαίρια, αρνάκι γάλακτος, παιδί-θαύμα, κορίτσι-λάστιχο.

Όταν σχηματίζουμε νέες λέξεις προσθέτοντας στο δέμα μιας υπαρκτής λέξης ένα μόρφημα ή μορφήματα που δηλώνουν γραμματικές πληροφορίες, τότε κάνουμε λόγο για **παραγωγή**. Για παράδειγμα, η λέξη «γουρουνάκι» σχηματίζεται συνδυάζοντας το δέμα της λέξης «γουρούνι» [γουρούν-] και το μόρφημα α-επίθημα «[-ακ-]», που δηλώνει υποκορισμό (δηλαδή ότι κάτι είναι μικρό σε μέγεθος, άξιο περιφρόνησης ή αγαπητό). Ομοίως, παράγωγη θεωρείται η λέξη «ανελικρινής», καθώς συνδυάζει τη λέξη «ειλικρινής» με το μόρφημα α-πρόθημα «[-αν-]» που δηλώνει απουσία μιας ιδιότητας.

Μερικές φορές, η διαφορά μεταξύ παραγωγής και σύνδεσης δεν είναι ξεκάθαρη. Για παράδειγμα, υπήρχε η άποψη πως λέξεις όπως «θεονήστικος» ή «θεότρελος» είναι σύνδετες με α΄ συνδυαστικό τη λέξη «θεός». Στις περιπτώσεις, όμως, αυτές, το τεμάχιο «θεο-» δεν αναφέρεται (πια) σε κάποια θεότητα όπως η λέξη «θεός», αλλά δηλώνει τη γραμματική πληροφορία «εντελώς». Ανάλογες είναι περιπτώσεις όπως π.χ. **πεντανόστιμο**, **ξυλοκόπος**, **κοτόπουλο**. Τέτοιοι σχηματισμοί ονομάζονται **συμφύματα**.

3.4 Μεταβολή της σημασίας των λέξεων

Οι σημασίες των λέξεων σπάνια παραμένουν αμετάβλητες στο πέρασμα του χρόνου. Συνήθως εμπλοτίζονται και συχνά αλλάζουν περιορίζοντας το εύρος ή και μεταβάλλοντας απολύτως τη σημασία τους. Στον Όμηρο π.χ. συναντάμε φράσεις όπως *ἔθνη μελισσῶν* (= μελισσών) *καὶ ὄρνιθων*, πράγμα που δείχνει πως μια παλαιότερη σημασία της λέξης *ἔθνος* ήταν αυτή του πλήθους. Όχι πολύ αργότερα, όμως, η λέξη *ἔθνος* άρχισε να σημαίνει έναν λαό του οποίου τα μέλη συνδέονται μεταξύ τους με τη συνείδηση, τη γλώσσα και τις αναμνήσεις (*τὸ ἔθνος τῶν Θετταλῶν*). Είναι, με άλλα λόγια, παρακινδυνευμένο να ισχυριστούμε ότι η πρώτη σημασία μιας λέξης είναι και η σωστότερη ή ότι η δηλωτική (κυριολεκτική) χρήση είναι αυτή που εμφανίστηκε πρώτη.

3.5 Δανεισμός

Ένα χαρακτηριστικό κάθε γλώσσας είναι πως μεταβάλλεται διαρκώς ώστε να προσαρμόζεται καλύτερα στις κοινωνικές, τεχνολογικές και πολιτιστικές αλλαγές. Αυτό συμβαίνει (και) μέσω του δανεισμού λέξεων από άλλες γλώσσες. Ο δανεισμός αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα φαινόμενα εξέλιξης και αλλαγής των γλωσσών ως αποτέλεσμα της μεταξύ τους διεπαφής και αλληλεπίδρασης.

3.5.1 Δάνειες λέξεις

Κάθε στοιχείο μιας γλώσσας που εισάγεται και ενσωματώνεται σε αυτήν, ενώ προέρχεται από άλλη γλώσσα ονομάζεται **δάνειο**. Ενδεικτικά, οι λέξεις «καπέλο» (από το ιταλικό *cappello*), «σουπερμάρκετ» (από το αγγλικό *supermarket*) και «μαγιονέζα» (από το γαλλικό *mayonnaise*) είναι δάνεια.

3.5.2 Αντιδάνεια

Κάθε λέξη που, αφού εισαχθεί σε μια γλώσσα μέσω δανεισμού και προσαρμοστεί στο σύστημά της, επιστρέφει, συχνά με διαφορετική μορφή, στη γλώσσα από την οποία ξεκίνησε. Οι λέξεις αυτές ονομάζονται **αντιδάνεια**. Για παράδειγμα, η λέξη «αμοιβάδα» προέρχεται από την αγγλική λέξη *apoeba*, η οποία με τη σειρά της προήλθε από τη λατινική *apoeba*, αλλά έχει ως πρόδρομο τη λέξη *αμοιβή* (με τη σημασία «αλλαγή») της αρχαίας ελληνικής. Όμοια, η λέξη «φανταστικός» (με τη σημασία «εξαιρετικός, εντυπωσιακός») προέρχεται από την αγγλική λέξη *fantastic*, που προήλθε από την ελληνική «φανταστικός», που όμως δήλωνε κάτι που ανήκει ή αναφέρεται στη φαντασία, κάτι ανύπαρκτο. Ουσιαστικά τα αντιδάνεια είναι μια ειδική κατηγορία δάνειων λέξεων, η ιστορική διαδρομή των οποίων μοιάζει με αλυσίδα, της οποίας ο πρώτος και ο τελευταίος κρίκος ανήκουν στην ίδια γλώσσα.

3.5.3 Μεταφραστικά δάνεια

Τα μεταφραστικά δάνεια αποτελούν ειδική κατηγορία δανείων τα οποία προκύπτουν από την ακριβή απόδοση μιας ξένης λέξης, στην οποία μεταφράζονται με τη σειρά τα γλωσσικά στοιχεία που αποτελούν την πρωτότυπη λέξη. Για παράδειγμα, η λέξη «πολυμέσα» αποτελεί μεταφραστικό δάνειο της αγγλικής λέξης *multimedia*, ο «ουρανοξύστης» του αγγλικού *skyscraper* και το «διαδίκτυο» του αγγλικού *internet*.

3.5.4 Διεθνισμοί και ξενισμοί

Με τον όρο διεθνισμός χαρακτηρίζουμε κάθε λέξη που σχηματίζεται σε μια γλώσσα συνήθως με στοιχεία από κάποια άλλη γλώσσα υψηλού κύρους και χρησιμοποιείται ως διεθνής επιστημονικός όρος, π.χ. βιολογία < αγγλ. *biology* < ελλ. βιο- + -λογία. Ίδιες λέξεις σε διάφορες γλώσσες με την ίδια ή παρόμοια σημασία είναι π.χ. και οι λέξεις αστροναύτης, κουλτούρα.

Η υιοθέτηση ξένων λέξεων και εκφράσεων, όταν υπάρχουν αντίστοιχες ελληνικές, περιγράφεται ως ξενισμός (ή ειδικότερα αγγλισμός, γαλλισμός κ.ο.κ). Τέτοιες φράσεις είναι π.χ. το «κοινωνικό στάτους» (αντί κοινωνική τάξη), «κάνω κόρτε» (= ερωτοτροπώ) από την ιταλική φράση *fare la corte*. Αντίστοιχες εκφράσεις παρατηρούμε στην Ελληνική κυρίως προερχόμενες από την αγγλική γλώσσα (αγγλισμός), π.χ. σε e-mail «Ελπίζω το μήνυμά μου να σε βρίσκει καλά» (από την αγγλική φράση “I hope my email finds you well”) ή τη Γαλλική «στο πλαίσιο» (< *en cadre de*).

